

גמרא סדורה מסכת פסחים

פרק: א' - "אֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר"
דפים - ב. - כא.

לימוד פרק זה לעילוי נשמת
מו"ר הרב דוד פוקס זצ"ל
שנה כבר איננו
כא כסליו תש"פ

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעיין ובהבנה

מהדורה א' - י"ג תמוז תשע"ג
מהדורה ב' - כסליו תשפ"א

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetd@neto.net.il
 עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה'".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

מסכת פסחים פרק א' - "אור לארבעה עשר"

1. ב, א - ג, א

רפ"י

מתני'

אור לארבעה עשר גרסי':

לאור הנר. בגמרא (דף ז:): מפרש טעמא:

בודקין. שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא:

ובמה אמרו. לקמן במתניתין:

שתי שורות. של חביות הסדורות

במרתף של יין צריך לבדוק ביניהם

אחרי שאמרנו כל מקום שאין

מכניסין בו חמץ אין צריך לבדוק

למה הוצרכו לבדוק ומפרש לא

אמרו אלא במרתף שמכניסין בו

חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין

לשולחנו ופעמים שהשמש עומד

למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה

נכנס למרתף להביא יין:

שתי שורות על פני כל המרתף.

בגמ' (דף ח:): מפרש מאי היא:

שתי שורות החיצונות כו. מפרש

בגמ' (שם):

גמ'

ה"ג קא סלקא דעתך מאן דאמר

נגהי נגהי ממש. כשיאיר השחר

שחרית של י"ד:

מאן דאמר לילי לילי ממש. לא

גרסינן דהא ודאי לילי הוא ממש:

הבקר אור קס"ד דה"ק ולבקר

דהיינו אור כלומר ששמו אור

האנשים שולחו:

מי כתיב האור בקר. דלשתמע

ולאור דהיינו בקר דתימצי לומר

דאור שם דבר הוא וקרי לבקר

אור:

הבקר אור כתיב. האי אור לאו שם

דבר הוא אלא הבקר האיר

והאנשים שולחו כמאן דאמר צפרא

נהר ולפי דרכו לימדך הכתוב דרך

ארץ מאחי יוסף שהמתינו עד

שהאיר המזרח כדרב יהודה אבל

אור שהוא שם דבר אינו אלא

לילה:

בכי טוב. היוצא לדרך יכנס ערבית

לבית מלון בעוד החמה זורחת

ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא

ואז טוב לו שהאור טוב לו שנאמר

באור כי טוב ומה היא טובתו מפני

החיות ומפני הלסטים:

וכאור בקר. השתא משמע לן דשם

דבר הוא והכי קאמר דוד וכאור זה

דהיינו בקר כן יזרח שמש לצדיקים

שיצאו מאפילתן לעולם הבא:

מי כתיב אור בקר. דהיינו שם דבר

ונימא אור הוא בקר וכן יזרח

שמש:

וכאור בקר כתיב. ואין זה שם דבר

אלא כמאיר של בקר יזרח שמש

כשמתחיל הבקר להאיר בעולם

הזה והוא חשך ואפל בעלות השחר

נוגה כזריחת השמש של עכשיו

תהיה אותה שעה לצדיקים לעתיד

לבא לפי שיהא אור החמה גדול

מאד ואפילו עלות השחר שלה יאיר

כהנץ החמה של עכשיו:

ב,א משנה

אור לארבעה עשר:

בודקין את החמץ לאור הנר.

כל מקום שאין מכניסין בו חמץ - אין צריך בדיקה.

ובמה אמרו: "שתי שורות במרתף?"

מקום שמכניסין בו חמץ.

בית שמאי אומרים:

שתי שורות על פני כל המרתף,

ובית הלל אומרים:

שתי שורות החיצונות שהן העליונות.

גמרא

מאי "אור"?

רב הונא אמר:

נגהי.

ורב יהודה אמר:

לילי.

קא סלקא דעתך:

דמאן דאמר: "נגהי" - נגהי ממש,

ומאן דאמר: "לילי" - לילי ממש.

מיתבי:

"הבקר אור והאנשים שלחו"¹ (בראשית מד, ג),

אלמא: "אור" - יממא הוא!

מי כתיב 'האור בקר'!?

"הבקר אור" כתיב,

כמאן דאמר: צפרא נהר,

וכדרב יהודה אמר רב.

דאמר רב יהודה אמר רב:

לעולם יפנס אדם ב'כי טוב'², ויצא ב'כי טוב'.

מיתבי:

"וכאור בקר יזרח שמש"³ (שמואל ב כג, ד),

אלמא: "אור" - יממא הוא!

מי כתיב 'אור בקר'!?

"וכאור בקר" כתיב,

והכי קאמר: **"וכאור בקר"** בעולם הזה - כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא.

¹ הבקר אור והאנשים שלחו המה והמזיחהם

² ע"פ הפסוק: וירא אלהים את-האור מי-טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א, ד).

³ וכאור בקר יזרח שמש בקר לא עבות מנגה ממטר דשא מארץ

מיתבי:

"וְיִקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם"⁴ (בראשית א, ה),
אֶלְמָא: "אוֹר" - יִמְמָא הוּא!

הכי קאמר: לְמַאֲרֵי וְבֵא קְרָאוּ יוֹם.

אֵלֵא מַעְתָּה, **"וְלַחֲשֹׁךְ קָרָא לַיְלָה"** (בראשית א, ה) - לְמַחֲשֵׁיךְ וְבֵא קְרָא לַיְלָה?
וְהָא קְיַימָא לָן: דְּעַד צֵאת הַכּוֹכְבִּים - יִמְמָא הוּא!

אֶלֵא, הַכִּי קְאָמַר:

קְרִייה רַחֲמֵנָא לְנַהוּרָא וּפְקֻדֵיהּ אִמְצוּתָא דִּימְמָא,
וְקְרִייה רַחֲמֵנָא לַחֲשׁוֹכָא וּפְקֻדֵיהּ אִמְצוּתָא דִּלְיָלָה.

מיתבי:

"הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר"⁵ (תהילים קמח, ג),
אֶלְמָא: "אוֹר" - אוֹרְתָא הוּא!

הכי קאמר:

הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵים הַמְאִירִים.

אֵלֵא מַעְתָּה, כּוֹכְבֵים הַמְאִירִים - הוּא דְּבָעוּ שְׂבוּחֵי,
שְׂאִינָן מְאִירִין - לֹא בָּעוּ שְׂבוּחֵי?!

וְהָא כְּתִיב: **"הַלְלוּהוּ כָּל צַבָּאוֹ"** (תהילים קמח, ג)!

אֵלֵא, הָא קָא מְשַׁמַּע לָן: דְּאוֹר דְּכוֹכְבֵים - נְמִי אוֹר הוּא.

לְמַאי נְפָקָא מִינָהּ?

לְנוֹדֵר מִן הָאוֹר.

דְּתַנְיָא:

"הַנּוֹדֵר מִן הָאוֹר - אָסוּר בְּאוֹרָן שֶׁל כּוֹכְבֵים."

מיתבי:

"לְאוֹר יָקוּם רוּצֵחַ יִקְטֵל עֵינֵי וְאֶבְיּוֹן וּבְלִילָה יְהִי כְּגִבְבֵי" (איוב כד, יד),
הָא מְדַקְאָמַר: **"וּבְלִילָה יְהִי כְּגִבְבֵי"** - אֶלְמָא: "אוֹר" - יִמְמָא הוּא!

ב,ב

הַתָּם, הַכִּי קְאָמַר:

אִי פְּשִׁיטָא לָךְ מִיִּלְתָּא כְּנַהוּרָא דְּאִנְפִּישׁוֹת קְאָתִי - רוּצֵחַ הוּא,
וְנִיתָן לְהַצִּילוּ בְּנַפְשׁוֹ.

וְאִי מְסַפְקָא לָךְ מִיִּלְתָּא כְּלִילָא - יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגִבְבֵי,
וְלֹא נִיתָן לְהַצִּילוּ בְּנַפְשׁוֹ.

מיתבי:

"וְהַשִּׁבּוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ יָקוּ לְאוֹר וְאִין וְאֵל יִדְאָה בְּעַפְעַפֵי שְׁחַר" (איוב ג, ט),
מְדַקְאָמַר: **"יָקוּ לְאוֹר וְאִין"** - אֶלְמָא: "אוֹר" - יִמְמָא הוּא!

הַתָּם, מִיִּלְט הוּא דְּקָא לִיִּט לִיהּ אִיּוֹב לְמַזְלִיהּ,
אָמַר: יְהִא רַעוּא דְּלִיצְפִּיהּ הֵךְ גְּבָרָא לְנַהוּרָא, וְלֹא לִישְׁכַּחִיהּ.

⁴ וְיִקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֲשֹׁךְ קָרָא לַיְלָה וְהָיָה עֶרֶב וְהָיָה בֹקֶר יוֹם אֶחָד

⁵ הַלְלוּהוּ שְׁמֵשׁ וְיָרַח הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר

⁶ גִּירְסַת מְסוֹרַת הַש"ס.

רָש"י

לְמַאֲרֵי וְבֵא קְרָאוּ יוֹם. מַשְׁעָה
שְׁמַתְחִיל לְהַאֲרִיךְ וְהָאִי אוֹר לֹא
שֵׁם דְּבַר הוּא:

וְהָא קְיַימָא לָן. בְּשִׁמְעַתָּא
קְמַיִתָא דְּבִרְכּוֹת:

עַד צֵאת הַכּוֹכְבִים יִמְמָא.
כְּדַכְתִּיב מַעְלוֹת הַשְּׁחַר וְעַד צֵאת
הַכּוֹכְבִים דְּעוֹרָא (נַחֲמִיָּה ד):

אֵלֵא. תְּרִיץ הַכִּי: קְרִיָּה רַחֲמֵנָא
לְנַהוּרָא כִּי הָאִי וְיִקְרָא לֹא
קְרִיָּתָא שֵׁם הוּא דְּתִימָא שְׁקָרָא
אֵת שֵׁם הָאוֹר יוֹם אֵלֵא קְרָא
לְבִרְיָאָה הַמְאִירָה שְׁבֵרָא מִהוּד
מַעְטָה לְבוּשׁוֹ:

וּפְקֻדֵיהּ אִמְצוּתָא דִּימְמָא. צוּהוּ
לְשִׁמְשׁ בְּיוֹם וּלְחוּשֵׁךְ צוּהוּ לְשִׁמְשׁ
בְּלַיְלָה קְרָא כְּמַלְךְ שְׁקָרָא לְעַבְדוֹ
שִׁיבָא לְפָנָיו:

הָא קְמ"ל דְּאוֹר כּוֹכְבֵים נְמִי
אוֹר הוּא. לְעוֹלָם כּוֹכְבֵים
הַמְאִירִים קְאָמַר וּדְקָא קְשִׁיָּא
לָךְ הָא שְׂאִינָן מְאִירִין לֹא הָא
דְּנִקְט כּוֹכְבֵי אוֹר לֹא לְמַעוּטֵי
כּוֹכְבֵים שְׂאִינָן מְאִירִין דְּכָל
כּוֹכְבֵים יֵשׁ לְהֵם אוֹר וְלִיכָא
לְמַעוּטֵי מִיָּדִי וְקָרָא אִשְׁמַעִינָן
דְּאוֹר כּוֹכְבֵים קְרוּי אוֹר וְנַפְקָא
מִינָהּ לְנוֹדֵר הַנָּהָה מִן הָאוֹר
שִׁיאֲסֵר בְּאוֹרָן שֶׁל כּוֹכְבֵים:

מְדַקְאָמַר וּבְלִילָה יְהִי כְּגִבְבֵי.
מְכַלֵּל דְּאוֹר דְּרִישִׁיָּה דְּקָרָא
יִמְמָא הוּא וְהַכִּי קְאָמַר בְּיוֹם
כְּשִׁעוּבְרֵי דְרַכִּים הוֹלְכִים עוֹמֵד
רוּצֵחַ בְּאֵם הַדְּרַכִים וְהוֹרְגֵן
וְנוֹטֵל אֵת מְמוֹנָם וּבְלִילָה הוּא
נַעֲשֶׂה כְּגִבְבֵי לְחַתוּרָא בְּתִים וּלְגִנוּב:

הַכִּי קְאָמַר. מַה שְׁנַתְנָה לָךְ תּוֹרָה
רְשׁוּת עַל הַבַּא בְּמַחְתֵּרַת לְהוֹרְגוֹ
כְּדַכְתִּיב (שְׁמוֹת כב) אִם
בְּמַחְתֵּרַת יִמְצָא הַגִּבְבֵי וְהוֹכֵחַ
וּמַת אִין לוֹ דְּמִים אִם בְּרוּר לָךְ
הַדְּבַר כְּאוֹר שֶׁהוּא בֹא עַל עֵסְקֵי
נַפְשׁוֹת דְּהִיִּינוּ כָּל אָדָם חוּץ מֵאָב
עַל הַבֵּן וְכִיּוּצָא בּוֹ שְׁמַכִּיר בּוֹ
שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ מֵאָדָם אֲבֵל שְׂאֵר כָּל
אָדָם אִם הִיָּה בְּעַל הַמְמוֹן עוֹמֵד
כְּנַגְדוֹ לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ מְמוֹנוֹ זֶה
עוֹמֵד עָלָיו וְהוֹרְגוֹ רוּצֵחַ הוּא
וְנִיתָן רְשׁוּת לְכָל הַקּוֹדֵם לְהַצִּיל
אֵת בְּעַל הַמְמוֹן בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל בֹּא
בְּמַחְתֵּרַת וּבְלִילָה אִם מְסַפְקָא
לָךְ כְּלִילָה כְּוֹן שְׂאָדָם אוֹהֵבֵךְ
שֶׁהוּא אֲבִיךָ וְרַחֲמֵי עֲלֶיךָ וְאִם
הִיִּיתָ עוֹמֵד כְּנַגְדוֹ לְהַצִּיל מִמּוֹנֵךְ
אִינוֹ הוֹרְגֶךָ יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּגִבְבֵי וְלֹא
נִיתָן לְהוֹרְגוֹ וְהַכִּי אִמְרִינָן
בְּסִנְהֵדְרִין (דָּף עב): דָּבַר עַל הַבֵּן
אִינוֹ נַהֲרַג בְּמַחְתֵּרַת:

כּוֹכְבֵי נִשְׁפּוֹ. כּוֹכְבֵי לֵילוֹ:

יָקוּ לְאוֹר. יִצְפֵּה לְיוֹם:

עַפְעַפֵי. זִיהוּר:

לְנַהוּרָא. לְדַבְרֵי הַמְאִיר וְלֹא
שִׁיָּהָה שֵׁם הַיּוֹם אוֹר וְלֹא קְאָמַר
יָקוּ לְיוֹם אֵלֵא יָקוּ שִׁיאֲרִי וְאִין:

רש"י

ואומר אך חושך ישופני. ואומר סבור הייתי בעוניי כשהייתי נרדף אך בחשך זה אמות והוא ישופני והוא יחשך תמיד עלי לשון נשף ולילה וחשך שהייתי שרוי בו נעשה אור בעדני אצלי וגבי לילה שייך למימר יום אלמא הכי קאמר דוד הלילה נעשה לי יום:

אני אמרתי. מפני חטאי שאף מן העולם הבא אטרד ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בחשך ובחרפה האיר בעדני שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמחל לדוד כשבקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זה בזה במועד קטן (דף ט.):

בודקין. חמץ:

מדקאמר ובי"ד שחרית מכלל דאור אורתא הוא. וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין:

אסור בעשיית מלאכה. במקום שנהגו בו לנהוג איסור דאמרינן לקמן (דף נ.) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין:

משעת האור. אבל קודם לכן אפילו נהגו. בטלה דעתן:

מותר באכילת חמץ. עד ששעות כדלקמן בפרקין (ד' יא.): **אורתא הוא**. משחשיכה ושקעה חמה של שלשה עשר:

נימא איהו לנפשיה. היכן מצינו שהיום אסור והלילה מותר:

הכי קאמר ליה. הך איסורא דרבנן היא ולא דאורייתא ובשלמא לדידי דאמינא משעת עמוד השחר אשכחן בעלמא במידי דרבנן דהלילה מותר והיום אסור:

דפלגי ביה רבנן. שנתנו חילוק בשיעורים זה לאיסור וזה להיתר:

מיתבי:

"ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני" (תהלים קלט, יא), אלמא: "אור" - יממא הוא!

התם, הכי קאמר דוד:

אני אמרתי: **"אך חשך ישופני"** - לעולם הבא שהוא דומה ליום, עכשיו, העולם הזה שהוא דומה ללילה - **"אור בעדני"**.

מיתבי:

"דבי יהודה אומר:

בודקין אור לארבעה עשר,

ובארבעה עשר שחרית,

ובשעת הביעור."

מדקאמר רבי יהודה: **"בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית"**, אלמא: "אור" - אורתא הוא!

שמע מינה.

מיתבי:

"מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה?

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

משעת האור,

רבי יהודה אומר:

משעת הנג החמה.

אמר ליה רבי אליעזר בן יעקב לרבי יהודה:

וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בעשיית מלאכה?!

אמר ליה: הוא עצמו יוכיח,

שמקצתו מותר באכילת חמץ,

ומקצתו אסור באכילת חמץ."

מדקאמר רבי יהודה: **"משעת הנג החמה"**,

אלמא: **"אור"** דקאמר רבי אליעזר בן יעקב - אורתא הוא!

לא, מאי "אור"?

עמוד השחר.

אי הכי,

דקאמר ליה: **"היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה,**

ומקצתו אסור בעשיית מלאכה?",

נימא איהו לנפשיה, הא איכא לילה דקא שרי!

רבי אליעזר בן יעקב הכי קאמר:

בשלמא לדידי, אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא,

דתניא גבי תענית ציבור:

"עד מתי אוכל ושותה?

עד שיעלה עמוד השחר,

דברי רבי אליעזר בן יעקב.

רבי שמעון אומר:

עד קרות הגבר."

אלא לדידה, היכא אשכחנא יממא גופיה דפלגי ביה רבנן!

רָש"י

אמינא לך אנא דרבנן. היכן הורגלו לעשות כן דנימא דהכא נמי כך גזרו:

ואת אמרת לי. ראייה במילי דאורייתא שגזירת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים:

שעות דרבנן. לבד איסור של תורה שהוא משש שעות. ולמעלה כדלקמן (ד' יא:): הוסיפו חכמים שתי שעות כדתנן אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו: **ואידך.** ההוא לא דמי להכא דהרחקה עבוד רבנן לדאורייתא משום יום המעונן ובני אדם שאינן בקיאיין בשעות ויטעו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו:

אין משיאין משואות. אבוקות בראשי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיום קידשו בית דין את החדש:

אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו. ביום שלשים שנראה לקדש דאילו כשהחדש מעובר ועושין ראש חדש ביום שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ואשמעינן האי תנא דאחסר עבדינן משואות ואמלא לא עבדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר:

לאור עבורו. ליל שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש (ליל) שלשים [ואחד] קרי (אור) עבורו על שם שבו נעשה החדש מעובר כשאין קובעין בו את ראש חדש:

אלמא אור אורתא הוא. דהא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק:

עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים. דקסבר רבי לינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים וטעמא מפרש בזבחים:

אורה שאני. היכא דתני אורה לא פליג רב יהודה דהוא לשון יום:

המפלת אור לשמנים ואחד. בכריתות בפרק קמא דקיימא לן זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול שתביא על הלידה שלפני מלאות ועל הלידה שלאחר מלאות קרבן אחד ולא יותר תלמוד לומר זאת שאם ילדה לאחר מלאות כגון שטבלה לסוף שבועיים של נקבה ונתעברה והפילה אם תוך מלאות הפילה נפטרת בקרבן אחד ואם לאחר מלאות הפילה כבר נתחייב בקרבן הראשון קודם לידה שניה ולבסוף מלאות של לידה שניה תביא שתי קרבנות ואם הפילה ליל של כניסת שמונים ואחד שכבר עברה מלאות שלה אבל עדיין אינה ראויה להבאת קרבן שאין קרבן נשחט בלילה:

בית הלל מחייבי. שתי קרבנות דלאחר מלאות קרינא ביה ובית שמאי פוטרין אותה בקרבן אחד כדמפרש טעמייהו:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים וא'. הלא אתם מודים לנו שאם לא הפילה הלילה והפילה למחר שחייבת אף כשהפילה אור לשמונים ואחד תתחייב שהרי לכל דבר זמן היום והלילה שוים:

אם שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. בתמיה ועוד ראייה אחרת דהואיל ושוה לו לטומאה שעד שקיעת החמה של שמונים דמיה טהורים ואם תראה לאחר שקיעת החמה דמיה טמאין כאילו היא רואה למחר ולמה לא ישוה לו אף לקרבן שכשם שאם תפיל למחר תתחייב כך תתחייב על הוולד של לילו ותשובת בית שמאי במסכת כריתות היא שנויה לא אם אמרתם ביום שמונים ואחד שכן יצתה לשעה הראויה להביא בה קרבן לפיכך נתחייבה בקרבן הראשון ושוב אין לידה השניה נפטרת בו תאמרו במפלת אור לשמונים ואחד שלא יצתה מידי וולד הראשון לשעה הראויה לקרבן והדמים שאתם אומרים אינן מוכיחים שהרי הפילה תוך מלאות דמיה של לידה טמאין ופטורה מן הקרבן:

"אמר ליה: הוא עצמו יוכיח,

שִׁמְקָצְתוּ מוֹתֵר בְּאֵבִילַת חֶמֶץ, וּמִקְצָתוּ אֶסוּר בְּאֵבִילַת חֶמֶץ."

שִׁפִּיר קֶאֱמֵר לִיה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר!

הכי קאמר ליה רבי אליעזר:

אמינא לך אנא מלאכה דרבנן,

ואת אמרת לי חמץ דאורייתא?!

דַּעַד הֵכָא אֶסֶר רַחֲמֵנָא, וְעַד הֵכָא שְׂרָא רַחֲמֵנָא.

ואידך?

שְׁעוֹת - דְּרַבָּנָן.

ואידך?

הֲרַחֲקָה הוּא דְּעֵבוֹד רַבָּנָן לְדַאֲוִרֵייתָא.

מיתבי:

"אין משיאין משואות, אלא על החדש שנראה בזמנו, לקדשו.

ואימתי משיאין משואות?

לאור עבורו."

אלמא: "אור" - אורתא הוא!

שִׁמְעֵ מִינָהּ.

מיתבי:

"היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח,

לאורה - טעון קידוש ידים ורגלים,

דברי רבי!"

'אורה' שאני.

מתיב⁸ מר זוטרא:

"המפלת אור לשמונים ואחד -

בית שמאי פוטרין מקרבן,

ובית הלל מחייבים.

אמרו להם בית הלל לבית שמאי:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד?

אם שיוה לו לטומאה, לא ישוה לו לקרבן?!" (כריתות ז, ב),

מדקאמר: "בית הלל לבית שמאי:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד,"

שִׁמְעֵ מִינָהּ: "אור" אורתא הוא!

שִׁמְעֵ מִינָהּ.

מיתבי:

"יכול יהא נאכל אור לשלישי?

ודין הוא, זבחים - נאכלים ליום אחד,

⁸ ע"פ דקדוקי סופרים.

רש"י

אור לשלישי. לאור כניסתו של שלישי הי"ג גרסינן אור לשלישי ואשלמים קאי דכתיב בהו ביום זבחכם יאכל וממחרת וצוה לשורפו לבוקרו של שלישי יכול יהא נאכל ליל שלפניו:

זבחים נאכלים ליום אחד. תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל ושלמים נאכלים לשני ימים מה להלן לילה אחר היום דכתיב בגופיה דקרא לא יניח ממנו עד בוקר הא כל הלילה אוכל וכן פסח לא תותירו ממנו עד בוקר אף כאן לילה אחר הימים הכתובים בה:

ת"ל וממחרת והנותר עד יום. בעוד שהוא יום ממחרת אכול ולא משתחשך:

מה להלן תיכף לאכילה שריפה. כשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן שריפתו דכתיב והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו:

אף כאן. זמן אכילתו כלה ערבית כדאמר וישרף בלילה:

תלמוד לומר. בצו את אהרן ביום השלישי באש ישרף כאן לא נאמר עד יום אלא ביום משום דהאי קרא לא איירי בזמן אכילה אלא בשריפה להורות שביום הוא נשרף ולא בלילה וקרא דלעיל בקדושים תהיו:

באתריה דרב הונא קרו. לאורתא נגהי:

ושלמים - נאכלים לשני ימים, מה להלן - לילה אחר היום, אף פאן - לילה אחר היום! תלמוד לומר: **"ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום"**⁹ (ויקרא יט, ה-ו), בעוד יום הוא נאכל, ואינו נאכל לאור שלישי.

יכול ישרף מיד?

ודין הוא, זבחים - נאכלין ליום ולילה אחד, ושלמים - נאכלין לשני ימים ולילה אחד, מה להלן - תיכף לאכילה שריפה, אף פאן - תיכף לאכילה שריפה!

תלמוד לומר: **"והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף"** (ויקרא ז, יז), ביום אתה שורפו¹⁰, ואי אתה שורפו בלילה".

מדקאמר: **"יהא נאכל אור לשלישי"** - אלמא: "אור" אורתא הוא!

שמע מינה.

תא שמע:

"אור של יום הפורים - מתפלל שבע ומתודה.

שחרית - מתפלל שבע ומתודה.

במוסף - מתפלל שבע ומתודה.

במנחה - מתפלל שבע ומתודה.

בערבית - מתפלל מעין שמונה עשר.

רבי חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו:

מתפלל שמונה עשר שלימות,

מפני שצריך לומר הבדלה ב'חונן הדעת".

אלמא: "אור" אורתא הוא!

שמע מינה.

תא שמע:

דתני רבי שמואל:

"לילי ארבעה עשר - בודקין את החמץ לאור הנר".

אלמא: "אור" אורתא הוא!

אלא, בין רב הונא ובין רב יהודה, דכולי עלמא: "אור" - אורתא הוא,

ולא פליגי, מר כי אתריה ומר כי אתריה,

באתריה דרב הונא קרו "נגהי",

ובאתריה דרב יהודה קרו "לילי".

⁹ ח וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחהו. ו ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף

¹⁰ מסורת הש"ס, גירסת וילנא: שורף

2. ג, א - ד, א

כ"י

מאי טעמא לא תני לילי. כדתנא דבי שמואל ומשני אלישנא מעליא קא מיהדר שמצוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה: **דבר מגונה.** לאו משום דלילי דבר מגונה הוא והא דר' יהושע בן לוי בעלמא איתמר ומיהו שמעינן מינה לשון חכמים לחזר אחר לשון צח ונקי: **אשר איננה טהורה.** ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי שמונה אותיות עקם הטמאה חמש אותיות הן אשר איננה טהורה שלש עשרה אותיות ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזר על לשון נקיה: **אשר לא יהיה טהור.** הוה ליה למיכתב איש טמא וכי נמי משוית לטהור חסר ו' איכא עיקום תשע שהרי שתיים עשרה יש וטמא אינו אלא שלש: **ו' דטהור.** דהא לא חסר הוא: **כי אמר מקרה.** טמא הוא לכתוב ולשתוק ויש כאן עיקום י"ו אותיות בזב כתיב (ויקרא טו) וכל המרכב אשר ירכב ובאשה כתיב (שם) או על הכלי אשר היא יושבת לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה ואע"פ שהמרכב והמושב שוין בשניהם: **ותבחר לשון ערומים.** מצוה עלך כך: **ברור מללו.** ל' נקי ומבורר: **מאי ואומר.** למה לו ואומר הא נפקא ליה מקמא: **ה"ק וכי תימא ה"מ בדאורייתא.** תורה הקפידה בלשונה שיצאתה מפי הגבורה אבל חכמים במשנה וברייתא אין להקפיד על לשונם: **ת"ש ותבחר לשון ערומים.** שמענו שהערומים בוחרי לשון הם: **משום ביעתותא דגמלים.** שהוא גבוה ומתיירא שלא תפול אורחה דאשה לרכוב כדי שתהא מחזקת בו בידיים ורגלים:

ותנא דידן, מאי טעמא לא קתני: 'לילי'?

לישנא מעליא הוא דנקט, וכדרכי יהושע בן לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות, ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר: **"מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה"** (בראשית ז, ח).

רב פפא אמר:
תשע,

שנאמר: **"כי יהיה בק איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה"** (דברים כג, יא).

רבינא אמר:
עשר,
ו"ו ד' טהור".

רב אחא בר יעקב אמר:
שש עשרה,

שנאמר: **"כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור"** (שמואל א כ, כו).

תניא דבי רבי ישמעאל:

"לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו: 'מרכב'" (ויקרא טו, ט), **ובאשה קראו: 'מושב'"** (ויקרא טו, כב). **ואומר: 'ותבחר לשון ערומים'"** (איוב טו, ה), **ואומר: 'ודעת שפתי ברור מללו'"** (איוב לג, ג).

מאי 'ואומר'?

וכי תימא: הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן - לא, תא שמע: **"ואומר: 'ותבחר לשון ערומים'"**.

וכי תימא: הני מילי בדרבנן, אבל במילי דעלמא - לא, ואומר: **"ודעת שפתי ברור מללו"**.

ובאשה לא כתיב בה 'מרכב'!?

והכתיב: **"ותקם רבקה ונעדרתיה ותרכבנה על הגמלים"** (בראשית כד, סא)!

התם, משום ביעתותא דגמלים, אורחא היא.

והכתיב: **"ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמור"** (שמות ד, כ)!

11 מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה
12 כי יהיה בק איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל תוך המחנה
13 ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור
14 וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב וטמא
15 וכל הנגע בכל כלי אשר תשוב עליו וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב
16 כי יאלץ עונף פיה ותבחר לשון ערומים
17 ישור לבי אמרתי ודעת שפתי ברור מללו

גב

התם, משום בנין, אורחא הוא.

והכתיב: "והיא רכבת על החמור"¹⁸ (שמואל א' כה, כ)!

התם, משום ביעתותא דליליא, אורחא הוא.

ואיבעית אימא:

משום ביעתותא דליליא - ליכא,

משום ביעתותא דדוד - איכא.

ואיבעית אימא:

ביעתותא דדוד - נמי ליכא,

משום ביעתותא דהר - איכא.

ובאורייתא מי לא כתיב 'טמא'!?

אלא: כל היכא דכי הדדי נינהו - משתעי בלשון נקיה,

כל היכא דנפישין מילי - משתעי בלשון קצרה.

כדאמר רב הונא אמר רב, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר:

לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד?

והא "רוכבת" (שמואל א' כה, כ) ו'יושבת' דכי הדדי נינהו, וקאמר "רוכבת"!

"רוכבת" (שמואל א' כה, כ) כתיב.

הנהו תרי תלמידי דהו יתבי קמיה דרב.

חד אמר: שויתנין האי שמעתא כדבר אחר' מסנקו,

וחד אמר: שויתנין האי שמעתא כגדי מסנקו.

ולא אישתעי רב בהדי דהאיד.

הנהו תרי תלמידי דהו יתבי קמיה דהלל,

וחד מינייהו רבן יוחנן בן זנאי.

ואמרי לה: קמיה דרבי,

וחד מינייהו רבי יוחנן.

חד אמר: מפני מה בוצרין בטרהרה, ואין מוסקין בטרהרה?

וחד אמר: מפני מה בוצרין בטרהרה ומוסקין בטומאה?

אמר: מוכטח אני בזה שמורה הוראה בישראל.

ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל.

הנהו תלתא פהני,

חד אמר להו: הגיעני כפול,

וחד אמר: הגיעני כזית,

וחד אמר: הגיעני כזנב הלטאה.

בדקו אחריו, ומצאו בו שמץ פסול.

רפ"י

משום בנין. שהן זכרים כתב

לשון רכיבה:

דכי הדדי נינהו. שאין אורך

בלשון צח מן המגונה משתעי

בלשון כבוד:

וכל היכא כו'. והני דלעיל עיקם

ללמדך שצריך לחזר אחר לשון

נקי ובשאר מקומות כתיב לשון

מגונה וקצר ללמדך שישנה אדם

לתלמידו לשון קצרה לפי

שמתקיימת גירסא שלה יותר

מן הארוכה:

רכבת כתיב. ואע"ג דמצוי

למיכתב נמי ישבת חסר מיהו

כל חסירות שבתורה לדרוש הן

באין וכאן למדך בחסרון זה

שתתפוס לשון קצרה ואפילו

הוא מגונה שהרי כאן תפס לשון

מגונה וקצר:

כגדי מסנקו. כגדי עייף סינוק

לשון עייפות ודומה לו גדי

וסינק לא בגמרא דשבת בפרק

במה אשה יוצאה (דף סז:)

התגבר מזלי ואל תהי עייף:

מפני מה בוצרים בטרהרה.

בכלים טהורים:

ואין מוסקין בטרהרה. בזיתים

קא קרי מסיקה ואין צריך

למוסקן בטרהרה כדאמר

במסכת שבת ביציאות שבת (ד'

יז.) דלא חשיב מוהל היוצא מהן

להכשיר שאינו שמן גמור אלא

היוצא ע"י הבד אבל יין הזב על

הענבים מכשירן דניחא ליה

ביה:

הגיעני כפול. מלחם הפנים

לחלקי:

שמץ פסול. פסול כהונה חלל:

¹⁸ והנה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר והנה דוד ואנשיו ירדים לקראתה ותפגש אתם

רש"י

אין בודקין. לענין יוחסין לישא
אשה:

מן המזבח ולמעלה. אם שימש
במזבח אין צריך לבדוק למעלה
הימנו דאם לא היה ראוי
לכהונה לא היו מניחין אותו
לשמש כדתנן במסכת מדות
(פ"ה משנה ד') לשכת הגזית שם
היו יושבים ב"ד מיחסי כהונה
ולויה כל כהן שנמצא בו פסול
כשהיה רוצה להתחנך לעבודה
לובש שחורים ויוצא:

שחץ פסול. הוא עצמו היה גס
רוח ומבוה קדשי שמים ואין
ראוי לשמש כדקיימא לן
[במנחות] (דף יח:). עבודה
המסורה לבני אהרן כהן שאינו
מודה בכולן אף במגונה שבהן
אין לו חלק בכהונה:

דארע אנפשיה. והצריך בדיקה
אחריו וגלה שלא בדקוהו יפה
מתחלה:

מי קא ספו לך. כלום נותנין לך
מן האליה לאכול אין נותנין לך
אלא מן הכחוש שבו ונתכוון
להטעותו לכשילך עוד ישאל מן
האליה וביד ר' יהודה בן בתירא
לא היה להורגו: ספו לי מאליה
הלעיטוני מן האליה וכבש היה
ואלייתה קריבה לגבוה דכתיב
בכבש (ויקרא ג) האליה
תמימה:

ר' יהודה בן בתירא. קאמר לי
שאינ אתם נותנים לי חלק יפה
אלא מן הכחוש ואני נתתי דמים
כמו כן:

מאי דקמן. מה הדבר הזה שבא
לפנינו:

נציבין. שם עירו האי עובדא
נקט הכא משום ההוא דלעיל
דגרמו שניהם לבדוק אחריהם
וההוא נקט משום לשון מגונה:
בדוק מאי דיניה. בדוק ודע מה
נהייתה בו:

אהדרי' לקרעיה לאחוריה. שלא
יבינו מהר להדיא ויצא לבם:

חקוקאה. כינוי השם:
לקרייתא. לכפרים לראות
בתבואות:

שעורין נעשו יפות. ומכלל
דבריו משמע שהחטים לא נעשו
יפות ולא היה רוצה להוציא
דבר קללה מפיו:

עדשים נעשו יפות. מאכל אדם:

והא תנן¹⁹:

"אין בודקין מן המזבח ולמעלה" (קידושין עו.)!

לא תימא: 'שמץ פסול',
אלא אימא: 'שחץ פסול'.

ואי בעית אימא:
שאני התם, דאיהו דארע נפשיה.

ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים.

אמר: כתיב: **"כל בן נכר לא יאכל בו"**²⁰ (שמות יב, מג),

"כל ערל לא יאכל בו" (שמות יב, מח),

ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי!

אמר ליה **רבי יהודה בן בתירא**: מי קא ספו לך מאליה?

אמר ליה: לא.

כי סלקת להתם, אימא להו: ספו לי מאליה.

כי סליק, אמר להו: מאליה ספו לי!

אמרו ליה: אליה - לגבוה סלקא.

אמרו ליה: מאן אמר לך הכי?

אמר להו: רבי יהודה בן בתירא.

אמרו: מאי האי דקמן?

בדקו בתריה, ואשכחיהו דארמאה הוא, וקטלוהו.

שלחו ליה **רבי יהודה בן בתירא**: שלם לך רבי יהודה בן בתירא!

דאת בנציבין, ומצודתך פרוסה בירושלים.

רב פהנא חלש,

שדרוה רבנן לרבי יהושע בריה דרב אידי,

אמרו ליה: זיל בדוק מאי דיניה.

אתא, אשכחיה דנח נפשיה.

קרעיה ללבושיה, ואהדריה לקרעיה לאחוריה, ובכי ואתי.

אמרו ליה: נח נפשיה?

אמר להו: אנא לא קאמינא - **"ומוצא דבה הוא כסיל"** (משלי י, ח).

יוחנן חקוקאה נפק לקרייתא.

כי אתא, אמרו ליה: חישין נעשו יפות?

אמר להם: שעורים נעשו יפות.

אמרו ליה: צא ובשר לסוסים ולחמורים,

דכתיב: **"השערים והתבן לסוסים ולרכש"** (מלכים א ה, ח).

מאי הוה ליה למימר?

אשתקד נעשו חישין יפות.

אי נמי,

עדשים נעשו יפות.

¹⁹ מסורת הש"ס, גירסת וילנא "תניא"

²⁰ יאמר ויהו אל משה ואהרן ואת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו

רש"י

רב בר אחוה ובר אחתיה דר'
חייא הוה. אייבו אביו של רב אחיו של ר' חייא היה מן האב כדאמרין בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אייבו וחנא ושילא ומרתא ור' חייא כולהו בני דר' אחא מכפרי הוו ואימא שהיתה אמו של רב אחותו של ר' חייא היתה מן האם:

כי סליק. רב מעירו מבבל לארץ ישראל שהיה ר' חייא שם: **אמר.** ר' חייא לרב אייבו אביך הוא קיים: **א"ל.** רב:

אימא קיימת. בלשון שאילה כלומר עד שאתה משאיל על אבי שאל על אמי שאף היא אחותך:

אמר לו. עוד ר' חייא לרב ואימא אחותי קיימת: **אמר ליה.** רב:

אייבו קיים. ואבי כלום קיים הוא עדיין לא השיבותיך עליו ומאליו הבין וי"א בניחותא היה משיבו רב על מי שאינו שואל כדי שיבין מן הכלל וקשה בעיני לומר שיוציא רב דבר שקר מפיו:

חלוץ לי מנעלי. להתאבל על אחי ואחותי:

והולך כלי אחרי לבית המרחץ. ללמד הלכה לתלמידים נתכוון שאין שמועה רחוקה שלאחר שלשים יום נוהגת אלא יום אחד ומקצתו ככולו ואינו צריך לישב כל היום כולו מדאמר ליה והולך לי כלי אחרי לבית המרחץ ולא המתין עד למחר אלמא שעה אחת די:

ההוא דהוה קאמר דונו דיני. בכל דבר משא ומתן שהיה לו עם אדם היה אומר תמיד בא לדין ואינו משמע לדבר אדם אלא על פי דין:

אכיף ימא אסיסני ביראתא. אתקן בירונות אם היו לי פלטין לבנות לא הייתי קובעם אלא על שפת הים ותמיד היה משתבח בשפת הים ובתשובות הגאונים מצאתי אכיף ימא אסנא בראתא ופירוש כך היה משתבח בשפת הים ואומר תמיד סנאים שעל שפת הים ברושים הם במקומות אחרים ולשון זה הגון סנה בלשון ארמי אסנה ברוש ברותא:

ד,א

רב בר אחוה דובר אחתיה.

כי סליק להתם, אמר ליה: אייבו קיים?

אמר ליה: אימא קיימת!?

אמר ליה: אימא קיימת?

אמר ליה: אייבו קיים!?

אמר ליה לשמעיה: חלוץ לי מנעלי, והוליד כלי אחרי לבית המרחץ.

שמע מינה תלת:

שמע מינה: אבל אסור בנעילת הסנדל,

ושמע מינה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד,

ושמע מינה: מקצת היום ככולו.

ההוא דאמר: דונו דיני.

אמרי: שמע מינה: מדין קאתי, "דן דין עמו כאחד שבטי ישדאל" (בראשית מט, טז).

ההוא דהוה קא אזיל ואמר:

אכיף ימא אסיסני ביראתא,

בדקו ואשכחוהו דמזבולן קאתי,

דקתיב: "זבולן לחוף ימים ישפן" ²¹ (בראשית מט, יג).

²¹ זבולן לחוף ימים ישפן והוא לחוף אנית ונקתו על צידן

רס"י

3. ד, א

בין לר' מאיר ובין לרבי יהודה. דאיפליגו במתניתין בהרחקה דעבוד רבנן לדאורייתא חמץ אינו אסור מן התורה אבל יראה ובאכילה אלא משש שעות משעברו שש שעות כדיליף לקמן מן אך חלק ומן לא תשחט על חמץ:

נבדוק. חמץ בתחלת שש וקודם איסורו יבערנו למה לי לאקדומי כולי האי דבשלמא אי אור יממא הוא איכא לתרוצי דמתניתין נמי בשש קאמר אבל השתא תקשה:

נבדוק מצפרא. דאיכא הקדמה לזריזים כדאשכחן גבי מילה ובזריזותיה דאברהם שנאמר וישכם אברהם בבקר שלא המתין עד הנץ החמה ומכל מקום בלילה לא הקדים:

ואור הנר יפה לבדיקה. בלילה אבל ביום מחשיך ואם תאמר יבדוק לאור היום הא ילפינן לקמן מחיפוש שמצותו בנר:

לא יפתח בעידנא. לא יתחיל בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתא:

באורתא דתליסר נגהי ארבסר. לילי יציאת שלשה עשר שהוא כניסת ארבעה עשר והוא ליל בדיקת חמץ:

והשתא דקיימא לן דלכולי עלמא: "אור" - אורתא הוא, מכדי בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר - חמץ אינו אסור אלא משש שעות ולמעלה, ונבדוק בשית!

וכי תימא: 'זריזין מקדימין למצות' - נבדוק מצפרא!

דכתיב: **"וביום השמיני ימול בשר ערלתו"** (ויקרא יב, ג), ותניא:

"כל היום נולו בשר למילה,

אלא שזריזין מקדימין למצות, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר"²² (בראשית כב, ג)!"

אמר רב נחמן בר יצחק:

בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם,

ואור הנר יפה לבדיקה.

אמר אבוי:

הילכה, האי צורבא מרבנן לא לפתח בעידניה באורתא דתליסר דנגהי ארבסר, דלמא משכא ליה שמעתיה, ואתי לאימונעי ממצוה.

²² וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויחך את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים

4. ד, א

רפ"י

דחמירא דידיה הוא. החמץ שבבית שלו הוא: **ברשותיה קאי.** שהרי עתה הבית שלו: **לעשות לו מזוזה.** אלמא מידי דמצוה עליה רמיא: **חובת הדור.** לפי שהיא משמרתו וכתוב ביתך ביאתך נכנס ויוצא בה אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן דאי משום בל יראה ובל ימצא הא אמר לקמן דסגי ליה בבטול בעלמא אי מסיח דעתיה מיניה ומשוי ליה כעפרא ואמר כל חמירא דבביתא הדין כוי ורבנן הוא דאצרוך בדיקה והשתא כי האי גוונא מיבעיא לן טורח זה על מי מוטל: **מסירת מפתח.** הוא קנין השכירות ואם עד שלא מסר המפתח נכנס ליל ארבעה עשר חלה חובת הבדיקה על המשכיר שעדיין היתה ברשותו ואף על פי שמסר לו ביום כבר חלה חובה עליו:

בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק:

המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר - על מי לבדוק?

על המשכיר לבדוק - דחמירא דידיה הוא,

או דלמא על השוכר לבדוק - דאיסורא ברשותיה קאי?

תא שמע:

"המשכיר בית לחבירו - על השוכר לעשות לו מזוזה!"

התם, הא אמר רב משירשיא: מזוזה - חובת הדר היא.

הכא - מאי?

אמר להו רב נחמן בר יצחק:

תנינא:

"המשכיר בית לחבירו:

אם עד שלא מסר לו מפתחות חל ארבעה עשר - על המשכיר לבדוק, ואם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר - על השוכר לבדוק."

5. ד, א-ב

כ"ט

בארבעה עשר. שחרית מי מחזקין ליה להאי משכיר דודאי בדקו אמש כמצות חכמים אי לא:

למאי נפקא מיניה לישיליה. להאי אם בדקו אם לאו:

כגון דליתיה להאי. משכיר למישייליה ומיבעי לן לאטרוחי להאי שוכר לבדוק מספק מאי:

נאמנין על ביעור חמץ. להעיד בארבעה עשר שבדקו בעליו אמש:

מאי טעמא נאמנין. הא לאו בני אסיהדי נינהו לאו משום דבלאו אמירה דידהו נמי מחזקין ליה בדוק דודאי לא עבר זה על דברי חכמים ואפילו הוא עם הארץ לשאר דברים חבר הוא לענין בדיקה דהכל זריזין:

דקסבר. האי תנא:

הכל חבירין אצל בדיקה. ואפילו עם הארץ ובדבר שהוא מוחזק חבר מחזקין ליה שלא עבר זמנו עד שעשאוהו:

דתניא חבר. הנאמן על המעשרות ומת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הן בני יומן שנתמרחו היום הן בחזקת מתוקנים דודאי לא יצא מתחת ידו עד שגמר כל מצותו והכא נמי כיון דאף עמי הארץ חבירין הן על הבדיקה חזקתן שבדקוהו:

וממאי. דהא דקתני נאמנין טעמא משום דהכל חבירים הם אצל בדיקה דלמא אין עמי הארץ חבירים על כך וטעמא משום דקאמרי הני אנו ראינו שבדקו:

כל הבתים בחזקת בדוקים מיבעי ליה למיתני. ולא הוה למיתליה באמירה דהני ומקשינן אלא מדתלא באמירה ודאי איכא למידק הא לא אמרי לא אם כן מאי קא מיבעיא לך תיפשוט מינה דאין חזקתו בדוק ומשני מהא ליכא למידק למיפשוט מידי דאיכא לאוקמא להא כגון דמוחזק לן בהאי דלא בדק כגון שראינוהו טרוד או יצא מבעוד יום לדרך ואמרי הני אנחנו בדקינהו:

בביטול בעלמא. דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב היא השבתה:

בדרבנן. הימנוהו רבנן בחיובא דליתא אלא מדרבנן דהם הצריכו והם התירו לסמוך באמירתן של אלו וכח בידיהם להאמינם במידי דלאו דאורייתא:

בעו מיניה מרב נחמן פר יצחק:

המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר -

חזקתו בדוק,

או:

אין חזקתו בדוק?

למאי נפקא מינה?

לישייליה!

דליתיה להאי דלשייליה,

לאטרוחי להאי - מאי?

אמר להו רב נחמן פר יצחק:

תניתיה:

"הכל נאמנים על ביעור חמץ: אפילו נשים,

אפילו עבדים,

אפילו קטנים".

מאי טעמא מהימני?

לאו משום דחזקתו בדוק,

דקסבר: הכל חבירים הם אצל בדיקת חמץ.

דתניא:

"חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות,

אפילו הן בני יומן - הרי הן בחזקת מתוקנים".

וממאי?

דילמא שאני הכא, משום דקאמרי הני!

אטו אמירה דהני מידי משישא אית ביה?!

אלא מאי? דחזקתו בדוק?!

האי "הכל נאמנים" - 'כל הבתים בחזקת בדוקין בארבעה עשר' מיבעי ליה!

אלא מאי? משום אמירה דהני?!

הא לא אמרי הני - לא,

תפשוט מיניה: דאין חזקתו בדוק!

לא,

לעולם אימא לך: חזקתו בדוק,

והכא במאי עסקינן: דמוחזק לן דלא בדק,

וקאמרי הני: בדקיניה.

מהו דתימא: לא להימנינהו רבנן,

קא משמע לן:

כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא,

דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה,

הימנוהו רבנן בדרבנן.

6. ד, ב

רפ"י

מי הוי מקח טעות. ואם בא השוכר לחזור בו על ידי עלילותיו ולומר לא כך שכתתי ואין תנאי שלנו קיים מהו לחזור:

לא מבעיא היכא דלא יהבי אגרא. לאחרים ובדקי אלא כל איש ואיש בודק את ביתו דלא מצוי למימר ליה מקח טעות דאם הייתי יודע שאינו בדוק לא הייתי שוכרו דודאי נחא לאיניש למעבד מצוה בגופיה ואי נמי הוה ידע דלא בדיק לא היה מניחו בכך:

אלא אפילו באתרא. דנהיגי כל בני העיר לשכור בודקין כל איש בביתו דאיכא השתא חסרון כיס אפילו הכי אי ידע ביה אתמול דלא בדיק לא הוי הדר ביה דניחא ליה כו' והאי דקא הדר ביה משום מלתא אחריתי היא דאשכח ביתא אחריתי דשפירא מינח:

איבעיא להו:
המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק - מהו?
מי הוי כמקח טעות,
או:
לא?

תא שמע:
דאמר אביי:
לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאיניש לקיימי מצוה בגופיה,
אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו, דניחא ליה לאיניש לקיימי מצוה בממוניה.

7. ד, ב - ה, ב

רָשׁ"י

תנן התם. גרסינן ואף על גב דבפירקין היא:

ושורפין בתחלת שש. ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא אסור מן התורה לפי שאדם טועה בשעות:

ר' יהודה אומר. טועה אדם יותר מכאן וצריך להתרחק מן העבירה יותר ולא יאכל מסוף ארבע ולמעלה:

תולין. לא אוכלין ולא שורפין כלומר אין צריך לשרוף ומאכיל הוא לבהמתו כל חמש אבל הוא לא יאכל:

דכולי עלמא מיהא חמץ מששת שעות ולמעלה אסור. מן התורה דאי לא מיתסר עד אורתא לא הו גזרי ביה דבין יממא לליליא לא טעו אינשי:

שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. אפילו שעה אחת בתוך השבעת ימים וכתוב אך ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה אחת:

הא כיצד לרבות כו'. דעל כרחיק האי הראשון ראשון קודם לכל שבעה קאמר דהיינו ארבעה עשר:

ואימא לרבות ליל חמשה עשר. שלא ימתין עד הבוקר והכי קאמר אך בכניסת יום הראשון מיד תשביתו דאי משבעת ימים הוה אמינא ימים אין לילות לא:

השבתת שאור לאכילת חמץ. משעה שהזהיר שלא לאכול חמץ צוה להשבית השאור דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל (חמץ):

ואכילת חמץ לאכילת מצה. משעה שחייב לאכול מצה הזהיר שלא לאכול חמץ דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות וכתוב בערב תאכלו מצות אלמא זמן אכילת מצה ואיסור חמץ והשבתת שאור משחשיכה:

אך חלק. אכין ורקין מיעוטין אלמא מקצת היום מותר ומקצת אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר ואיכא דאמר אך הוא חץ בגימטריא דאח"ס בטי"ע גי"ף דכ"ץ ותופס ח' תחת אל"ף וצד"י במקום כ':

תנן התם:

"דבי מאיר אומר:

אוכלין - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

רבי יהודה אומר:

אוכלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחילת שש" (יא).

דכולי עלמא מיהא: חמץ מושש שעות ולמעלה אסור, מנלן?

אמר אב"י:

תרי קראי כתיבי,

כתיב: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם"²³ (שמות יב, יט),

וכתיב: "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם"²⁴ (שמות יב, טו),

הא כיצד?

לרבות ארבעה עשר לביעור.

ואימא: לרבות לילי חמשה עשר לביעור.

דסקלא דעתך אמינא: "ימים" כתיב,

ימים - אין,

לילות - לא.

קא משמע לן: אפילו לילות!

הא,

ההוא לא איצטריקא ליה,

דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה.

השבתת שאור לאכילת חמץ,

דכתיב: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מחמצת ונכרתה" (שמות יב, יט).

ואכילת חמץ לאכילת מצה,

דכתיב: "כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות"²⁵ (שמות יב, כ),

וכתיב ביה במצוה: "בערב תאכלו מצות"²⁶ (שמות יב, יח).

ואימא: לרבות ליל ארבעה עשר לביעור!

"ביום" כתיב.

ואימא: מצפרא!

"אך" חלק.

דבי רבי ישמעאל תנא:

"מצינו ארבעה עשר שנקרא: ראשון,"

שנקאמר: "בראשון בארבעה עשר יום לחדש" (שמות יב, יח).

²³ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

²⁴ שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישדאל מיום הראשון עד יום השביעי

²⁵ כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות

²⁶ בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב

רש"י

ראשון דמעיקרא משמע. בלאו רומיא דקרא אהדדי משמע ראשון במשמעות דקרא שהוא יום קודם לכל שבעה דקרא כיון דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון ראשון קודם למעשה קאמר: **הראשון אדם תולד.** הקודם לאדם הראשון נולדת: **הכא נמי הא כתיב.** בהאי קרא גופיה שבעת ימים ודרוש נמי ראשון דומיא דשביעי: **התם נמי.** גבי לולב ה' דהראשון למה לי: **מראשון ושמיני נפקא.** מדכתיב בהנהו שבתון מכלל דאינד לאו שבתון ניהו: **על ענין ראשון.** על ימים הקדומים לו דהיינו חולו של מועד: **לא לכתוב רחמנא לא וי"ו.** דמשמע ריבויא דתו איצטריך הי"א למיעוט: **אלא מהני שלשה ראשון.** דכתיב במקרא קודש דפסח ומקרא קודש דסוכות ומצות לולב לאתותב לרב נחמן דהני ראשון דכתיב בהו לאו למשמעותייהו קאתו אלא שמא בעלמא הוא דנקראו ראשון וכתנא דבי ר' ישמעאל: **בשכר ג' ראשון.** שבייתת הרגל דפסח ושבייתת הרגל דחג ונטילת לולב שנקראו ראשונים זכו לשלשה ראשון:

רב נחמן בר יצחק אמר:

"ראשון" דמעיקרא משמע,

דאמר קרא: **"הראשון אדם תולד"**²⁷ (איוב טו, ז).

אלא מעתה, **"ולקחתם לכם ביום הראשון"**²⁸ (ויקרא כג, מ) - הכי נמי **"ראשון"** דמעיקרא משמע?!

שאני התם, דכתיב: **"ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים"** (ויקרא כג, מ),

מה שביעי - שביעי לחג,

אף **"ראשון"** - ראשון לחג.

הכי נמי כתיב: **"אך ביום הראשון תשביתו ... שבעת ימים מצות תאכלו"**²⁹ (שמות יב, טו)!

אם כן, נכתוב קרא: 'ראשון',

"הראשון" - למה לי?

שמע מינה: לכדאמרן.

אי הכי,

התם נמי, **"הראשון"** - למה לי?

ותו,

התם דכתיב: **"ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון"**³⁰ (ויקרא כג, לט),

אימר: **"ראשון"** דמעיקרא משמע?!

שאני התם, דאמר קרא: **"וביום השמיני שבתון"**,

מה **"שמיני"** - שמיני דחג, אף **"ראשון"** - ראשון דחג.

"הראשון" למה לי?

למעוטי חולו של מועד.

חולו של מועד? מ"מ **"ראשון"** ו"שמיני" נפקא!

איצטריך.

סלקא דעתך אמינא: הואיל דכתב רחמנא: **"וביום השמיני"**, וי"ו מוסיף על ענין ראשון,

דאפילו בחולו של מועד,

קא משמע לן.

ולא לכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ה"א!

ותו,

התם דכתיב: **"ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם"**³¹ (ויקרא כג, ז),

"ראשון" דמעיקרא משמע?!

אלא, הני שלשה **"ראשון"** מיבעי ליה לכדתני דבי רבי ישמעאל.

דתנא דבי **רבי ישמעאל:**

"בשכר שלשה 'ראשון' - זכו לשלשה 'ראשון': להברית זרעו של עשו,

לבניו בית המקדש,

ולשמו של משיח."

²⁷ הראשון אדם תולד ולפני גבעות חוללת

²⁸ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים

²⁹ שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים מי כל אכל חמין ונקרתה הנפש ההוא מישךאל מיום הראשון עד יום השביעי

³⁰ אך בחמשה עשר יום להדש השביעי באספקם את תבואת הארץ תחגו את חג יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון

³¹ ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו

רָשׁ"י

לא תשחט על חמץ וגו'. ושחט פסח זמנה מתחלת שבע שהוא בין הערבים שכבר נוטה חמה לצד שקיעתה והכי אמרינן בפי אמר להן הממונה (יומא כח): צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי דהיינו מחצות ואילך וגמרינן מינה דשחט התמיד מתחלת שבע וקשיא לן התם מתני' דתמיד נשחט בשש שעות ומחצה ומשני לן שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבין תחתיהן מאד ולא משתחרי עד שש ומחצה:

ואימא כל חד וחד. יבער סמוך לשחטנו מעט ואם שהה עד תשע יבערנו בתשע: **זמן שחיטה קאמר רחמנא.** לא חלקה תורה לישראל לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע לו זמן ואיסורו שיהיה בכל לכולם זמן אחד קבע:

שהיא אב מלאכה. וזו הבערה שלא לצורך היא והכתוב אסר מלאכה ביו"ט הלכך האי ראשון בארבעה עשר קאמר: **אך חלק.** התיר לך הכתוב לשחטנו מקצת יום ביעורו ואי יום ביעורו ביום טוב מי שרי לשחט כלל הא איתקש כו' ואכילת מצה משחשיכה ועל כרחך השבתת שאור כשתחשך ואם כן לא משכחת אך חלק דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות שהוא התחלת היום אבל השתא על כרחך בתוך יום ביעורו שרי ליה קרא לשהוייה:

ש"מ. מדלא נפקא ליה דהאי יום הראשון ערב יום טוב הוא אלא משום דאסור להבעיר ביום טוב שמע מינה סבירא ליה כו' יהודה דאמר לקמן בפרק כל שעה [כא. וכו]: אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר סבירא ליה לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים:

וש"מ. מדקאמר שהוא אב מלאכה סבירא ליה כו' נתן דאמר הבערה לחלק יצאתה דתניא (שבת דף ע.) הבערה ללא יצאת שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה חזר והוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה לומר לך שאינה במיתת בית דין כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו ר' נתן אומר לחלק יצאתה שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת דהא חזר לאו איכא בכולהו וחד כרת לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה מה היא מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה לעצמה כו' אלמא לר' יוסי לאו אב מלאכה היא:

"להכרית זרעו של עשו",

דכתיב: **"ויצא הראשון אדמוני מלו פאדדת שער"**³² (בראשית כה, כה).

"ולבנין בית המקדש",

דכתיב: **"כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו"** (ירמיהו יז, יב).

"ולשמו של משיח",

דכתיב: **"ראשון לציון הנה הנם"**³³ (ישעיה מא, כז).

רַבָּא אָמַר:

מִזְהָבָא: "לא תשחט על חמץ דם זבחי"³⁴ (שמות לד, כה),

לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים.

ואימא: כל חד וחד כי שחט!

זמן שחיטה אמר רחמנא.

תניא נמי הכי:

"אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתים"³⁵ (שמות יב, טו) -

מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב עצמו?

תלמוד לומר: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" (שמות לד, כה),

לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: "אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתים" (שמות יב, טו),

וכתיב: "כל מלאכה לא יעשה בהם"³⁶ (שמות יב, טז),

ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה.

רבי יוסי אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: "אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתים" (שמות יב, טו) -

מערב יום טוב,

או:

אינו אלא ביום טוב?

תלמוד לומר: "אף חלק".

ואי ביום טוב עצמו - מי שרי?

הא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה!

אמר רבא:

שמע מינה מדרבי עקיבא תלת:

שמע מינה: אין ביעור חמץ אלא שריפה,

ושמע מינה: הבערה לחלק יצאת,

ושמע מינה: לא אמרינן: הואיל והותרה הבערה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך.

הב

³² **ויצא הראשון אדמוני מלו פאדדת שער ויקראו שמו עשו**

³³ **ראשון לציון הנה הנם ולירושלם מבשר אתן**

³⁴ **לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח**

³⁵ **שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתים מי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישדאל מיום הראשון עד יום השביעי**

³⁶ **וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם**

8. ה, ב - ו, א

תנו רבנן:

"שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם"³⁷ (שמות יב, ט),

מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר: "לא יראה לך שאור"

ולא יראה לך חמץ בכל גבלך"³⁸ (שמות יג, ז)!

לפי שנאמר: "לא יראה לך שאור" - שלף אי אתה רואה,

אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

יכול יטמין, ויקבל פקדונות מן הגוי?

תלמוד לומר: "לא ימצא".

אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו, ואין שרוי עמך בחצר,

גוי שכיבשתו, ושרוי עמך בחצר - מניין?

תלמוד לומר: "לא ימצא בבתיכם".

אין לי אלא ש"בבתיכם", בבורות בשיחין ובמערות - מניין?

תלמוד לומר: "בכל גבלך".

ועדיין אני אומר: בבתים - עובר משום: "בל יראה",

ו"בל ימצא",

ובל יטמין,

ובל יקבל פקדונות מן הגוי.

בגבולין - שלף אי אתה רואה,

אבל אתה רואה: של אחרים,

ושל גבוה.

מניין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה?

תלמוד לומר: "שאור" "שאור" לגזירה שוה,

נאמר: "שאור" בבתים - "שאור לא ימצא בבתיכם",

ונאמר: "שאור" בגבולין - "לא יראה לך שאור".

מה "שאור" האמור בבתים -

עובר משום: "בל יראה",

ו"בל ימצא",

ובל יטמין,

ובל יקבל פקדונות מן הגוים,

אף "שאור" האמור בגבולין -

עובר משום: "בל יראה",

ו"בל ימצא",

ובל יטמין,

ובל יקבל פקדונות מן הגוים.

ומה "שאור" האמור בגבולין - שלף אי אתה רואה,

אבל אתה רואה: של אחרים,

ושל גבוה.

אף "שאור" האמור בבתים - שלף אי אתה רואה,

אבל אתה רואה: של אחרים,

ושל גבוה.

אמר מר:

"אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו, ואין שרוי עמך בחצר,

גוי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר - מניין?

תלמוד לומר: "לא ימצא".

כלפי לייא?

רס"י

והלא כבר נאמר ולא יראה לך

שאור בכל גבולך. הרי בתים

במשמע:

לפי שנאמר ולא יראה לך.

דמדכתב לך משמע מינה שלך

אי אתה רואה אבל אתה רואה

בגבולין של אחרים כגון נכרי

ושל גבוה אם הקדישם לבדק

הבית:

יכול. נלמוד ממקרא זה שיטמין

את שלו ביד שלא יראנו ודיו

דהא לא יראה כתיב:

ויקבל פקדונות מן הנכרי. דהא

כתיב לך:

ת"ל לא ימצא. אסר לך הטמנה

שאף היא בכלל מציאה ואסר

לך של אחרים דהכא לא כתיב

לך:

אין לי. מלא ימצא דאסור אלא

נכרי שלא כבשתו תחת ידך

ואינו שרוי עמך בחצר ולקמיה

פריך איפכא מסתברא:

נכרי שכיבשתו תחת ידך. דהוי

ממונו כממונך או שלא כיבשתו

אבל שרוי בחצר מנין תלמוד

לומר לא ימצא לקמיה מפרש

לה:

ואין לי אלא בבתים. כלומר

ואם נאמר זה ולא נאמר ולא

יראה לך שאור הייתי אומר אין

לי שאסור לשהות חמץ אלא

בבתים מפני שהוא מצוי אצלו

תמיד דהא בהאי קרא בתים

הוא דכתיב:

תלמוד לומר בכל גבולך. בקרא

דלא יראה כתיב:

ועדיין. אע"פ שנאמר שניהם יש

לי לומר בבתים עובר בכל אלו

דהא לא ימצא דמשמע אפילו

הטמנה לא כתב אלא בבתים

ולא כתב בהו נמי לך להוציא

של אחרים אבל בגבולין בורות

שיחין ומערות כתב לך ואני

אומר אבל אתה רואה בהן של

אחרים מנין ליתן קולו של זה

בזה וחומרנו של זה בזה ת"ל כוי

ולקמיה פריך מאי קאמר

דמיייתי לה של אחרים ושל גבוה

לאיסורא ולהתירא הכא והכא:

כלפי לייא. שתי מלות כלפי

היכן נוטה דבר זה הא איפכא

מסתברא נכרי שכבשתו

מסתברא דאסור טפי:

לייא. היכן וחבירו בברכות

בפרק הרואה (דף נח.). חצבי

לנהרא כגני לייא חרסים

שבורים להיכן הולכין:

³⁷ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מהמצות ונקרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

³⁸ מצות ואכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבלך

³⁹ מסורת הש"ס מגיה שהסדר של הפסוק צריך להיות הפוך: 'לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור'.

רש"י

איפוך. אין לי דאסור אלא בנכרי שכיבשתו דהוי דומיא דשלך נכרי שלא כיבשתו מניין תלמוד לומר לא ימצא ולא כתב לא תמצא אבל לא ימצא לגמרי משמע:

וארישא קאי. להיתירא אין לי דמותר לראות של אחרים בדלא קביל עליה אחריות כדלקמיה אלא שלא כיבשתו נכרי שכיבשתו מנין דמותר ת"ל לא ימצא: ופרכין לרבא תנא מהדר אהיתירא ונסיב לה למילתיה קרא לאיסורא ומשני להיתירא קא נסיב לה משום שנאמר בגבולין בשאור לך לך תרי זימני לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים בפרשת ראה וכתוב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך בפרשת בא ואם אינו ענין להאי לך בגבולין גבי ראייה דהא כבר אמור תניהו ענין ללא ימצא ודרוש ביה לא ימצא לך אף במצוי אצלך והיינו שרוי עמך קאמינא לך דאין חמץ אסור אלא אם כן שלך אבל אתה מוצא את שלו וההיא לך דחמץ לא קחשיב דשאור וחמץ מיצרך צריכי כדאמר בביצה (דף ז:): דחד מחבריה לא יליף:

אמר אביי: איפוך.

רבא אמר:
לעולם לא תיפוך,
וארישא קאי.

"שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבול... אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר, גוי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר - מניין? תלמוד לומר: 'לא ימצא' (שמות יב, יט)."

והאי תנא מיהדר אהיתירא,
ונסיב לה קרא לאיסורא!
משום שנאמר: **"לך" "לך"** תרי זימני.

9. ה, ב - ו, א

אמר מר:

"יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הגוים?
תלמוד לומר: "לא ימצא"⁴⁰ (שמות יב, יט)".

הא אמרת רישא: "שלקך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה!"

לא קשיא:

הא - דקביל עליה אחריות,

הא - דלא קביל עליה אחריות.

כי הא דאמר להו רבא לבני מחוזה:

בעירו חמירא דבני חילא מבתיכו,

כיון דאילו מגיגב ואילו מיתביד, ברשותיכו קאי, ובעיתו לשלומי - כדילכון דמי ואסור.

הניחא למאן דאמר: 'דבר הגורם לממון כממון דמי',

אלא למאן דאמר: 'לאו כממון דמי' - מאי איכא למימר?

שאני הכא, דאמר: "לא ימצא".

איכא דאמרי:

הניחא למאן דאמר: 'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי' - היינו דאיצטריך "לא ימצא",

אלא למאן דאמר: 'כממון דמי' - "לא ימצא" למה לי?

איצטריך,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכי איתיה הדר בעיניה, לאו ברשותיה קאי,

קמישמע לן.

רפ"י
מחוזא. עירו של רבא :
דבני חילא. גייס של בית המלך
 ומטילין תיקון טורח מזונותיהן
 על העיירות :
הניחא. הא דאמרינן דמשום
 אחריות אסור :
למאן דאמר כו'. רבי שמעון
 קאמר ליה בבבא קמא (דף עא :)
 קדשים שחייב באחריותן חייב :
להכי איצטריך לא ימצא. משום
 דבעלמא לאו כממון דמי
 איצטריך קרא למימר דגבי חמץ
 מיהא מתסר :
הואיל וכי איתיה הדר. הוא
 גופיה למריה בעיניה וזה עדיין
 לא נאבד וכי אמרה ר' שמעון
 להחוא היכא דאינו בעין כגון
 גבי גונב קדשים שהיו הבעלים
 חייבין באחריותן אמר רבי
 שמעון אף על פי שאין כפל
 להקדש דכתיב לרעהו ולא
 להקדש הכא חייב דכיון דזה
 חייב באחריותן רעהו קרינא
 ביה דהא גרם לו להתחייב
 ממון :

ו,א

⁴⁰ שבעת ומים שאור לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

10. ו, א

רפ"י

ארנונא. המלך נוטל עישור מן הבהמה ומן התבואה:
חייבת בבכורה. דקיימא לן כל שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה שנאמר (במדבר ג) לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים ועדר זה שעישורו של מלך בתוכו חייבת בבכורה לתת לכחן הבכורות שלהם או לא:
דמצי מסלק ליה. לנכרי במעות:
לא תיבעי לן. כיון דאכתי לא זכה נכרי בהן ודינו אינו קבוע בהן יותר ממעות איכא למימר לא יתן לו בהמות אלא מעות:
ואע"ג דמצי מסלק ליה. דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמות:
עיסת ארנונא חייבת. ואע"ג דעיסת נכרי פטורה ואוכל ישראל בלא חלה דהא עריסותיכם כתיב זו חייבת דלית לה קלא והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה אבל בבהמה אית לה קלא והדתניא חייבת בעיסה הוא דתניא:

בעו מיניה מרבא:
 בהמת ארנונא:
 חייבת בבכורה,
 או:
 אין חייבת בבכורה?

כל היכא דמצי מסלק ליה בזווי - לא קא מיבעיא לן דחייב,
 כי קא מיבעיא לן: היכא דלא מצי מסלק ליה בזווי - מאי?

אמר להו:
 פטורה.

והתניא:
 "חייבת"!

התם - דמצי מסלק ליה.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

בהמת ארנונא - פטורה מן הבכורה,

ואף על גב דמצי מסלק ליה.

עיסת ארנונא - חייבת בחלה,

ואף על גב דלא מצי מסלק ליה.

מאי טעמא?

בהמה - אית לה קלא,

עיסה - לית לה קלא.

11. ו, א

תנו רבנן:

"גוי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו - אין זקוק לבער.
הפקידו אצלו - זקוק לבער.
יחד לו בית - אין זקוק לבער,
שנאמר: "לא ימצא"⁴¹ (שמות יב, יט)".

מאי קאמר?

אמר רב פפא:

ארישא קאי,
והכי קאמר:
הפקידו אצלו - זקוק לבער, שנאמר: "לא ימצא".

רב אשי אמר:

לעולם אסיפא קאי,
והכי קאמר:
יחד לו בית - אין זקוק לבער,
שנאמר: "לא ימצא בבתיכם", והא לאו דידיה הוא,
דגוי כי קא מעייל לביתה דנפשיה קא מעייל.

למימרא דשכירות קניא!?

והתנן:

"אף במקום שאמרו להשפיר,
לא לבית דירה אמרו, מפני שמכניסין לתוכו עבודה זרה" (עבודה זרה כא.).
ואי סלקא דעתך דשכירות קניא - כי קא מעייל לביתה דנפשיה קא מעייל!

שאני הכא, דאפקיה רחמנא בלשון "לא ימצא" - מי שמצוי בידה,
יצא זה שאינו מצוי בידה.

רפ"י

אין זקוק לבער. לא הזקיקוהו להוציא את הנכרי מן הבית כדאמרן אבל אתה רואה של אחרים:

הפקידו אצלו. וקביל עליה אחריות כדמפרש ואזיל זקוק לבער:

יחד לו בית. כלומר לא קיבלו עליו אלא אמר ליה הרי הבית לפניך הנח באחת מן הזויות אין זקוק לבער:

מאי קאמר. היכי יליף מלא ימצא:

לעולם אסיפא. ולא ימצא משמע המצוי בידך לכל חפצך היינו דקביל עליה אחריות דהוי כדידיה:

אף במקום שאמרו להשכיר. בפ"ק דע"א תנן אין משכירין בתים לנכרים בארץ ישראל אבל בסוריא משכירין וכל שכן בחוצה לארץ ואף במקום שהתירו להשכיר לא לבית דירה התיר אלא להעמיד בו בהמות ועצים ולא שידור הוא בה:

שאין מצוי בידך. שהרי אותה זוית מסורה לנכרי:

⁴¹ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מחמצת ונקרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

רָס"י

12. ו, א

כופה עליו את הכלי. דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בליביה מאתמול כדאמרינן לקמן הבודק צריך שיבטל בלבו אלא משום שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית כלי:

מיבדל בדילי מיניה. אפילו בחול למוד הוא לפרוש ממנו: **חמצו של נכרי.** המופקד אצלו ולא קיבל עליו אחריות דמותר לשהותו:

עושה לו מחיצה. בארבעה עשר משום היכר שלא ישכח ויאכלנו ולא סגי ליה בכפיית כלי כל שבעה שהכלי ניטל לצורך ומיהו ההוא דלעיל לא אפשר ליה במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיית כלי ובלילה יבערנו: **המפרש.** מן היבשה לים:

בשיירא. למקום רחוק: **קודם שלשים יום.** לפסח ולקמן מפרש כנגד ששואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ומאז חל עליו להיזהר בצרכי הפסח:

דעתו לחזור. בימי הפסח: **אפילו מראש השנה נמי.** דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה וההיא שעתא לאו ברשותיה היא דליבטליה שהרי איסור הנאה הוא ואינו שלו וכשראהו עובר עליה:

אוצר. שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ ואמרינן לקמן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער:

תוך שלשים זקוק לבער. דלכתחלה לא זהו ביעורו: **קודם שלשים.** לא חלה חובת ביעור עליו וכי מטוי ההיא שעתא לא מחוייב כדאמרן דהא נפלה עליו מפולת:

אמר רב יהודה אמר רב:

המוציא חמץ בביתו ביום טוב - כופה עליו את הכלי.

אמר רבא:

אם של הקדש הוא - אינו צריך.

מאי טעמא?

מיבדל בדילי מיניה.

ואמר רב יהודה אמר רב:

חמצו של גוי - עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר, ואם של הקדש הוא - אינו צריך.

מאי טעמא?

מיבדל בדילי אינשי מיניה.

ואמר רב יהודה אמר רב:

המפרש, והיוציא בשיירא, קודם שלשים יום - אין זקוק לבער, תוך שלשים יום - זקוק לבער.

אמר אביי:

הא דאמרן: "תוך שלשים יום - זקוק לבער", לא אמרן אלא שדעתו לחזור, אבל אין דעתו לחזור - אין זקוק לבער.

אמר ליה רבא:

ואי דעתו לחזור - אפילו מראש השנה נמי!

אלא אמר רבא:

הא דאמרן: "קודם שלשים יום - אין זקוק לבער", לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור, אבל דעתו לחזור - אפילו מראש השנה זקוק לבער.

ואזדא רבא לטעמיה,

דאמר רבא:

העושה ביתו אוצר,

קודם שלשים יום - אין זקוק לבער,

תוך שלשים יום - זקוק לבער.

וקודם שלשים נמי, לא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו,

אבל דעתו לפנותו - אפילו קודם שלשים יום נמי זקוק לבער.

רפ"י

13. ו, א-ב

שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון. ודורש להן בהלכות פסח השני דהיינו שלשים יום שהוא בארבעה עשר באייר: מה להלן ראש חדש. דכתיב ביה באחד לחדש השני:

הני "שלשים יום" - מאי עבידתיהו?

כדתניא:

"שואליו ודורשיו בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
שתי שבתות.

מאי טעמא דתנא קמא?

ו, ב

שהרי משה עומד בפסח ראשון, ומזהיר על הפסח שני, שנאמר: ⁴²"ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב), וכתוב: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" ⁴³(במדבר ט, ו).

ורבן שמעון בן גמליאל?

אמר לך:

אידי דאיירי במילי דפסחא, מסיק להו לל כל מילי דפסחא.

מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל?

שהרי משה עומד בראש החודש, ומזהיר על הפסח, שנאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים" ⁴⁴(שמות יב, ב), וכתוב: "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה, ויקחו להם איש שוה לבית אבת" ⁴⁵(שמות יב, ג),

ממאי דבריש ירחא קאי?

דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי!

אלא אמר רבה בר שמי מושמיה דרבינא:

מהכא: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית ... בחדש הראשון" ⁴⁶(במדבר ט, א), וכתוב: "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב).

הכא נמי,

ממאי דבריש ירחא קאי?

דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי!

אמר רב נחמן בר יצחק:

אתיא "מדבר" מ"מדבר",

כתיב הכא: "במדבר סיני" (במדבר ט, א),

וכתיב התם: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני" ⁴⁷(במדבר א, א).

מה להלן - בראש חודש,

אף כאן - בראש חודש.

⁴² מסורת הש"ס מגיה שהגמרא התכוונה לפסוק הבא: ד וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח. ה ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום

לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו בני ישראל (במדבר ט, ד-ה).

⁴³ ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא

⁴⁴ החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה

⁴⁵ דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שוה לבית אבת שוה לבית

⁴⁶ וידבר יהוה אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר

⁴⁷ וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר

14. ו, ב⁴⁸

רש"י

וניכתוב ברישא כו'. לא אשמעתין פריך אלא אסדר פרשיות קפריך מכדי פרשת פסח נאמרה תחלה שהרי בחדש הראשון נאמר כדכתיב בחדש הראשון לאמר ופרשת פקודים נאמרה באייר ומאי טעמא אקדמה להאי בראש הספר ופרשת זו בפרשת בהעלותך: **אין מוקדם ומאוחר בתורה.** לא הקפידה תורה על סדר מוקדם ומאוחר ופרשיות דנאמרו תחלה הקדימו המאוחרות לה: **בתרי ענייני.** בשתי פרשיות: **בחד עניינא.** במקראות הסדורות בפרשה אחת: **דאי לא תימא הכי.** דבסדר כתיבתן נאמרו הא דקיימא לן כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שהוא בפרט לפי שבא הפרט ופרט שזהו הכלל היכי סמכינן עלה דילמא פרט וכלל הוא: **נעשה כלל מוסף על הפרט.** שלא תאמר אין כאן אלא פרט או כיוצא בו נביא בדינו בבנין אב לכן הוסיף הכתוב כלל אחריו להביא כל דבר ואפילו אינו דומה לפרט: **אי הכי.** קשיא לך אפילו בתרי ענייני תיקשי לך דהא דיינינן כלל ופרט כשנאמר אחד מהן בפרשה זו ואחד מהן בפרשה אחרת: **הא ניחא.** דלא קשיא לך: **למאן דאמר כלל ופרט המרוחקין אין דנין כו'.** ופלוגתא היא במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף נה:): ובבבא קמא בהחובל (דף פה:):

וניכתוב ברישא דחדש ראשון, והדר נכתוב דחדש שני!

אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב:
זאת אומרת: אין מוקדם ומאוחר בתורה.

אמר רב פפא:

לא אמרן אלא בתרי ענייני,

אבל בחד עניינא, מאי דמוקדם - מוקדם, ומאי דמאוחר - מאוחר.

דאי לא תימא הכי: 'כלל ופרט' - אין בכלל אלא מה שבפרט' דילמא 'פרט וכלל' הוא? ותו: 'פרט וכלל' - נעשה כלל מוסף על הפרט' - דילמא 'כלל ופרט' הוא?

אי הכי,

אפילו בתרי ענייני נמי!

הניחא למאן דאמר: 'כלל ופרט המרוחקין זה מזה' - אין דנין אותו בכלל ופרט' - שפיר, אלא למאן דאמר: 'דנין' - מאי איכא למימר?

אפילו למאן דאמר: 'דנין' - הני מילי בחד עניינא, אבל בתרי ענייני - אין דנין.

⁴⁸ לפי רש"י. לדעת חלק מהאחרונים סוגיה זו היא המשך השקלא וטריה מהסוגיה הקודמת.

15. ו, ב

רפ"י

הבודק צריך שיבטל. בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל:

מאי טעמא. הרי מבער כל הנמצא:

וכי תימא כיון דמנטר להו אגב ביתיה. עם שאר ממונו הוא משמרן שכשהוא נועל ביתו לשומרו נמצא משמר כל מה שבתוכו הלכך חשיבי ושימור דלאו אדעתא דידיה הוא מי מחשבי ליה:

והתניא סופי תאנים. סוף לקיטת תאנים נמצאים בתאנה תאנים שאינן מתבשלות כל צרכן עולמית:

ומשמר שדהו מפני ענבים. ובעל הבית זה משמר שדה זו שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני שיש בה ענבים שעדיין לא הגיע עת הבציר או סופי ענבים שלא יתבשלו עולמית ובעל הבית משמר שדהו זו שהן בתוכה ולא בשבילן אלא מפני מדלעות ומקשאות שבה:

קשואין ודלועין. שם הפרי עצמו:

מקשאות ומדלעות. קרי כל האילנות:

וחייבין במעשר. אם ליקטן בעל הבית או נתנן לאחר:

ופטורין מן המעשר. דהפקר פטור מן המעשר:

ודעתו עליה. חשובה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל יראה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב אלא תשביתו:

דלאו ברשותיה הוא. אינו שלו: דאמר ר' אלעזר ב' דברים אינן שלו ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן:

בור ברשות הרבים. הפותחו חייב בניזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר שהרי ברשות הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו:

אמר רב יהודה אמר רב: הבודק צריך שיבטל.

מאי טעמא?

אי ניקמא: משום פירורין - הא לא חשיבי!

וכי תימא: כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי - וקתניא:

"סופי תאנים, ומשמר שדהו מפני ענבים,

סופי ענבים, ומשמר שדהו מפני מקשאות, ומפני מדלעות,

בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן - אסורין משום גזל,

וחייבין במעשר,

בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן - מותרין משום גזל,

ופטורין משום מעשר!"

אמר רבא:

גזירה שמיא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה.

וכי משכחת ליה, לבטליה!

דילמא משכחת ליה לבתר איסורא,

ולאו ברשותיה קיימא,

ולא מצי מבטיל.

דאמר רבי אלעזר:

שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו ברשותו,

ואלו הן: בור ברשות הרבים,

וחמין ממש שעות ולמעלה.

16. ו, ב - ז, א

רפ"י

וניבטליה בארבע. כלומר למה הוצרכתו לבטל בלילה ליתקנו רבנן לכל אדם שיבטל קודם איסורו:

פשע. ישכח ויבא לידי פשיעה שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר:

וניבטליה בשית. ליתקנו רבנן לכל אדם ליבטל בלבו בתחלת שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא שהרי עסוק בשריפתו:

כיון דאיסורא דרבנן. דמשעברו חמש אסור בחמץ לדברי הכל כדאורייתא דמי ואינו שלו ולא מצי מבטל ליה בלבו וכיון דחס עליה ומשהי ליה פורתא עבר עליה:

המקדש. אשה:

משש שעות ולמעלה. מתחלת שש דאיסורא דרבנן הוא:

אפילו בחיטי קורדנייתא. הצומחים בהרי אררט קשין הם מאד ואפילו הכי אין חוששין לקדושין אם באו עליהם מים ואף על גב דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דש ומפקע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרצינן בכמה דוכתינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר בי"ד הפקר והם הפקירו ממונו:

עיסה מגולגלת. שלא החמיצה ומפני אימת כבוד רבו אין יכול לקום ולילך ולאפותה:

דקדים ומבטל לה. בלבו דעדיין היא ברשותו שלא נאסרה עליו: **דיקא נמי.** דעדיין לא החמיצה דקתני היה יושב בבית המדרש דמשמע מפני שאין יכול לקום ולילך משם הוא מבטלה בלבו ואי בחמץ גמור למה לי יושב בבית המדרש ואפילו אם היה פנוי מה בידו לעשות יותר השבתה בלב זהו ביעורו אלא ודאי כשיש בידו לתקן קאי ובידו לאפותה אם היה פנוי הואיל ולא החמיצה עדיין ומשום יום טוב נקט יושב בבית המדרש ודשבת מתוקמא בחמץ גמור ובארבעה עשר שחל להיות בשבת:

וניבטליה בארבע, וניבטליה בחמש!

כיון דלאו זמן איסורא הוא, ולא זמן ביעורא הוא, דילמא פשע ולא מבטל ליה.

ז, א וניבטליה בשית!

כיון דאיסורא דרבנן עילוייה - כדאורייתא דמאי, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטל.

דאמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב: המקדש משש שעות ולמעלה, אפילו בחיטי קורדנייתא - אין חוששין לקידושין.

ולבתר איסורא לא מצי מבטיל ליה?! והא תניא:

"היה יושב בבית המדרש ונזפר שיש חמץ בתוך ביתו - מבטלו בלבו, אֶחָד שַׁבָּת, וְאֶחָד יוֹם טוֹב."

בשלמא שבת - משכחת לה כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת, אלא יום טוב - בתר איסורא הוא!

אמר רב אחא בר יעקב:

הכא בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן, ונזפר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו, ומתירא שמא תחמיץ - קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמיץ.

דיקא נמי,

דקתני: **"היה יושב בתוך בית המדרש"**, שזמנא מינה.

17. ז, א

רפ"י

כיון שרבתה מצה. קס"ד אם נשתמשו בתיבה זו מצה יותר מחמץ אזלין בתר רובא ומותרת: רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל ונתנין אותם לבני העיר בטובת הנאה והן אוכלים אותם בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן כדקיימא לן במנחות (דף פב.) הלכך לוקחין מהן בהמות דכל זמן שיש לו מעות מעשר אינו מוציא מעות חולין ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן ספק איסורא לחומרא:

בהר הבית לעולם חולין. ואפילו בשעת הרגל שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין לא מספקין להו במעשר דאזלין בתר רובא דשתא ואמרינן לאו האידינא נפול אלא קודם הרגל ובירושלים בשאר ימות השנה חולין דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש טעמא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' קודם הרגל נפול כדאמרן בנמצאין בהר הבית הואיל ושווקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט ואי נפול קודם הרגל הו' משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו מעפרו ועוד שאין אדם נכנס באבק שעל גבי רגליו ואינו עשוי להתכבד אלמא בכל דבר העשוי להתכבד אמרינן קמאי קמאי אזדו וסתם תיבות שמשמשין בהן אוכלין נוטלין ראשון ראשון כדי שלא יתעפשו וכל שכן דמסתמא בדקה זה אור לארבעה עשר והאי דבתרא היא ומצה היא:

מוכיח עליה. שהרי הוא זה ימים רבים וחמץ הוא: **שרבו ימי המצה.** וראוי להיות מעופש משכנס הפסח: **אי הכי פשיטא.** אפי' ספק ליכא דמסתמא ודאי בדקה והא מצה היא:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: הפת שע"פשה, כיון שרבתה מצה - מותרת.

היכי דמי?

אילימא: דידע בה דחמץ היא - כי "רבתה מצה" מאי הוי? אלא: דלא ידעינן בה אי חמץ הוא אי מצה הוא - מאי איריא כי "רבתה מצה"? אפילו כי לא רבתה מצה נמי - ניזיל בתר בתרא!

מי לא תנו:

"מעות שונמצאו:

לפני סוכרי בהמה - לעולם מעשר,

בהר הבית - חולין,

בירושלים: בשעת הרגל - מעשר,

בשאר ימות השנה - חולין" (שקלים ז, ב.)

ואמר רב שמעיה בר זירא:

מאי טעמא?

הואיל ושווקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום. אלא: אמרינן קמאי קמאי אזלי ליה, והני אחריני ניהו, הכא נמי, נימא: קמא קמא אזיל, והאי דהאידינא הוא!

שאני הכא דעיפושה מוכיח עילויה.

אי עיפושה מוכיח עילויה,

כי רבתה מצה - מאי הוי?

אמר רבה:

לא תימא: שרבתה מצה,

אלא אימא: שרבו ימי מצה עילויה.

אי הכי, פשיטא!

לא צריכא, דעיפושה מרובה,

מהו דתימא: כיון דעיפושה מרובה, איגליא מילתא דודאי חמץ מעליא הוא,

קא משמע לן:

כיון שרבו ימי מצה עילויה,

אמרינן: כל יומא ויומא נהמא חמימא אפה, ושדא עילויה ועפשא טפי.

18. ז, א

רפ"י

אם רוב חולין. נשתמשו בה חולין אלמא בתר רובא אזלין ולא בתר בתרא: **ציבורין ציבורין**. של מעשר בזוית זו ושל חולין בזוית זו וביום אחד: **בגומא**. דלכא למימר זיל בתר בתרא דקמאי הא שקלינהו משום דיש לחוש שמא בגומא נטמן ולא ראוהו:

ומי אזלין בתר בתרא?! וְהָא תְּנִיָא:

"דבי יוסי בר יהודה אומר:

תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר,

אם רוב חולין - חולין,

אם רוב מעשר - מעשר,"

ואמאי? ליזיל בתר בתרא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

הכא במאי עסקינן:

כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר,

ואין יודע איזה מהן בסוף.

רב זביד אומר:

כגון שנשתמשו בה ציבורין ציבורין.

רב פפא אומר:

כגון דאשתכח בגומא.

רפ"י

19. ז, א-ב

בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע. ושפיר דמי דברכה קודם עשיית המצוה בעינן כדלקמן:

מעיקרא משמע. על ביעור שביעיתי והרי עדיין לא בדיק דהא ברכה קודם בדיקה היא ביעור היינו נמי בדיקה:

נימא למול. בתמיה משמע דאותו רופא המל את כל בני העיר (צווה) למול את התינוק הזה:

וכי לא סגי דלאו איהו מהיל. עליו המצוה מוטלת והלא על אביו מוטל כדאמרן בקדושין פרק קמא (קרוב לסופו) אבל ביעור מצוה על בעל החמץ מוטלת וכל איש ואיש בודק ביתו והיכא דיכול לומר לבער לא נימא על ביעור:

ופרכינן אבי הבן מאי איכא למימר. אי על המילה לשעבר משמע וזה אפשר לו לומר למול מאי איכא למימר היכי שרינן ליה למימר על המילה:

אין הכי נמי. צריך לומר למול: **פסח וקדשים.** הבעלים נצטוו דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו ושחט:

נפק ביה. ומברך על שעבר: **והלכתא על ביעור.** נמי להבא משמע וגבי מילה נמי לא שניא אבי הבן מאינש דעלמא דהא להבא משמע ועל המילה נמי כלמול דמי:

אמר רב יהודה:
הבודק צריך שיברך.

מאי מברך?

רב פפי אמר משמיה דרבא:
'לבער חמץ'.

רב פפא אמר משמיה דרבא:
'על ביעור חמץ'.

ב'לבער' - כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע,
כי פליגי ב'על ביעור':

מר סבר: מעיקרא משמע,
וקר סבר: להבא משמע.

מיתיבי:

"ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה!"

התם, היכי נימא? נימא 'למול'!
לא סגי דלאו איהו מהיל'!

אבי הבן - מאי איכא למימר?

אין הכי נמי.

מיתיבי:

"ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה!"

התם נמי, היכי נימא? נימא 'לשחוט'!
לא סגי דלאו איהו שחט'!

פסח וקדשים - מאי איכא למימר?

אין הכי נמי.

מיתיבי:

"העושה לולב לעצמו - מברך: 'שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה'.
נטלו לצאת בו - אומר: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב'!"

שאני התם, דבעידנא דאגבהה נפק ביה.

אי הכי, "לצאת בו"? "יצא בו" מיבעי ליה!

אין הכי נמי,

ומשום דקא בעי למיתנא סיפא: "לישב בסוכה",
תנא רישא נמי: "לצאת בו",

דקתני סיפא: "העושה סוכה לעצמו - אומר: 'ברוך אתה ה'... שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה'.
נכנס לישב בה - אומר: 'ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה'."

והלכתא: על ביעור חמץ.

רפ"י

20. ז, ב

עובר. קודם כמו ויעבר את הכושי קדמו במיתת אבשלום: **ויעבר מלכם לפניהם.** יקדים לילך בראש: **דאכתי גברא לא חזי.** כגון טבילת בעלי קרי דקיימא לן בברכות (ד' כ:): שאסור בדברי תורה ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין לדברי תורה ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף:

דכולי עלמא מיהא, מעיקרא בעינו לברוכי - מנלן?

דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות - מברך עליהן עובר לעשייתן.

מאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא?

אמר רב נחמן בר יצחק:

דאמר קרא: **"וידרן אחימעין דרך הפקר ויעבר את הפושי"**⁴⁹ (שמואל ב' יח, כג).

אביי אמר:

מהכא: **"והוא עבר לפניהם"**⁵⁰ (בראשית לג, ג).

ואי בעית אימא:

מהכא: **"ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם"**⁵¹ (מיכה ב, יג).

בי רב אמרי:

חוץ מן: הטבילה, ושופר.

בשלקמא **"טבילה"** - דאכתי גברא לא חזי, אלא **"שופר"** - מאי טעמא?

וכי תימא: משום דילקמא מיקלקלא תקיעה - אי הכי, אפילו שחיטה ומילה נמי!

אלא אמר רב חסדא:

'חוץ מן הטבילה בלבד' איתמר.

תניא נמי הכי:

"טבל ועלה - בעלייתו אומר: 'ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצננו על הטבילה'."

⁴⁹ ויהי מה ארזין ויאמר לו דרין וידרן אחימעין דרך הפקר ויעבר את הפושי

⁵⁰ והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו

⁵¹ עלה הפרץ לפניהם פראו ויעברו שער ויצאו בו ויעבר מלכם לפניהם ויהוה בראשם

רפ"י

21. ז, ב

"אור לארבעה עשר בודקין את חמץ לאור הנר".

מנא הני מילי?

אמר רב חסדא:

למדנו:

'מציאה' מ'מציאה',

ו'מציאה' מ'חיפוש',

ו'חיפוש' מ'חיפוש',

ו'חיפוש' מ'נרות',

ו'נרות' מ'נר'.

"מציאה ממציאה",

כתיב הקא: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם"⁵² (שמות יב, יט),

וכתיב התם: "ויחפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא"⁵³ (בראשית מו, יב).

"ו'מציאה' מ'חיפוש' דידיה.

"ו'חיפוש' מ'נרות",

דכתיב: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות"⁵⁴ (צפניה א, יב).

"ונרות מנר",

דכתיב: "נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן" (משלי כ, כז).

תנא דבי ישמעאל:

"ילי ארבעה עשר בודקים את חמץ לאור הנר.

אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר,

שנאמר: "שבעת ימים שאור לא ימצא" (שמות יב, יט),

ואומר: "ויחפש בגדול החל ובקטן פלה" (בראשית מו, יב),

ואומר: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" (צפניה א, יב),

ואומר: "נר ה' נשמת אדם חפש" (משלי כ, כז).

מאי "ואומר"?

וכי תימא: האי "בעת ההיא" (צפניה א, יב) קולא הוא,

דקאמר רחמנא: לא בדיקנא לה בירושלים בנהורא דאבוקה, דנפיש נהורא טובא,

אלא בנהורא דשרגא, דזוטר נהורא טפי,

דעון רבה משתכח, ועון זוטר לא משתכח,

תא שמע: "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז).

⁵² שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מהמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

⁵³ ויחפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא הגביע באמתחת בנימן

⁵⁴ והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ופקדתי על האנשים הקפאים על שמריהם האמורים בלבבם לא יטיב יהיה ולא ירע

22. ז, ב - ח, א

רפ"י

מפני שאור הנר יפה לבדיקה. לקמיה מפרש מאי מעליותא מאבוקה: לאורה נבדקת. לאור שלה נבדקת ואין צריך להביא לה אור הנר בלילה אלא בודקה ביום: ודהיכא. באיזה מקום בחדר לא סגיא לה לאור הארובה: אי נימא להדי ארובה. נגד החור ממש אמאי לא היינו אכסדרה: לצדדין. של חור:

תנו רבנן:

"אין בודקין לא לאור החמה, ולא לאור הלבנה, ולא לאור האבוקה, אלא לאור הנר, מפני שאור הנר יפה לבדיקה, ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר: 'שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם'⁵⁵ (שמות יב, יט), ואומר: 'ויחפש בגדול החל'⁵⁶ (בראשית מד, יב), ואומר: 'בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות'⁵⁷ (צפניה א, יב), ואומר: 'נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן'⁵⁸ (משלי כ, כז)."

ח,א

האי "אור החמה" - היכי דמי?

אי נימא כחצר,

האמר רבא:

חצר - אינה צריכה בדיקה,

מפני שהעורבין מצויין שם!

אלא באכסדרה,

האמר רבא:

אכסדרה - לאורה נבדקת!

לא, צריכה לארובה דבחדר.

ודדיכא?

אי לבהדי ארובה - היינו אכסדרה!

אלא לצדדין.

⁵⁵ שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מהמצת ונכרתה הנפש הוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

⁵⁶ ויחפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא הגביע באמתחת בנימן

⁵⁷ והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ופקדתי על האנשים הקפאים על שמריהם האמורים בלבבם לא יטיב יהוה ולא ירע

23. ח, א

רש"י

ונוגה. של עתיד לצדיקים כאור של שבעת ימי בראשית יהיה :
קרנים. מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) וזהרורין מיד הקב"ה לו לצדיק מזיו של הקב"ה ילכו זהרורין להקרין פני הצדיקים ולא יהיה אורם שיה לאורו אלא כנר בפני האבוקה:
אורו לאחריו. ואדם האוחז לפניו הוא בודק הלכך אין יפה לבדיקה:
בעית. מתיירא שלא יבעיר את הבית ואין לבו על הבדיקה יפה :
האי משיך נהוריה. אור הנר נמשך ומאריך במקומו ואינו דולק בקפיצות אלא נח במקום אחד :
מיקטף איקטופי. נפסק וקופץ תמיד לשון הקוטפים מלות (איוב ל) :

"ואבוקה" - לא"?

והאמר רבא:

מאי דכתיב: "ונגה פאור תהיה, קרנים מידו לו, ושם חביון ציה" (חבקוק ג, ד)?

למה צדיקים דומין בפני שכינה?

כנר בפני האבוקה!

ואמר רבא:

אבוקה להבדלה - מצוה מן המובחר!

אמר רב נחמן פר יצחק:

זה - יכול להכניסו לחורין ולסדקין,

וזה - אינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין.

רב זביד אמר:

זה - אורו לפניו,

וזה - אורו לאחריו.

רב פפא אמר:

האי - בעית,

והאי - לא בעית.

רבינא אמר:

האי - מושך נהורא,

והאי - מיקטף איקטופי.

רָשׁ"י

כל לאיתויי מאי. דלא תנא מקום שמכניסין בו כו': חורי שבכותל: העליונים והתחתונים. הגבוהים יותר מדאי והנמוכים יותר מדאי ואין נוחין להשתמש אין צריך לבדוק: וגו היציע. אע"פ שהוא נמוך הואיל ומשופע אין צריך לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין: יציע. אנפרייץ {יציע [אגף צדדי בבנין, שגגו יורד בשיפוע מקיר הבניין הראשי ולחוץ]}: גג המגדל. משטיייר {מזנון לשמירת אוכל} של עץ שנותנים לתוכו כלים ואוכלים תוכו צריך בדיקה ולא גגו: ורפת בקר. שאם היה שם חמץ הבהמות אכלוהו: ולולין. מקום דירת תרנגולין: ומתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ שם וכן אוצרות יין ושמן: החולקת. מעמידין אותה במקום מחיצה לחלק תשמישי הבית ואורחא דמילתא נקט: ומפסקת. יש הפסק בין שוליה לקרקע כגון שרגליה גבוהים למטה: עד מקום שידו מגעת. כגון שהכותל עב הרבה: ומפסקת. יש אויר בין שוליה לעצים: קשיא חורין אחורין. דקא תנא הכא חורין צריכין בדיקה: הא. דקתני לעיל אין צריכין בעילאי ותתאי שאין נוחה תשמישתן כדקתני בהדיא והא באמצעי שנוחים להשתמש: דמדליא. שגבוהה הרבה ויש אויר תחתיה הרבה נוחה תשמישתה: דמיתתאי. אף על פי שיש קצת אויר אין נוחה תשמישתה: במסתפק. אוצר שמסתפק הימנו יין לשולחנו צריך בדיקה פעמים שהשמש נכנס להביא יין כשהוא כלה על השולחן ופתו בידו: יש קבע לאכילה. יודע הוא כמה שמן צריך לכך וכך בני אדם ומביאו קודם סעודה ואין צריך לעמוד מן השלחן ולהביא אבל יין אין קבע לשתיה פעמים ששתיית סעודה מרובה משל אתמול ואין השמש בקי בדבר: עשו אוצרות שכר בבבל. להצריך בדיקה במסתפק כאוצרות יין בארץ ישראל דכיון דרגילין בו אין קבע לשתיתו:

24. ח, א

"כל מקום שאין מכניסין [בו חמץ - אין צריך בדיקה]".

"כל מקום" - לאתויי מאי?

לאתויי הא דתנו רבנן:

"חורי בית העליונים והתחתונים, וגג היציע, וגג המגדל, ורפת בקר, ולולין, ומתבן, ואוצרות יין ואוצרות שמן - אין צריכין בדיקה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת - צריכה בדיקה".

ורמיהו:

"חור שבין אדם לחבירו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מטה החולקת בתוך הבית, ועצים ואבנים סדורים תחתיה, ומפסקת - אינה צריכה בדיקה".

קשיא מטה אמטה,
קשיא חורין אחורין!

חורין אחורין לא קשיא:
הא - בעילאי ובתתאי,
והא - במיצעי.

מטה אמטה לא קשיא:
הא - דמילאי,
הא - דמיתתאי.

"ואוצרות יין - אין צריך בדיקה"!
והתניא:
"ואוצרות יין - צריך בדיקה,
אוצרות שמן - אין צריך בדיקה"!

הכא במאי עסקינן:
במסתפק.

אי הכי, שמן נמי!

שמן - יש קבע לאכילה,
יין - אין קבע לשתיה.

תני רבי חייא:

"עשו אוצרות שכר בבבל באוצרות יין בארץ ישראל, במסתפק".

כ"י

25. ח, א

הא ברברבי. אין צריך בדיקה
 שיש להם קבע ואומד ואין צריך
 לעמוד ולהביא באמצע
 הסעודה:
 זוטרי. אין להם קבע ואומד
 וצריך לעמוד ולהביא:
 בי מלחי. בית המלח:
 ובי קירי. שעה צריך בדיקה
 לפי שעומד מתוך הסעודה
 להביא מלח ונרות:

אמר רב חסדא:
 בי דגים - אין צריך בדיקה.

והתנא:
 "צריכין בדיקה!"

לא קשיא:
 הא - ברברבי,
 הא - בזוטרי.

אמר רבה בר רב הונא:
 בי מילחי ובי קירי - צריך בדיקה.

אמר רב פפא:
 בי ציבי ובי תמרי - צריך בדיקה.

רָשׁ"י

.26 ח, א-ב

דנפל. אם נפל הבנין אין מחייבין אותו לבדוק את גל אבנים אלא למראית העין אבל לא להכניס ידו ביניהן ומתחלה כשהיה הכותל קיים נשתמש בחוריו ועכשיו נפל ויש שם סכנת עקרבים שדרכן לימצא באשפות ובגליון:

בשאין הכלב יכול לחפש אחריו. הכי מפרש לה ר"ש בפ"ב ותניא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים:

שמה תאבד לו מחט. קודם לכן ואתי השתא לעיוני בתרה וכיון דמתכוין אף למחט לאו שליח מצוה הוא וניזוק:

וכה"ג. דמתכוין למצוה ולצרכו לאו שליח מצוה הוא בתמיה:

הרי זה צדיק גמור. בדבר זה ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו:

בתר דבדק. וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה:

כל עצמו אינו בודק. כל עצמו של חור אינו בודק שלא יאמר הנכרי כשפים עשה לי:

ולאו אדעתיה. דנכרי לשום אל לבו עלילה זו:

איך אלך. למשוה את דוד ואע"פ ששלוחו של מקום היה הרי היה ירא:

תנא:

"אין מחייבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין לבדוק מפני הסכנה".

מאי "סכנה"?

אי נימא: מפני סכנת עקרב - כי משתמש, היכי אישתמש?

לא צריכא, דנפל.

אי נפל - למה לי בדיקה?

והתנן:

"חמץ שנפלה עליו מפולת - הרי הוא במבוער" (לא)!

התם - שאין הכלב יכול לחפש אחריו,

הכא - כשהכלב יכול לחפש אחריו.

והאמר רבי אלעזר:

שלוחי מצוה אינן ניזוקין!

אמר רב אשי:

שמה תאבד לו מחט, ואתי לעיוני בתרה.

וכהאי גוונא - לאו מצוה הוא?!

והתניא:

"האומר: 'סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני' או 'שאהיה בן העולם הבא' - הרי זה צדיק גמור!"

ח, ב

דילמא, בתר דבדק אתי לעיוני בתרה.

רב נחמן בר יצחק אמר:

משום סכנת הגוים,

ופלימו היא.

דתניא:

"חור שבין יהודי לארמאי - בודק עד מקום שיידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו.

פלימו אמר:

כל עצמו אינו בודק, מפני הסכנה".

מאי "סכנה"?

אי נימא: סכנת כשפים - כי אישתמיש, היכי אישתמיש?

התם כי אישתמיש - וממא ונהורא, ולא מסיק אדעתיה,

הכא - ליליא ושרגא הוא, ומסיק אדעתיה.

והאמר רבי אלעזר:

שלוחי מצוה אינן ניזוקין!

היכא דשכיח היוזקא - שאני,

שנאמר: **"ויאמר שמואל: איך אלה ושמע שאול והרגני?"**

ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך⁵⁸ (שמואל א טז, ב).

⁵⁸ ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני ויאמר והוה עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח ליהוה באתי

רס"י

בני בי רב. תלמידים הצריכים לרבם עדיין קרו בני רב:

דזירי בבאגי. בכפרים שבבקעה ובלעי"ז קנפי"א {מישור, שדה פתוח, איזור של שדות}:

מהו למיתי קדומא וחשוכא. השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלום יש להם לירא מן המזיקים:

ועל צוארי. יהא עונש הזיקן דודאי לא יזוקו שהמצוה מגינה עליהם:

ניזיל. לאושפיזא משתחשך מאי כלום יכולין לסמוך על המצוה אף בחזרה או לא:

כלפי שאמרה תורה. מתוך שאמרה תורה כך אנו למדים שהבטיחו הכתוב שלא יזוק ממונו וכל שכן גופו דאין דרכו לזוק דאדם אית ליה מזלא ואינו מהיר להיות ניזק בגופו:
כדר' אמי. קרא קמא לכדרי אמי אתא:

27. ח, ב

בעו מיניה מרב:

הני בני בי רב דזירי בבאגא - מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב?

אמר להו:

ניתו עלי ועל צוארי.

ניזיל - מאי?

אמר להו:

לא ידענא.

איתמר:

אמר רבי אלעזר:

שלוחי מצוה אינן ניזוקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן.

כמאן?

כי האי תנא, דתניא:

"**איסי בן יהודה אומר:**

כלפי שאמרה תורה: "ולא יחמד איש את ארצו"⁵⁹ (שמות לד, כד),

מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה,

תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה.

והלא דברים קל וחומר:

ומה אלו שדרבן לזוק - אינן ניזוקין,

בני אדם שאין דרבן לזוק - על אחת כמה וכמה.

אין לי אלא בהליכה, בחזרה - מנין?

תלמוד לומר: "ופנית בבקר והלכת לאהליך"⁶⁰ (דברים טז, ז),

מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום."

וכי מאחר דאפילו בחזירה, בהליכה - למה לי?

לכדרבי אמי,

דאמר רבי אמי:

כל אדם שיש לו קרקע - עולה לרגל,

ושאין לו קרקע - אין עולה לרגל.

⁵⁹ מי אוריז גוים מפניך והרחבת את גבלך ולא יחמד איש את ארצו בעלתה לראות את פני יהוה אלהיו שלש פעמים בשנה

⁶⁰ ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיו בו ופנית בבקר והלכת לאהליך

רש"י

פירות גינוסר. מתוקין מאד כדאמר' בברכות (דף מד.) והיינו כינרת שם מדינה בארץ ישראל:

.28 ח, ב

אמר רבי אבין פר רב אדא אמר רבי יצחק:

מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים:

"אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו",

נמצאת עליה שלא לשמה.

"כיוצא בו אמר רבי דוסתאי ברבי ינאי:

מפני מה אין חמי טבריא בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים:

"אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו",

ונמצאת עליה שלא לשמה."

רש"י

29. ח, ב

"ובמה אמרו: 'שתי שורות במרתף'?"
מקום שמכניסין בו חמץ."

"מרתף" - מאן דכר שמייה?

מרתף מאן דכר שמייה. לפוטרו
מן הבדיקה דקא מתמה תנא
קמא ואמר ובמה אמרו:
הכי קאמר. דקתני רישא כל
מקום שאין מכניסין בו ואמרי'
לעיל כל מקום לאיתויי מאי
לאיתויי אוצרות יין ושמן
ומשום הכי אמרי' ובמה אמרו
לקמן צריך בדיקה ומפרש
במקום שמכניסין בו חמץ והכי
דמי כגון במסתפק:

הכי קאמר:

כל מקום שאין מכניסין בו חמץ - אין צריך בדיקה,
ואוצרות יין ואוצרות שמן - נמי אין צריך בדיקה,
ובמה אמרו: "שתי שורות במרתף"? מקום שמכניסין בו חמץ, ובמסתפק.

30. ח, ב

כ"י

שתי שורות שאמרו. בית שמאי (אומרים) מן הארץ ועד שמי קורה דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כשורות תחתונות עד הקורה ואמרי בית שמאי שאותן שתי שורות חיצונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק מן הארץ עד התקרה:

שמי קורה. כמו שמי השמים (תהלים קמת):

ור' יוחנן אמר. שתי שורות שאמרו בית שמאי היא שורה חיצונה מן הארץ ועד תקרה וחוזר ובודק כל החביות העליונות על פני כל ארכו ורחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם באת למנות מלמעלה למטה:

גאם. היא גימ"ל יוונית ועשויה כמין כף שלנו פתוחה שורה אחת כמין גאם היינו שורה בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג:

הרואה את הקורה. דהיינו כל גג השורות:

שלפנים הימנה. של חיצונה: **ושלמטה הימנה.** של עליונה אינה צריכה בדיקה:

"בית שמאי אומרים: שתי שורות על פני כל המרתף."

אמר רב יהודה:
"שתי שורות" שאמרו - מן הארץ ועד שמי קורה.

ורבי יוחנן אמר:
שורה אחת כמין גאם.

תניא כוותיה דרב יהודה,
תניא כוותיה דרבי יוחנן.

תניא כוותיה דרב יהודה:
"בית שמאי אומרים: שתי שורות על פני כל המרתף, ושתי שורות שאמרו - מן הארץ ועד שמי קורה."

תניא כוותיה דרבי יוחנן:
"שתי שורות על פני כל המרתף - חיצונה רואה את הפתח, ועליונה רואה את הקורה, שלפנים הימנה, ושלמטה הימנה - אין צריך בדיקה."

כ"י

31. ח, ב

בית הלל אומרים כו'. מתניי קא נסיב:

עליונה ושלמטה הימנה. האי המרתף קאמר כדאמר ר' יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חבית אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: **ושלמטה הימנה.** ועוד שורת חבית אחת למטה מן העליונה היא משורה הזקופה כנגד הפתח והאי פתח לאו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי:

עליונה ושלפנים הימנה. בגג החבית בודק שתי שורות על פני כל המרתף:

מאי טעמא דרב. דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני:

דייק חיצונות. ואותה שלפנים לאו חיצונה היא וקא סבר רב דתנא דמתניי בחיצונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה:

תתאי דתתייתא. כגון שלישית ושתחתייה:

ושמואל דייק עליונות. והא של מטה לאו עליונה היא:

"בית הלל אומרים:

שתי שורות החיצונות שהן העליונות."

אמר רב:

עליונה ושלמטה הימנה.

ושמואל אמר:

עליונה ושלפנים הימנה.

מאי טעמא דרב?

דייק "חיצונות".

והא "עליונות" קתני!

למעוטי תתאי דתתייתא.

ושמואל אמר:

עליונה ושלפנים הימנה.

מאי טעמא?

דייק "עליונות".

והא "חיצונה" קתני!

למעוטי גוייתא דגוייתא.

רבי חייא תני כוותיה דרב, וכולהו תנאי תנו כוותיה דשמואל.

והלכתא:

כוותיה דשמואל.

32. ט, א-ב

ל"י

מתני'

אין חוששין שמא גיררה חולדה כו'. אין חוששין כשבדק זזית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבא לבדוק זו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריכנא לחזור ולבדוק:
שאם כן. שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר יש לומר כך אני בדיקתי קודם לחבירי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצרי ואין לדבר סוף ולא חצר ממש קאמר אלא כל בתי החצר קרוי חצר:

גמ'

הא חזינן. שהביאתו לכאן חיישינן שמא עדיין הוא כאן וצריך לבדוק ואמאי נימא אכלתיה:
מי לא תנן. במסכת אהלות מדורות העובדי כוכבים טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם והעכו"ם מטמאין במיתתן אף באהל לרבנן ולר"ש בן יוחי נמי דאמר קברי העובדי כוכבים אינם מטמאין במגע ומשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מקרו אדם: וכמה ישהה הנכרי במדור ויהא המדור צריך בדיקה לכשיצא העכו"ם וירצה ישראל לדור בו:
מי יום. כדי יצירת הולד:
ואע"פ שאין עמו אשה. לפי שחשוד הוא על הזנות:

וכל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלוך אין צריכין בדיקה. שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו:

הא. דאהלות בבשרא מיירי הלכך ודאי אכלוה דלא משתיירא:

האי מאי. כלומר מאי קושיא אי"נ אורחא דמשיירי בבישרא ליכא לן למיחש התם מידי דהתם חששא בעלמא הוא אימור הוה אימור לא הוה הלכך היכא דשכיחא חולדה תלינן לקולא ואמר' אם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה וספק אכילה יכול להוציאנו מידי ספק השלכה אבל הכא גבי חמץ דקשיא לך היכא דחזינן דגררה נמי נימא אכלתיה ודאי הוה. מי יימר דאכלתיה. הוי ספק ביעור ודאי חמץ היה כאן ואין ספק היתר מוציא את הבית הזה מידי ודאי איסור:

מגורה גורן:

בני יומן. דנכרין הן שהיום נתמרחו:

והא הכא. דכיון דממורחין הן והרי הן בבית דכל מגורה בבית היא:

ודאי טבילי. דהא נגמרה מלאכתן וראו פני הבית וחל שם טבל עליהן משעה שראה פני הבית ספק עישרן חבר זה ספק לא עישרן ואתי ספק זה ומוציא פירות הללו מידי ודאי טבל משום דרוב חברים מעשרין הם מיד קודם שיניחם מתחת ידו:

התם ודאי וודאי הוא. כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא הכי נמי פשיטא לן דעשרינהו ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר אלא חזקה ודאי על כל החברים:

ואי בעית אימא ספק וספק הוא. כי היכי דמספקא לן אי לא עשרינהו הכי נמי איכא לספוקי אי חל עליהו שם טבל מעולם אי לא ומעיקרא אימור לא טבול ואע"פ שהן ממורחין ובתוך הבית אימור עבד להו כדרי אושעיא שהכניסה לבית במוץ שלה ואחר כך דש וממרח וחובת הטבל חלה בראיית פני הבית בבבא מציעא בהשוכר (דף פח:.) וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתן לחלו עליו שם טבל וכשגמר מלאכתן כבר בתוך הבית הוא ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים כדתינא חסידים הראשונים היו מכניסים פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר עכשיו מכניסין דרך גגות דרך חצירות וקרפיות לבית כדי לפוטרו הלכך לא חייל עלייהו שם טבל ומותר היורש הזה לאוכלן אכילת קבע ולא תימא נהי דלא חייל עלייהו טיבלא לאכילת עראי אכילת קבע מיהא ליתסרו דהא דמיתסרא אכילת קבע קודם קביעות גורן וגמר מלאכה מדרבנן הוא וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקת חבר שעושרן:

ט, א

משנה

אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום. דאם כן - מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף.

גמרא

טעמא דלא חזינא דשקל,

הא חזינא דשקל - חיישינן, וכעי בדיקה.

ואמאי?

נימא אכלתיה!

מי לא תנן:

"מדורות הגוים - טמאים.

וכמה ישהה במדור, ויהא המדור צריך בדיקה?

אדבעים יום.

ואף על פי שאין לו אשה.

ובל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך - אינו צריך בדיקה" (אהלות יח, ז-ח)!

אמר רבי זירא:

לא קשיא:

הא - בבשר,

והא - בלחם.

בבשר - לא משיירא,

בלחם - משיירא.

אמר רבא:

האי מאי?

בשלמא התם - אימור הוה, אימור לא הוה,

ואם תמצא לומר הוה - אימור אכלתיה.

אבל הכא - דודאי, דחזינא דשקל, מי יימר דאכלתיה?

הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ואין ספק מוציא מידי ודאי?!

והא תניא:

"חבר שמת,

והניח מגורה מליאה פירות,

ואפילו הו בני יומן - הרי הו בחזקת מתוקניו".

והא הכא דודאי טבילי הני פירי, וספק מעושרין וספק לא מעושרין,

וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי!

התם - ודאי וודאי הוא,

דודאי מעשרי, כדרבי חנינא חוזה.

דאמר רבי חנינא חוזה:

חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

ואי בעית אימא:

ספק וספק הוא,

דילמא מעיקרא אימור דלא טבילי, כרבי אושעיא.

דאמר רבי אושעיא:

מערים אדם על תבואתו,

כ"י

כדי שתהא בהמתו אוכלת.
ואפילו קבע דכל זמן שאין שם גורנו של טבל עליו אינו אוסר באכילת עראי וכל אכילת בהמה לא גזרו עלה משום אכילת קבע דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח אבל למאכל אדם נהי דלא טביל מדאורייתא מיהו אפילו קודם מירוח אסרו לאכול קבע בכולי גמרא:

מציק. איניש אלמא וישראל הוה:

ובא כהן והציץ. על שפת הבור: **לידע אם זכר אם נקבה.** וכהן קרוב או מבני הבית היה ושלחוהו שם להגייד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא והציץ בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו ממאהיל על המת:

שחולדה וברדלס מצויין שם. וסתם חור חולדה וברדלס פותח טפח הוא וגיררוהו לחורן ולא האהיל:

רוח הפילה. שפיר מלא רוח ואם תמצא לומר נפל היה כלומר לכל אלה הוצרך שמא רוח הוא ואגייד ואין כאן לא טומאת זכר ולא טומאת נקבה ואם אראה שהוא וולד צריכני לראות אם זכר אם נקבה:

ודאי גררוהו. מוחזקין הן בכך ולא דמי למתניתין דקתני הא חזינא חיישינן דנהי דודאי אכלה לא אמר אבל גיררוהו לחור שלהן אמר:

ברדלס. אלנמי"ס פוטויישיי {בואש }ברור שרשיי הבין כי מדובר בחיה מסוג החולדה, הגוררת מזונות מהבתים, ולא יכול לזהות אותה עם ה"ברדלס" המקובל, שאינו מצוי בצרפת!}:

ומכניסה במוץ שלה,
כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר.

ואין ספק מוציא מידי ודאי?!
והתניא:

"אמר רבי יהודה:

מעשה בשפחתו של מציק אחד ברימון,

שהטילה נפל לבור,

ובא בהו והציץ בו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא,

ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו,

מפני שחולדה וברדלס מצויין שם."

והא ה"א דודאי הטילה, וספק גררוהו, וספק לא גררוהו ה"א שעתא, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי!

לא תימא: **"שהטילה נפל לבור"**,

אלא אימא: **"שהפילה במין נפל לבור"**,

והוי ספק וספק.

והא: **"לידע אם זכר הוא אם נקבה היא" קתני!**

הכי קאמר:

לידע אם רוח הפילה, אם נפל הפילה,

ואם תמצא לומר נפל הפילה - לידע אם זכר הוא ואם נקבה היא.

ואיבעית אימא:

התם - ודאי ונדאי הוא,

כיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בההיא שעתא.

נהי דשיורי משיירא,

מיגרר מיהת ודאי גרום בההיא שעתא.

לישנא אחרינא:

נהי דודאי אכלום לא אמרינן,

ודאי גררוהו לחורייהו אמרינן.

ט,ב

כ"י

ומה שמשׂייר. אחר בדיקה מאכילתו יניחנו בצנעה: **בשלשה עשר**. רישא דקתני אין חוששין בבודק בשלשה עשר שמצוי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים ואינה חוששת לשייר וסיפא בהדיא תנן בה ב"ד וכיון דלא חזיא החולדה פת הרבה בבתים כמות שהיא רגילה משיירא: **וכי חולדה נביאה היא**. לתת לב על כך ולראות את הנולד ויודעת שלא יאפו עוד היום: **ותיטול בפנינו**. והיכא דחזינן על כרחיך חיישינן: **וימצא תשע**. דהכא ודאי איכא למיחש דהא מוכחא מילתא שנטלה פרוסה אחת:

33. ט, ב

"אין חוששין שׂמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום".

ומי אמרינן: "אין חוששין שׂמא גררה חולדה"?!
והא קתני סיפא:
"מה שמשׂייר - יניחנו בצנעה,
שלא יהא צריך בדיקה אחריו!"

אמר אביי:
לא קשיא:
הא - בארבעה עשר,
הא - בשלשה עשר.

בשלשה עשר, דשכיח ריפתא בכולהו בתי - לא מצנעא,
בארבעה עשר, דלא שכיחא ריפתא בכולהו בתי - מצנעא.

אמר רבא:
וכי חולדה נביאה היא?!
דידעא דהאידנא ארביסר, ולא אפי עד לאורתא, ומשיירא ומטמרא!?

אלא אמר רבא:
מה שמשׂייר - יניחנו בצנעה,
שׂמא תטול חולדה בפנינו, ויהא צריך בדיקה אחריו.

תניא כוותיה דרבא:
"הרוצה לאכול חמץ אחר בדיקה - ביצד יעשה?"
מה שמשׂייר - יניחנו בצנעה,
שלא תבוא חולדה ותיטול בפנינו,
ויהא צריך בדיקה אחריו."

רב מרי אמר:
גזירה שׂמא יניח עשר ומצא תשע.

34. ט, ב - י, ב

רפ"י

תשע ציבורין כו'. פיסקי הלכות חן :

ואתא עכבר ושקל. ונכנס לבית בפנינו ולא ידעין אי חמץ שקל וכיון דחזינא צריכין אנו לבדוק או דילמא מצה שקל :

היינו תשע חנויות. דקיימא לן בהו לקמיה דכל קבוע שנטלו ממקום קבוע אין הולכין בו אחר הרוב אלא הרי הוא כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא :

פירש. פרוסה מאחת מן הציבורין לאחת מן הזויות ולא ידענא מהי מייניהו פירש ואתא עכבר ושקליה ונכנס לבית :

היינו סיפא. דמתניתין דתשע חנויות דהיכא דלא לקחו במקום קבועו הולכין בו אחר הרוב :

ולקח מאחת מהנה. בתוך החנות ספקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה נידון דנפקא לן מן וארב לו וקס עליו (בפי' בתרא דיומא) (פד:) ובפי"ק דתנבות (טו.) :

ובנמצא. בשר הנמצא בקרקע בין החנויות. הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובה פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע :

שתי קופות. דבר זה אנו יכולין ללמדו ממשנת שתי קופות דתלין לקולא :

ולפניהן שני סאין. של פירות : **ונפלו אלו לתוך אלו.** הסאין לתוך אלו הקופות וידוע לנו שהאחד נפל בזו ואחד בזו ואין ידוע אי זה בזו ואי זה בזו :

הרי אלו מותרין. פירות של קופות החולין מותרין לזר כבתחלה אפי' אין בקופה כדי להעלות הסאה באחד ומאה שאנו אומרים חולין לתוך חולין נפלו אלמא תלין לקולא היתר בהיתר ואיסור באיסור ואע"ג דאיכא למימר איפכא הכא נמי לקולא תלין ואמרינן החמץ נכנס לשאינו בדוק והמצה לבדוק :

בתרומה דרבנן. בזמן הזה : **ולא ידעין אי להאי על ואי להאי על.** אי מצרכין בדיקה לתרוייהו אי לא :

היינו שני שבילין. מהא דתנן גבי שני שבילין מצינו למיפסט : **אחד טמא.** קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין עובר בו שלא יאהיל :

והלך ועשה טהרות. נגע בטהרות אח"כ :

והלך בשני. יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשתא ודאי אחד מהן טמא :

תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ואתא עכבר ושקל,

ולא ידעין: אי מצה שקל, אי חמץ שקל - היינו תשע חנויות. פירש, ואתא עכבר ושקל - היינו סיפא. דתניא⁶¹:

"תשע חנויות: בולן - מוכרין בשר שחוטא, ואחת - מוכרת בשר נבלה,

ולקח מאחת מהו, ואינו יודע מאיזה מהו לקח - ספיקו אסור. ובנמצא - הלך אחר הרוב."

שני ציבורין:

אחד - של מצה,

ואחד - של חמץ,

ולפניהם שני בתים,

אחד בדוק ואחד שאינו בדוק,

ואתו שני עכברים,

אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ,

ולא ידעין: הי להאי עייל והי להאי עייל - היינו שתי קופות. דתניא⁶²:

"שתי קופות:

אחת - של חולין,

ואחת - של תרומה,

ולפניהם שני סאין: אחד - של חולין,

ואחד - של תרומה,

ונפלו אלו לתוך אלו - מותרין,

שאני אומר: חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה."

אימור דאמרינן: "שאני אומר"

בתרומה דרבנן,

בחמץ דאורייתא - מי אמרינן?!

אטו בדיקת חמץ דאורייתא?!

דרבנן היא!

דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה.

צבור אחד של חמץ,

ולפניו שני בתים בדוקין,

ואתא עכבר ושקל,

ולא ידעין אי להאי על אי להאי על -

היינו שני שבילין.

דתנן:

"שני שבילין,

אחד טמא ואחד טהור,

והלך באחד מהו, ועשה טהרות,

ובא חבירו והלך בשני, ועשה טהרות,

דבי יהודה אומר:

⁶¹ ע"פ מסורת הש"ס אין משנה כזאת.

⁶² ע"פ מסורת הש"ס אין משנה כזאת.

ר"י

אם נשאלו, זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - טהורין / שניהן בבת אחת - טמאין.
רבי יוסי אומר:
בין כך ובין כך - טמאין" (טהרות ה, ה).

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן:
בבת אחת - דברי הכל טמאין.
בזה אחר זה - דברי הכל טהורין.
לא נחלקו אלא בבא להשאל עליו ועל חבירו,
רבי יוסי מדמי ליה לבת אחת,
ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה.

עליו ועל חבירו. מה תהא על שנינו ר' יוסי מדמי להו לבת אחת ואעייפ שאין שניהן לפניך צריך אתה הוראה אחת לשניהן או טמאין אתם או טהורין אתם והרי אין אתה יכול לומר טהורין אתם:
ר' יהודה מדמי להו לזה אחר זה. הואיל ואין כאן שואל אלא אחד משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה הוא ומעצמו יבין שאף חבירו כמוהו אבל כששניהן שואלין בתוך כדי דיבור צריך אתה להשיב לשניהן כאחד וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו אמרינן ליה לכל חד אי אתה צריך לבדוק דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא ואמרין ספקו מותר ואי בבת אחת באו שניהן צריכין בדיקה:
ספק על ספק לא על. ראה עכבר שנטל חמץ בחצר והבית בדוק ואין יודע אם נכנס או לא נכנס:

בקעה. הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה:
בימות הגשמים. הויא בקעה רשות היחיד לטומאה מפני שכבר צמח הזרע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה וקיי"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא:
בשדה פלונית. כלומר באחת השדות ויודעין אנו באיזו היא וכל שדה ושדה מסויימת במצריה:

במקום הלז. בבקעה זו:
וחכמים מטמאין. דהויא ליה ספק טומאה ברה"י ורי"א לא חשיב לה ספק טומאה ארי"כ נכנס לשדה אבל אינו יודע אם האהיל אם לא אבל השתא הוה ליה ספק ספיקא וגבי בתים אפילו רבנן מודו דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא:

על. העכבר נכנס לבית לפנינו ובדק בעל הבית אחריו ולא אשכח:
כל דבר שבחזקת טומאה. במסכת נדה גל טמא שנתערב עם שני גלין טהורין בדקו אחד מהן ונמצא טהור הוא טהור ושנים טמאים שנים ומצאן טהורין הן טהורין והשלישי טמא שלשתן ומצאן טהורים כולן טמאים שהיה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שיודע לך טומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק בקרקע וחופר עד שיגיע לסלע או לקרקע בתולה שלא זזה ממקומה לעולם ואם לא מצא תולין ואומרים בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה וגבי בדיקת חמץ אפילו לר"מ אמרינן עכבר אכלה דבדיקת חמץ דרבנן:

על ובדק ואשכח. נכנס העכבר בפנינו ובדק בעל הבית אחריו ואשכח פרוסה ואינו יודע אם זו היא אם לאו:
אבד בה קבר. אין ידוע היכן מקומו:
נמצא בה קבר. לאחר זמן ואין ידוע אי זהו קבר האבוד בה:

אם נשאלו, זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - טהורין / שניהן בבת אחת - טמאין.
רבי יוסי אומר:
בין כך ובין כך - טמאין" (טהרות ה, ה).

ספק על ספק לא על -
היינו בקעה,
ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן.
דתנן:
"הנכנס לבקעה בימות הגשמים, וטומאה בשדה פלונית, ואמר אחד: הלבתי במקום הלז, ואיני יודע אם נכנסתי באותה שדה ואם לא נכנסתי - רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין. שהיה רבי אליעזר אומר: ספק ביאה - טהור, ספק מגע טומאה - טמא" (טהרות ו, ה).

על, ובדק ולא אשכח -
פלוגתא דרבי מאיר ורבנן.
דתנן:
"היה רבי מאיר אומר: כל דבר שבחזקת טומאה, לעולם הוא בטומאתו, עד שיודע לך הטומאה היכן היא. וחכמים אומרים: בודק עד שמגיע לסלע, או לקרקע בתולה" (נדה סא, א).

על, ובדק ואשכח -
פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל.
דתנן:
"שדה שנאבד בה קבר - הנכנס לתוכה טמא, נמצא בה קבר - הנכנס לתוכה טהור, שאני אומר: קבר שאבד הוא קבר שנמצא. דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: תיבדק כל השדה נולה".

הניח תשע ומצא עשר -
פלוגתא דרבי ורבנן.
דתנן:

רש"י

הניח מנה. של מעשר שני:
מעורבין. ומביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהן מעות מעשר שני הרי הן מחוללים על הסלעים הללו ומעלה הסלעים לירושלים:
הכל חולין. שהמנה נטל ואלו הובאו אחרי כן וגבי חמץ נמי לרבנן הטי' (נמל) שהניח אינן כאן וצריך לבדוק כל הבית שמא גרום חולדות והעשר הנמצאות איש אחר הביאן כאן:
היינו סיפא. לרבי (מאיר) [דאמר] זה הנמצא זהו אי' מן הראשונים הכא נמי אי"צ לבדוק ולחזור אלא על הפרוסה האבודה ולרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן אי' מן הראשונים:
הבית טמא. כל כלי הבית טמאין שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ומשמש בכל כלי הבית:
זוית מאן דכר שמיה. פתח באבדו וסיים בנמצא בזוית אחרת:
חסורי מחסרא והכי קתני. שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ולקחו לאבוד וגבי מצא בזוית אחרת שמא אדם טמא הניחו שם רבן שמעון כו' וגבי חמץ נמי לרבנן חוששין שמא עכבר עשה וכיון דחוששין לעכבר יש לחוש נמי לא זהו אלא אחר ולרבן שמעון תולין באדם עצמו שהוא עשה ושכח וא"צ בדיקה:

"הניח מנה ומצא מאתים - חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה, דברי רבי. וחכמים אומרים: הכל חולין."

הניח עשר ומצא תשע - היינו סיפא. דתניא:

"הניח מאתים ומצא מנה - מנה מונח ומנה מוטל, דברי רבי. וחכמים אומרים: הכל חולין."

יב

הניח בזוית זו, ומצא בזוית אחרת - פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן. דתניא:

"קידום שאבד בבית - הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור, שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או שנטלו מזוית זו והניח בזוית האחרת ושכח."

"זוית" מאן דכר שמיה?

חסורי מחסרא, והכי קתני:

"קידום שאבד בבית - הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו. או שהניחו בזוית זו, ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבית טהור, שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או שנטלו מזוית זו והניח בזוית זו ושכח."

35. י, ב

רש"י

ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה. ואין תולין הכבר בו שאין דרכו של עכבר לפרר ולא זהו ככר שהכניס העכבר: **אם תמצא לומר היינו האי כו'.** דאי פשטת ליה דחיישינן דילמא אחרינא הואי תו לא צריכנא למיבעי שחור ולבן אבל אי פשטת ליה דלא חיישינן אכתי שחור ולבן מיבעיא לן: **ארמוייה.** השליכו ממנו ונטלו הוא וחבירו בחגיגה (ד' טו): אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מן ידי: **לדידיה הוה שקיל ליה.** את העכבר עצמו היה מביא: **ככר ועכבר בפי חולדה.** עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה יוצא' כשנכנס בו לבדוק ובפיה ככר מכאן ועכבר מכאן:

אמר רבא:

עכבר נכנס וכפר בפיו, ונכנס אחריו ומצא פירורין - צריך בדיקה, מפני שאין דרכו של עכבר לפרר.

ואמר רבא:

תינוק נכנס וכפר בידו, ונכנס אחריו ומצא פירורין - אין צריך בדיקה, מפני שדרכו של תינוק לפרר.

בעי רבא:

עכבר נכנס וכפר בפיו, ועכבר יוצא וכפר בפיו - מהו?

מי אמרין: היינו האי דעל והיינו האי דנפק,

או דילמא:

אחרינא הוא?

אם תמצא לומר: היינו האי דעל והיינו האי דנפק,

עכבר לבן נכנס וכפר בפיו, ועכבר שחור יוצא וכפר בפיו - מהו?

האי - ודאי אחרינא הוא,

או דילמא:

ארמויי ארמיה מיניה?

ואם תמצא לומר: עכברים לא שקלי מהדדי,

עכבר נכנס וכפר בפיו, וחולדה יוצאה וכפר בפיה - מהו?

חולדה - ודאי מעכבר שקלתיה,

או דילמא:

אחרינא הוא,

דאם איתא דמעכבר שקלתיה, עכבר בפיה הוה משתכח?

ואם תמצא לומר: אם איתא דמעכבר שקלתיה, עכבר בפיה הוה משתכח,

עכבר נכנס וכפר בפיו, וחולדה יוצאה וכפר בפיה חולדה - מהו?

הכא - ודאי איהו הוא,

או דילמא:

אם איתא דאיהו ניהו, כפר בפיה עכבר משתכח הוה בעי אישתכוחי,

או דילמא:

משום ביעתותא הוא נפל, ושקלתיה?

תיקו.

36. י, ב

רש"י

כבר בפי נחש. בעיא באנפי נפשה היא ולא דמי להנך דלעיל ול"ג את"ל:
לא אטרחווהו. ויבטל בלבו:
בממוניה. לשכור חבר:

בְּעֵי רַבָּא:

כְּכַר בְּשִׁמִּי קוֹרָה -

צְרִידָא סוּלָם לְהוֹרִידָה אוּ אִין צְרִידָא?

מי אָמְרִינן: כּוּלֵי הָאֵי לֹא אֶטְרַחְוֵהוּ רַבְּנֵנּוּ, כִּיּוֹן דְּלֹא נְחִית מִנְפְּשֵׁיהּ לֹא אֶתִי לְמִיכְלָהּ,

אוּ דִּילְמָא:

זִמְנִין דְּנַפְל וְאֶתִי לְמִיכְלָהּ?

וְאִם תִּמְצִי לֹמַר: זִמְנִין דְּנַפְל וְאֶתִי לְמִיכְלָהּ,

כְּכַר בְּבוּר - צְרִידָא סוּלָם לְהַעֲלוֹתָהּ אוּ אִין צְרִידָא?

הָכָא - וְדַאי דְּלֹא עֲבִידָא דְּסִלְקָא מִנְפְּשָׁה,

אוּ דִּילְמָא:

זִמְנִין דְּנְחִית לְמַעַבְד צוֹרְפִיָּה, וְאֶתִי לְמִיכְלִיָּה?

אִם תִּמְצֵא לֹמַר: זִמְנִין דְּנְחִית לְצוֹרְפִיָּה וְאֶתִי לְמִיכְלָהּ,

כְּכַר בְּפִי נְחֹשׁ - צְרִידָא חֶבֶר לְהוֹצִיא אוּ אִין צְרִידָא?

בְּגוּפִיָּה אֶטְרַחְוֵהוּ רַבְּנֵנּוּ, בְּמִמּוֹנִיָּה לֹא אֶטְרַחְוֵהוּ רַבְּנֵנּוּ,

אוּ דִּילְמָא: לֹא שְׁנָא?

תִּיקוּ.

37. י, ב

כ"י

מְשַׁנָּה

רבי יהודה אומר:

בּוֹדֵקִין אוֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר,

וּבְאַרְבַּעַה עָשָׂר שְׁחִירִית,

וּבְשַׁעַת הַבִּיעוּר.

וּחֻמְמִים אוֹמְרִים:

לֹא בִדֵּק אוֹר אַרְבַּעַה עָשָׂר - יְבַדֹּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר.

לֹא בִדֵּק בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר - יְבַדֹּק בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד.

לֹא בִדֵּק בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - יְבַדֹּק לְאַחַר הַמוֹעֵד.

וּמָה שְׁמַשְׁיִיד יִנְיַחְנוּ בְּצִינָעָא,

כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה צְרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו.

גְּמָרָא

מאי טעמא דרבי יהודה?

רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוניהו:

כנגד שלש השבתות שבתורה:

"לֹא יִרְאֶה לֶךָ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לֶךָ שְׂאֵר"⁶³ (שמות יג, ז),

"שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם"⁶⁴ (שמות יב, יט),

"אֶף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבֵּיתֵיכֶם"⁶⁵ (שמות יב, טו).

מתלב רב יוסף:

"דְּבֵי יְהוּדָה אוֹמְרִי:

כֹּל שְׁלֹא בִדֵּק בְּשַׁלְשָׁה פְּרָקִים הִלְלוּ - שׁוֹב אֵינוֹ בּוֹדֵק",

אֶלְמָא: בְּמַכְאֵן וְאֵילֶךְ הוּא דְפְלִיגִי!

מר זוטרא מתני הכי:

מתלב רב יוסף:

"דְּבֵי יְהוּדָה אוֹמְרִי:

כֹּל שְׁלֹא בִדֵּק בְּאַחַד מִשַּׁלְשָׁה פְּרָקִים הִלְלוּ - שׁוֹב אֵינוֹ בּוֹדֵק",

אֶלְמָא: בְּ"שׁוֹב אֵינוֹ בּוֹדֵק" הוּא דְפְלִיגִי!

אֶלָּא, רַבֵּי יְהוּדָה נָמִי, אִם לֹא בִדֵּק קְאָמֵר,

וְהֵכָא בְּהָא קְמִיפְלִגִי:

מר סבר: מִקְמֵי אִיסוּרָא - אֵין, בְּתַר אִיסוּרָא - לֹא,

גְּזִירָה דִּילְמָא אֶתִי לְמִיכַל מִינֵיהּ.

וְרַבְנָן סְבֵרִי: לֹא גְזִרִינוּ.

מתני'
בתוך המועד. בשעה ששית
שהוא מועד הביעור:
לאחר המועד. משש שעות
ולמעלה עד שתחשך:

גמ'
שלש השבתות. שלש לשונות
של השבתה ראייה מציאה
והשבתה:
אלמא במכאן ואילך הוא
דפליגי. ולא במידי אחרינא דר'
יהודה לא מצריך שלש בדיקות
אלא הכי קאמר או או או
לארבעה עשר או שחרית או
בשעה ששית ורבנן אמרי אם לא
בדק בתוך המועד יבדוק
לאחריו:
ומר זוטרא מתני. בהדיא באחד
משלשה פרקים:
לבתר איסורא. לא יבדוק
דגזרין דילמא אידי דעסיק
ביה אתי למיכל מיניה:

⁶³ מצוות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך
⁶⁴ שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם מי כל אכל מהמצות ונקרתה הנפש הוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ
⁶⁵ שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם מי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש הוא מישדאל מיום הראשון עד יום השביעי

רש"י

38. י, ב - יא, ב

משקרב העומר. בו ביום יוצאים ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי מן החדש למכור וקודם י"ט נקטף ונטחן ונתייבש הקלי בתנור:
שלא ברצון חכמים. דאיכא למיגזר דילמא כי מעסקי ביה אתי למיכל מיניה:

ר' יהודה אומר כו' מתוך שלא התרתה לו. קצירה כדרך כל השנה אלא בידיים קוטפין המלילות מן הקרקע דהא אסור לקצור לפני העומר דכתב (ויקרא כג) עומר ראשית קצירכם אל הכהן שהוא תחלה לקצירה זכור הוא את איסור החדש על ידי שינוי המעשה ולא אתי למיכל:

טחינה והרקדה. שהרי קמח תנינא דהיה בידיים וכשטחנהו והרקידוהו איזה שינוי היה שם דלא לית למיתב לפומיה ההיא שעתא:

ומשנינן טחינה. לא היו טוחנין אותו ברחים של מים אלא ברחים של יד דהוי שינוי לזכרון:

על גבי נפה. לצד התחתון של נפה הופך הנפה על פניה:

אלא הא דתנן. במנחות קוצרין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר:

ושל בית העמקים. תבואה הגדילה בין העמקים וטעמא מפרש התם כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה והבאתם אלמא מותר לקצור קודם לעומר וכתוב אחד אומר עומר ראשית קצירכם דמשמע שהוא קודם לכל קציר הא כיצד ממקום שאתה מביא עומר אי אתה קוצר קודם לו וממקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר ותנן בפרק כל הקרבנות (מנחות פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר:
מאי איכא למימר. הא ליכא התם שינוייא דהא קוצרין קתני ובמגל ולא גזרין דילמא אתי למיכל ואוקמיה להחיא כר' יהודה במסכת מנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עא.) מדקתני סיפא אנשי יריחו קוצרין לפני העומר כו' ולא מיחו בידם חכמים ואמרינן מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר' יהודה:

חדש מبدל בדילי מיניה. שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם אבל חמץ למודין הן בכך כל השנה:

דרבנן אדרבנן לא קשיא. בתמיה דלא משנית אלא לר' יהודה והא דרבנן נמי קשיא דבמתני' לא גזרין והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזר ר' מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אתי למיכל:

הוא עצמו מחזר עליו לשורפו. אע"ג דבעלמא גזרין בדבר שעסוק בו שלא יושיט לפיו הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזר עליו לשורפו אין לך זכרון לאיסור גדול מזה:

מיכל קא אכיל מיניה. בתמיה:
קמח וקלי תנן. ואין אלו ראויין לאכילה:

מקלי ואילך. לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול:

מעיקרא. בעודו רך בקליות קודם שיתיבש מאי איכא למימר:

וכי תימא. זכור הוא ע"י הקיטוף כדשני רבא לעיל בית השלחין דליכא קיטוף מאי איכא למימר:

ומי גזר רבי יהודה: "דילמא אתי למיכל מיניה"!? והא תנן:

"משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי - שלא ברצון חכמים הו' עושין, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

ברצון חכמים היו עושין (מנחות ס:).

ולא קא גזר רבי יהודה דילמא אתי למיכל מיניה!

אמר רבה⁶⁶:

שאני 'חדש', מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף, הוא זכור.

אמר ליה אביי:

תינח בשעת קטיפה,

טחינה והרקדה - מאי איכא למימר?

הא לא קשיא:

טחינה - ברחיאי דיד,

הרקדה - על גבי נפה.

אלא הא דתנן:

"קוצרין בית השלחין ושבועמקים,

אבל לא אודשין" (מנחות עא, א).

ואוקימנא כרבי יהודה - מאי איכא למימר?

אלא אמר אביי:

חדש - בדיל מיניה,

חמץ - לא בדיל מיניה.

אמר רבא:

דרבי יהודה אדרבי יהודה - קשיא,

דרבנן אדרבנן - לא קשיא!?

אלא אמר רבא⁶⁷:

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא - כדשנינן,

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא - הוא עצמו מחזר עליו לשורפו, מיכל קאכיל מיניה!?

רב אשי אמר:

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא -

"קמח וקלי" תנן.

הא דרב אשי - בדותא היא,

התינח מקלי ואילך,

מעיקרא עד קלי - מאי איכא למימר?

וכי תימא: על ידי קיטוף כדרבה - אלא: **"קוצרין בית השלחין ושבועמקים"**, ואוקימנא כרבי יהודה - מאי איכא למימר?

⁶⁶ הגהות הב"ח. גירסת וילנא: רבא

⁶⁷ על פי הגהות הב"ח

רש"י

אלא בדותא. וטעמא דר' יהודה משום דבדילא מיניה וחמץ לא בדיל מיניה שרגיל בו כל שעה: כל נר שבגמרא היינו הכלי. קרוישיי"ל {קרוישיי"ל: מנורה}:

מנטפת. טיפין דקות כשהפתילה מבערת:

ואפי' היא של חרס. אותה שפופרת דמאיסא אפי'ה אסור דילמא אתי למיכל מינה ותניא הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה:

ור' יהודה מתיר. ואע"ג דשמן הכל תדירין בו ודרבנן אדרבנן ליכא לאקשוויי דהא אוקימנא טעמא בחמץ משום דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו:

קשר של קיימא. שהוא עשוי שלא להתירו לעולם הוי אב מלאכה במסכת שבת:

לא יהא קושרו. דהוי קשר של קיימא אלא עונבו ולא גזרי' עניבה אטו קשירה:

כורף. כריכה בעלמא:

פונדא. אזור חלל:

פסיקיא. פיישלי"א {פיישולי"א: סרט, רצועה} שכורכין סביבות שוקיים: **שלא יענבנו.** גזירה משום קשירה הואיל ועסוק בכך:

קשיא דרבנן. דשפופרת אדרבנן דחבל: **שמן.** זה בשמן דכל שנה מיחלף ואתי למיכליה:

קושרין דלי בפסיקיא. דלאו קשר שעשוי להתקיים הוא דאינו מפסיד פסיקיא שלו בכך:

אבל לא בחבל. שמא יניחנו שם עולמית:

אי נימא חבל דעלמא. שתשמישו לכך ואיכא למיחש שמא יניחנו שם:

חבל דגודי. שאינו ראוי למילוי מים תמיד ור' יהודה מתיר ולא גזר גבי שבת כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא דשבת פרשי אינשי מאיסורא דלילה ונזכרין הן אבל דרבנן דהכא אדרבנן דעניבה קשיא:

ומשינין חבל בחבל מיחלף כו'.

והשתא איתרצו כולהו דרבנן גזרו כל היכא דמיחלף בין בשבת בין בשאר איסורי הילכך בחדש לפני העומר גזרו וכן בשפופרת וכן בחבל אבל בחמץ לא משום דמוזהר עליו לשורפו ובעניבה נמי לא משום דלא מיחלפא ור' יהודה גזר בכל מילי דלא בדילי מיניה ובמידי דבדילי מיניה לא גזר הילכך בחמץ גזר אבל בחדש בדילי מיניה ובכל הנך דשבת משום דבדילי מיניהו ודקא מחמיר בעניבה משום דקסבר היא גופא קשירה היא:

בכור. אסור להטיל בו מום ואפי' לגרום כדתניא מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יטיל בו מום מניין שלא יגרום לו ת"ל כל מום במסכת ביצה (ד' כז:):

אין מקיזין דם. אפי' במקום שאינו עושה בו מום דהיינו בכל מקום שבו אם אינו חותך ממנו עצם או פוגם שפתו או אזנו וכל דבר שאינו חוזר לקדמותו הוי מום אידך לא הוי מום וקא גזר ר' יהודה אטו מקום שעושה בו מום ואע"ג דקדשים הכל בדילין מהן מחלוקת ר' שמעון ור' יהודה בתורת כהנים:

על ממנו. כהן זה בהול על הבכור שלא ימות:

אלא, דרב אשי - בדותא היא.

וכל היכא דלא בדיל מיניה - מי גזר רבי יהודה? והתנן:

"לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה בצד הנר, בשביל שתהא מנטפת,

ואפילו היא של חרס,

ורבי יהודה מתיר" (שבת כט:)

התם - משום חומרא דשבת מבדל בדילי.

ורמי דשבת אשבת,

דתניא:

"חבל דלי שפוסק - לא יהא קושרו, אלא עונבו.

רבי יהודה אומר:

כורך עליו פונדא או פסקיא, ובלבד שלא יענבנו."

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה!

קשיא דרבנן אדרבנן!

דרבנן אדרבנן לא קשיא:

שמן בשמן - מיחלף,

עניבה בקשירה - לא מיחלף.

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא:

טעמא דרבי יהודה - לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה,

אלא משום דקסבר: עניבה גופא קשירה היא.

ורמי רבנן אדרבנן:

דתנן:

"קושרין דלי בפסקיא,

אבל לא בחבל,

ורבי יהודה מתיר" (שבת קיג:).

"חבל" דמאי?

אילימא חבל דעלמא - **"ורבי יהודה מתיר"!** קשר של קיימא הוא, דודאי אתי לבטולי! אלא פשיטא דגודי,

וגזרו רבנן חבל דגודי אטו חבל דעלמא!

אין,

חבל בחבל - מיחלף,

עניבה בקשירה - לא מיחלפא.

וכל היכא דבדיל מיניה - לא גזר רבי יהודה? והתניא:

"בכור שאחזו דם, אפילו הוא מת - אין מקיזין לו דם, דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים:

יקיז, ובלבד שלא יטיל בו מום!"

התם - מתוך שאדם בהול על ממונו,

אמרינן: אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום, אתי למעבד במקום שעושין בו מום.

יא,ב

ורבנן?

רש"י

כ"ש. הואיל ובהול הוא אי לא שרית ליה במקום שאינו עושה בו מום עובר על דבריך ועושה ושוב אין נזהר בין מקום מום לשלא במקום מום דסבור שהכל שוה:

מקדרין. אשטרלייד:

מקדריין. כדפרשינן בכלי ששינו גסות ואינו עושה חבורה דחובל בבעלי חיים אב מלאכה היא קתני מיהת אבל מקדריין אלמא לא גזר מתוך שאדם בהול אי שרית ליה קירצוף עביד קידור לפי שהטיט מכחיש את הבהמה ומצערה:

לא מיחלף. ורבנן סברי מיחלף:

כל שפן, דאי לא שרית ליה כלל אתי למעבד.

ומי אמרינן לרבי יהודה: אדם בהול על ממונו? והתנן:

"דבי יהודה אומר:

אין מקדריין⁶⁸ הבהמה ביום טוב, מפני שהוא עושה חבורה, אבל מקדריין.

וחכמים אומרים:

אין מקדריין, אף אין מקדריין" (ביצה כג.).

ותניא:

"איזהו קידוד ואיזהו קירצוף?

קידוד - קטנים, ועושים חבורה,

קירצוף - גדולים, ואין עושים חבורה!"

התם דאי שביק ליה מיית - אמרינן: אדם בהול על ממונו, הקא אי שביק ליה, צערא בעלמא הוא - לא אמרינן: אדם בהול על ממונו.

ורבי יהודה, מאי שנא גבי חמץ דגזר,

ומאי שנא גבי קירצוף דלא גזר?

לחם בלחם - מיחלף,

קידור בקירצוף - לא מיחלף.

⁶⁸ וכן בהמשך על פי מסורת הש"ס ודקדוקי סופרים.

39. יא, ב - יג, א

רס"י

מתני'

ושורפין בתחלת שש. ואע"ג דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעי' שהיא ששית אבל אחמישי לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית ומותר:

תולין כל חמש. ואינו אוכל דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזירה משום שביעית:

שתי חלות. של חמץ:

של תודה פסולות. ובגמרא מפרש מאן פסלינהו: **היו מונחות.** בכל ערב פסח:

על גב האיציטבא. סטיו שהיה בהר הבית ששם מתקבצין ויושבין בני אדם והיו רואין אותן לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחלת חמש בא שליח בית דין ונטל האחת:

ותרומה כל חמש. דאסור להפסיד קדשים בידיים כל זמן שיכול לאוכלן:

ושורפין בתחלת שש. דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע:

גמ'

אחד אמר בשנים בחדש. הרג זה את הנפש ואחד מן העדים אומר בשלשה בחדש. עדותן קיימת ובית דין היו בודקין אותן בשבע חקירות כדלקמן וכיון דהושוו שניהן לומר בשלישי או ברביעי וכשבדקום איזה יום בחדש אמר זה בשני וזה אמר בשלישי שניהן על יום אחד העידו אלא שזה ידע בעיבורו של חודש שחודש שעבר מלא והוקבע ר"ח ביום שלשים ואחד וזה שאמר בשנים בחדש ידע בו וזה שאמר שלשה סבור שהוקבע החדש ביום שלשים והואיל ויש טועין בכך אע"פ שמצוין אנו לחלק את עדותן כדי שתבטל להציל את הנפש אין בידינו כח לחלקו:

עדותן בטלה. דבהא ליכא למטעי וקרא כתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת והנה אמת נכון שתהא עדותן מכוונת ואי לא לא קטלינן והוא והן פטורים דאין עדים נהרגין אלא על ידי הזמה:

אחד אומר בשתי שעות כו' עדותן קיימת. דטועה אדם בכך:

אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע עדותן בטלה. אפילו לר' יהודה דבחמש חמה במזרחו של רקיע ויכול להבין על ידי הצל כשנותן ידו כנגד המזרח הוה הצל לצד מערב:

ובשבע חמה במערב. והצל לצד מזרח:

כשתמצא לומר. כשתדקדק בדבריהם ותעמוד על מכונו תמצא לדברי רבי מאיר דמקיים עדות דב' וגי' ומבטל של גי' ושל ה' אין אדם טועה ולא כלום ולדברי ר' יהודה דמקיים אף שלש וחמש אדם טועה חצי שעה לר' מאיר אין אדם טועה כלום והטועה שקרן הוא והאי דמקיים ר' מאיר עדות של שתיים ושלוש משום ששניהם העידו על רגע אחד דמעשה כי הוה במיפק תרתי ומעייל תלת ביציאתה של שניה כשהשלישית נכנסת ושניהן כן העידו דהאי דאמר שתיים בסוף שניה קאמר והאי דקאמר כו' ולקמן פריך מי יודע שכוונתן לכך היתה דילמא האי דקאמר שתיים בתחלת שתיים קאמר ויש חילוק ביניהן והואיל ולר"מ אין תולין בטעות הרי הן שקרנין:

ולדברי רבי יהודה תולין בטעות חצי שעה. הילכך כי אמר האי בשלש והאי בחמש עדותן קיימת דמעשה כי הוה בפלגא דארבע וכו' וזה אמר בסוף שלש וזה בתחלת חמש וכל אחד מהן טעה מן המעשה חצי שעה ולקמיה פריך ליה היכי מהדרין לצרופי עדותן הוה לן למימר דהאי בתחלת גי' קאמר והאי בסוף חמש קאמר ויש חילוק גדול ביניהן וכולי האי לא טעו ותחלק עדותן ונציל את הנפש:

משנה

רבי מאיר אומר:

אוכלים - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

רבי יהודה אומר:

אוכלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

ועוד אמר רבי יהודה:

שתי חלות של תודה פסולות מונחות על גב האיציטבא,

כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין,

ניטלה אחת - תולין, לא אוכלין ולא שורפין,

ניטלו שתייהן - התחילו כל העם שורפין.

רבן גמליאל אומר:

חולין - נאכלין כל ארבע,

ותרומה - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

גמרא

תנן התם:

"אחד אומר בשנים בחדש, ואחד אומר בשלשה - עדותן קיימת,

שזה יודע בעבורו של חדש, וזה אינו יודע בעבורו של חדש.

אחד אומר בשלשה, ואחד אומר בחמשה - עדותן בטלה.

אחד אומר בשתי שעות, ואחד אומר בשלש שעות - עדותן קיימת.

אחד אומר בשלש, ואחד אומר בחמש - עדותן בטלה,

דברי רבי מאיר,

רבי יהודה אומר:

עדותן קיימת.

אחד אומר בחמש, ואחד אומר בשבע - עדותן בטלה,

שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב" (סנהדרין מ.).

אמר אביי:

כשתמצא לומר:

לדברי רבי מאיר - אין אדם טועה ולא כלום,

לדברי רבי יהודה - אדם טועה חצי שעה.

"לדברי רבי מאיר - אין אדם טועה ולא כלום,"

מעשה כי הוה, במיפק תרתין ומעייל תלת,

והא דקאמר: "שתיים" - בסוף שתיים,

והא דקאמר: "שלש" - בתחלת שלש.

"לדברי רבי יהודה - אדם טועה חצי שעה,"

מעשה כי הוה, בפלגא דארבע הוה,

והאי דקאמר: "שלש" - בסוף שלש, וקטעי פלגא דשעתא לקמיה,

והאי דקאמר: "חמש" - בתחלת חמש, וקטעי פלגא דשעתא לאחוריה.

איכא דאמרי:

רפ"י

וחד מנייהו קא טעי משהו. אם בסוף שתיים הוה האי דקאמר שלש בתחלת שלש וקאי טעי משהו ואי בתחלת גי האי דקאמר שתיים בסוף שתיים וקא טעי משהו :

לדברי רבי יהודה. מעשה הוה בסוף שלש והאי דאמר בתחילת חמש טעי שעה רביעית ומשהו של סוף שלש אי נמי בתחילת חמש הוה והאי דאמר בסוף שלש טעה שעה רביעית ומשהו :

לשמעתתא. דאביי :

אמר. רבא וכי אפשר לומר שאין תולין טעות אלא משהו לרי מאיר ושעה ומשהו לרי יהודה א"כ היאך אתה מצרף עדותן מי אמר לך שזה המקדים נתכוין לסוף השעה והמאחר נתכוין לתחילת השעה כדי לקרוב זה אצל זה ולצרף עדותן שלא תהא ביניהן אלא שיעור טעות האדם ומה אילו דייקת בהני סהדי לחלק עדותן מצית למימר האי דאמר שלש בתחלת שלש והאי דאמר חמש בסוף חמש ויש חילוק ביניהן שלש שעות חסר משהו וכיון דאין אדם טועה כל כך נחלקת עדותן והויא מוכחשת ולא קטלינן ליה להאי ואנן ניקום ונקרב עדותן כדי שיהרג זה :

והא רחמנא אמר והצילו העדה. את הרוצח דמחפשין לזכות אלא ודאי מדקאמר עדותן קיימת ש"מ דסבירא להו דאפי' אתה מחלקן כמו אשר תוכל ולומר שהמוקדם נתכוין לתחלת השעה והמאוחר לסופה יש לך תלות בטעות ואינך יכול להכחישם שאדם טועה בכל זאת :

אלא אמר רבא לרי מאיר אדם טועה. כל מה שאתה יכול לחלק את אלו שהיה מקיים עדותן דהיינו שתי שעות חסר משהו ומשום הכי עדותן קיימת דכי נמי אמרת זה שאמר שתיים בתחלת שתיים וזה שאמר שלש בסוף שלש כל רנעים שבינתיים שאירע המעשה בהן יש לאלו לטעות ולומר כמו שאמרו :

מעשה כי הוה אי בסוף שלש אי בתחילת שתיים. כלומר לא מיבעיא אם היה המעשה בסוף שתיים או בתחילת גי דטעות מועטת הוה דאי נמי נאמר האי בתחילת שתיים אין כאן טעות אלא שעה והאי אי נמי אמר בסוף שלש אין כאן טעות אלא שעה אלא אפילו הוה מעשה בתחילת שתיים והאי דאמר שלש בסוף שלש ויש כאן טעות שתי שעות חסר משהו אפי' הכי אין כח לנו לבטלן שאף בכך אדם טועה ולרי יהודה נמי כו' ובהאי ענינא דפרישית דכי נמי מרחקת להו בכל היכולת אכתי טעו בהכי דהיינו שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה כו' כלומר בכל מה שאתה יכול להרחיק אפילו האחד אמר שבאותה שעה היה המעשה אין עד הרחוק ממנו מוכחש דטעו בהכי :

היו בודקין אותו. לעדי נפשות :

בשבע חקירות. מקראי נפקא לן בסנהדרין בההוא פירקא (ד' מ.) :

שבוע. שמיטה באיזו שמיטה של יובל שיש בו שבע שמיטות :

באיזו שנה. של שמיטה :

באיזה חודש. בשנה :

בכמה ימים. בחודש :

באיזה יום. בשבת באחד בשבת או בשני בשבת או בשלישי בשבת או א' מן האחרים : **(ותניא) מה בין חקירות לבדיקות.** דקתני התם מכירין את אותו התריתם בו במה הרגו בסייף הרגו או בארירן הרגו כליו שחורים או לבנים וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח ומה בין חקירות הנך שבע קמייתא לבדיקות אחרנייתא :

אמר אביי:

לשתמציא לומר:

לדברי רבי מאיר - אדם טועה משהו,

לדברי רבי יהודה - אדם טועה שעה ומשהו.

"לדברי רבי מאיר - אדם טועה משהו,"

מעשה כי הוה, או בסוף שתיים הוה או בתחלת שלש,

וחד מינייהו טועה משהו.

"לדברי רבי יהודה - אדם טועה שעה ומשהו,"

מעשה כי הוה, או בסוף שלש או בתחלת חמש,

וחד מינייהו קטעי שעה ומשהו.

יבא,

אזל רב הונא בריה דרב יהודה אמרה לשמעתתא קמיה דרבא.

אמר: ומה אילו דייקין בהני סהדי,

דהאי דקאמר: "שלש" - בתחלת שלש, והאי דקאמר: "חמש" - בסוף חמש,

והויא עדות מוכחשת,

ולא קטלינן,

ואנן ניקום ונקטיל מספיקא!?

ורחמנא אמר: "ושפטו העדה" "והצילו העדה"⁶⁹ (במדבר לה, כד-כה)!

אלא אמר רבא:

לדברי רבי מאיר - אדם טועה שתי שעות חסר משהו,

לדברי רבי יהודה - אדם טועה שלש שעות חסר משהו.

"לדברי רבי מאיר - אדם טועה שתי שעות חסר משהו,"

מעשה כי הוה, או בתחלת שתיים או בסוף שלש,

וחד מינייהו קטעי שתי שעות חסר משהו.

"לדברי רבי יהודה - אדם טועה שלש שעות חסר משהו,"

מעשה כי הוה, או בתחלת שלש או בסוף חמש,

וחד מינייהו קטעי שלש שעות חסר משהו.

הנן:

"היו בודקין אותו בשבע חקירות: באיזו שבוע?

באיזו שנה?

באיזה חודש?

בכמה בחודש?

באיזה יום?

באיזו שעה?

באיזה מקום?" (סנהדרין מ.).

ותנן⁷⁰:

"מה בין חקירות לבדיקות?

חקירות: אמר אחד מהן: איני יודע - עדותן בטילה,

בדיקות: אפילו שניהם אומרים:

אין אנו יודעים - עדותן קיימת" (סנהדרין מ.),

והוינן בה:

⁶⁹ **כד ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה. כה והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס**

שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש

⁷⁰ **מסורת הש"ס**

רָשָׁי

חקירות אמר אחד איני יודע. באחת מהן ואפילו בשעות אומר איני יודע עדותן בטילה:

דהויה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה. דרחמנא אמר ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגוי ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגוי עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות ואי לא לא והזמה אינה אלא בעמנו הייתם באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרין שראיתם עדות זו במקום זה הייתם עמנו במקום פלוני וכי אמרי באחת מהן אפי' בחקירות דאיזו שעה איני יודע שוב אינך יכול לומר לו עמי היית באותה שעה ואי' אתה יכול להזימה ע"י היום אם יבואו עדים ויאמרו כל היום הייתם עמנו מיהא בצרה להו תורת הזמה מן חקירות השעות ורחמנא רבי שבע חקירות בגזרה שוה דהיטיב היטב בסנהדרין:

בדיקות. כי אמרי אין אנו יודעין עדות שאתה יכול להזימה היא שאין ההזמה תלויה בהן אלא בחקירות דמה עמנו הייתם יש לומר בכלים שחורים או לבנים: **ואי אמרת טעי איני כולי האי חקירות דאיזו שעה נמי.** אין לך בה הזמה אפי' כי לא אמר איני יודע דהא כי אמר בחמש ואמרי ליה בחמש עמנו היית יכול לומר בארבע היה אבל טעיתי:

ומשני דיהבינן להו כולי טעותיהו. ואם יש מזימין כאן יכולין להזים ע"י שעה וטעותה ולומר לו כל השעה יטעותה היית עמנו:

לר' מאיר. דאמר אדם טועה ב' שעות יהבינן להו להני דשתיים וג' מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש בין שניהן להאי דשתיים יהבינן ליה שעה ראשונה ושניה ושלישית ורביעית ולהאי דג' יהבינן ליה עוד חמישית ותו לא דכי אמרי ליה להאי דשתיים בשניה עמנו היית יש לומר טעיתי שתי שעות לאחוריי ומעשה היה בראשונה ועוד היה לו לומר מעשה היה קודם לראשונה שעה אחת אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי וכי אמרי ליה ראשונה ושניה עמנו היית יש לו לומר טעיתי ב' שעות לפני שלישיית ורביעית ואי אמרי ליה כל ארבע שעות עמנו היית הרי הוזהם ולבעל שלש נמי יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ולבתריה יהבינן רביעית וחמישית ואי מזמי ליה לכולהו חמש הרי הוזהם:

ולר' יהודה. דאמר אדם טועה ג' שעות יהבינן להו להנך דשלש וחמש דאיירי ר' יהודה בהן מתחילת שעה ראשונה ועד סוף שית ולבעל שלש יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ודין הוא דניתב ליה טפי:

אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי. ולבתריה יהבינן ליה רביעית חמישית וששית ולבעל חמש יהבינן לקמיה רביעית ושלישית ושניה ולבתריה ששית ואכתני הוה לן למיתב ליה אלא הא פריש ר' יהודה בהדיא דבין חמש לשבע לא טעו שבחמש חמה במזרח ובשבע במערב וכל הנך טעותא דיהבינן להו ה"מ לאצולניהו ולמפטרניהו מקטלא אבל מ"מ משעה כשהוזהם אחד מהן באותה שעה לבדה ובשל אחריה מיד בטלה העדות ואפי' לא הוזהם בטעות שלפניו דהא כי אמרו ליה לבעל ג' שלישיית ורביעית וחמישית עמנו היית והוצרך לומר בשניה היה אלא שטעיתי הרי נחלקה עדותן שאם בשניה היה המעשה אין כאן אלא עד אחד דהא חבירו אמר בחמש ובין שניה לחמישית לא טעו:

ניכול עד סוף ששית. דהא מן התורה אינו אסור אלא משעברו שש ורבנן למה הוא דעבוד הרחקה במידי דלא טעו אינשי ביה:

עדות מסורה לזריזים. אין אדם בא להעיד על הנפש אא"כ בקי בשעות לפי שיודע הוא שסופו להדרש בדרישה וחקירה אבל חמץ על הכל מוטל ושאינו בקי בשעות טועה בהן:

בחמש חמה במזרח ובשבע במערב. וחמץ אינו אסור אלא בשבע ואין טעות בין חמש לשבע:

אי הכי בשש נמי ניכול. דהא בשש עדיין לא נטתה חמה לצד מערב אלא באמצע הרקיע וזריחתה תחתיה בראש כל אדם ואין צל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא תחתיו: **יומא.** חמה:

בי קרנתא קאי. באמצע הרקיע קרובה לנטות למזרח וקרובה לנטות למערב ואין עומדין עליה ולהכי נקט לישנא דבי קרנתא ולא נקט בי מיצעני דדרום קאי לפי שגלגל חמה שחמה סובבת בו עגול הוא ודבר עגול אין חילוק ארבע רוחות ניכר בו ומזרחו מתעגל עד חצי דרומו וחצי צפונו ומיחזי פלגי דרום בסוף מזרח וראש מערב:

מאי שנא "חקירות", ומאי שנא "בדיקות"?
ואמרין: "חקירות: אמר אחד מהן: איני יודע - עדותן בטילה",
דהויה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה,
"בדיקות" - עדות שאתה יכול להזימה היא.

ואי אמרת: טעי איניש כולי האי -
חקירות ד'איזו שעה' נמי עדות שאי אתה יכול להזימה היא,
דאמרי: 'מטעי קטעינן'!

דיהבינן להו כולי טעותיהו.

לרבי מאיר יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש.
ובדין הוא דניתב להו מעיקרא טפי,
אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי.

ולרבי יהודה יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה ועד סוף ששית.
ובדין הוא דניתב להו מעיקרא טפי,
אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי.

יב,

ובדין הוא דניתב לקמיה טפי,
אלא שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב.

תנן:

"רבי מאיר אומר:

אוכלין - כל חמש,

ושורפין - בתחילת שש.

רבי יהודה אומר:

אוכלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחילת שש."

לאב"י אליבא דרבי מאיר,

דאמר: אין אדם טועה ולא פלוג - ניכול פולגא שית!

ולגה' לישנא נמי דאמר: אדם טועה משהו - ניכול עד סוף ששית!

ואב"י אליבא דרבי יהודה,

דאמר: אדם טועה חצי שעה - ניכול עד פלגא דשית!

ולגה' לישנא נמי דאמר: אדם טועה שעה ומשהו - ניכול עד סוף חמש!

אלא אב"י אומר אב"י:

עדות - מסורה לזריזים,

חמץ - לכל מסור.

ורבא אליבא דרבי מאיר,

דאמר: אדם טועה שתי שעות חסר משהו - מתחילת חמש לא ניכול!

חמש חמה במזרח, ושבע חמה במערב.

אי הכי,

בשית נמי ניכול!

אמר רב אדא בר אבהו:

שית - יומא בקרנתא קאי.

רס"י

מתחילת ארבע לא ניכול. דהא טעי שש וחמש וארבע ומשני שמעיי ליה לרבי יהודה דאמר בין חמש לשבע לא טעו וכ"ש ארבע:

עדות מסורה לזריזין. והילכך מודי בה ר' יהודה דלא טעו בין חמש לשבע אבל חמץ לכל מסור וטעו מיהו כולי האי לא טעו ואע"ג דטעו בין תחילת שלש לסוף חמש דהיינו שלש שעות לא טעו בין סוף ארבע לתחילת שבע לאסרינהו בד' משום שבע אע"ג דאיכא בציר משלש משום דאיכא היכירא בחמה:

ורבא אמר. טעמא דר' יהודה בחמץ לאו משום טעותא היא דלא טעו אינשי בין חמש לשבע כדקאמר חמש חמה במזרח כו' והאי דקאמר תולין כל חמש ר' יהודה לטעמיה דאמר באידך פירקין (דף כא.) אין ביעור חמץ אלא שריפה הילכך אסרו רבנן באכילתו כדי שיהא לו פנאי ללקט עצים בינתיים ואי שרית ליה כל חמש אינו נזכר אבל עכשיו דתלי ליה רמי אנפשיה ומדכר ללקט:

אימת. אני אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה:

שלא בשעת ביעורו. בתחילת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר וטורח זה למה אם אין לו עצים ימתין עד שעת ביעורו וישביתנו בכל דבר: **יום המעונן.** שאין חמה זורחת ואין יכולין לבדוק בחמה: **זמן סעודה לכל היא.** והכל בקיאים בה:

לודים ולסטים. רעבתנים הן אלא שהליסטים נעורין כל הלילה וישנים שחרית שעה ראשונה ואוכלין בשניה: **יורשין.** לאו משום רעבתנות אלא הואיל ולא עמלו בו:

ורבא אליבא דרבי יהודה,

דאמר: אדם טועה שלש שעות חסר משהו - מתחילת רביעית לא ניכול!

חמש חמה במזרח, ושבע חמה במערב, וכל שכן רביעית.

אי הכי, בחמש נמי ניכול!

תרגמה אביי אליבא דרבא: עדות - מסורה לזריזים, חמץ - לכל מסור.

ורבא אמר:

לאו היינו טעמא דרבי יהודה.

אלא רבי יהודה לטעמיה, דאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה" (כא.), ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט בה עצים.

איתביה רבינא לרבא:

"אמר רבי יהודה:

אימתי? שלא בשעת ביעורו,

אבל בשעת ביעורו - השבתתו בכל דבר!"

אלא אמר רבא:

גזירה משום יום המעונן.

אי הכי,

אפילו בארבע שעות נמי לא ניכול!

אמר רב פפא:

רביעית - זמן סעודה לכל היא.

תנו רבנן:

"שעה ראשונה - מאכל לודים,

שניה - מאכל ליסטיין,

שלישית - מאכל יורשין,

רביעית - מאכל פועליו,

חמישית - מאכל תלמידי חכמים,

ששית - מאכל כל אדם.

והאמר רב פפא:

רביעית - זמן סעודה לכל היא!

אלא איפוד:

רביעית - מאכל כל אדם,

חמישית - מאכל פועלים,

ששית - מאכל תלמידי חכמים.

מבאן ואילך - בזורק אבן לחמת".

אמר אביי:

לא אמרון אלא דלא טעים מידי בצפרא,

אבל טעים מידי בצפרא - לית לן בה.

אמר רב אשי:

קמחלו קת בעדות,
קד מחלוקת בחמין.

פשיטא!

היינו הך דאמרין!

הא קא משמע לן:

שינויי דשינון - שינויא הוא,
ולא תימא: תנאי היא.

אמר רב שימי בר אשי:

לא שנו אלא בשעות,

אבל אחד אומר קודם הניח החמה, ואחד אומר אחר הניח החמה - עדותן בטילה.

פשיטא!

אלא: אחד אומר קודם הניח החמה, ואחד אומר בתוך הניח החמה - עדותן בטילה.

הא נמי פשיטא!

מהו דתימא:

תרוניהו חדא מילתא קאמר,

והא דקאמר: ^בתוך הניח החמה - בגילוייא הוה קאי, וזהרורי בעלמא הוא דחזא,
קא משמע לן.

רש"י

כמחלוקת. דרבי מאיר ור' יהודה בעדות משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי כד מחלוקת במתניתין נמי בחמץ משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי ובין לר' מאיר ובין לר' יהודה דלא מרחקי כולי טעותא כדאמרן בעדות למר שתי שעות ולמר שלש שעות:

משום שינוייא דשינון. חמץ לכל מסור דלא תימא תנאי היא כי קשיא לך מתני' דסנהדרין ומתני' דהכא לא תימא תנאי היא אליבא דר' מאיר ור' יהודה דתנא דמתני' סבר לר' מאיר אדם טועה שעה אחת ולר' יהודה אדם טועה שתיים ותנא דסנהדרין סבר לר' מאיר אדם טועה שתיים ולר' יהודה שלש אלא ודאי כאותו מחלוקת של שם כך הוא כאן אלא משום דחמץ לכל מסור הוא אי"נ כי קשה לך לר' יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חמה והכא אמר טעו לא תימא תנאי היא אלא כטעמו שם כך טעמו כאן אלא שהחמץ לכל מסור אי נמי משום יום המעונן: **לא שנו.** הך דסנהדרין אלא שהעידו על השעות אבל הוציאו בפיהם שם הנץ החמה אין כאן טעות אלא כזב:
בתוך הנץ. כשמתחיל הנץ:

40. יג, א-ב

רפ"י

הלכה כר' יהודה. דתולין כל חמש: **ונימא הלכה כר' מאיר.** דאוכלין כל חמש דהא סתם לן תנא כוותיה דתנן כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות דמשמע כשאינו מותר לאכול אינו מאכיל ואי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל אלא ר' מאיר היא דאמר אוכל עד תחלת שש ומשעה שאינו אוכל אין מאכיל: **משום דקשיא מותר.** בפרק כל שעה מקשינן כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה ומותר משמע כל שעה שמותר. אדם אחר לאכול מאכיל זה האסור לאכול ומדוחקא דהא קושיא אוקימנא כרבן גמליאל והכי קאמר כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה אלמא סתמא לא כר"מ היא:

כרבן גמליאל. במתני: **לאו מכריע הוא.** כדפרישית לקמן בפירקין (ד' כא.) דאין הכרעת דעת שלישית מכרעת והא הכרעת דעת שלישית היא דהא ר"מ ורבי יהודה לא איירי דניהוי שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דאי הוה תנן ר"מ אומר אחד חולין ואי תרומה כל חמש ר' יהודה אומר אי חולין ואחד תרומה כל ארבע ורבן גמליאל אומר חולין כל ארבע תרומה כל חמש הויא הכרעה אבל השתא דאינהו לא אדכור תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לאו הכרעה היא אלא דעת שלישית:

ה"ג ואיבעית אימא רב דאמר כי האי תנא. דקבע הלכתא כר' אלעזר בר' יהודה דאמר אפי' תרומה כל ארבע ותו לא דקתני דקבעו הלכה כמותו:

תלויות. ספק טמאות ספק טהורות: **מזון שתי סעודות.** ולא שלש דכל שלש סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה: **טהורות לא ישרפו.** כלל הואיל ולא הגיע זמן לבער ואע"פ שיש לו שיעור כדי לאנשי ביתו של כהן שמא ימצא כהנים אורחים שיאכילום ולא נפסיד תרומה בידיים ואם לא ימצא יאכילום למחר לכלבי כהנים או יבטלם בלבו:

כבר בקשו ולא מצאו. כלומר כל מה שיש לו לבקש כבר ביקש דהא בשבת לא יבואו אורחים וכבר יודע ובקי הוא באותן שבעיר מי יבוא אצלו:

לנו. לשון מלון שמא בתוך התחום לנים כהנים אורחים הלילה ויבואו למחר:

אף לדברים. דחיישין לשמא אמאי לא פלגיתו אלא בטהורות אף תלויות לא ישרפו קודם זמן שמא יבוא אליהו היום או מחר קודם זמן ביעורן ויטהרם ויאמר לא נגע בהן טומאה ויאכלום:

לא בערבי שבתות כו. והיום ערב שבת ולמחר ערב יום טוב:

מפני הטורח. שיש להן לעסוק בסעודות שבת ויטרדו בו:

מאי לאו אפי' לאכול. בכל דבריו קבעו כמותו ואף במה שקבע זמן האכילה עד ד' שעות ואפילו בתרומה:

לא לבער. הא דקבעו כמותו לא איירי באכילה אלא בביעור שהיו חביריו חלוקין עליו שלא יבערו טהורות עד למחר קבעו דשורפין מערב שבת בשלשה עשר אבל בשיעור לעולם אימא לך כדי לאכול עד חמש שעות והיא בכלל:

דיסקייה. שתי מלות מורכבות שני שקים אמתחת של עור:

ונקבוה עכברים. והיה נחסר וארבעה עשר בניסן היה וחמץ בזול ובא לפני רבי לידע אם ימכרוהו מפני חסרונו של מפקיד:

המתן. שמא יבא ויאכל בעליו:

אמר רב נחמן אמר רב: הלכה כרבי יהודה.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

ונימא מר: הלכה כרבי מאיר, דסתם לן תנא כוותיה.

דתנן:

"כל שעה שמותר לאכול - מאכיל" (כא.)!

ההיא לאו סתמא הוא, משום דקשיא "מותר".

ונימא מר: הלכה כרבן גמליאל, דהוה ליה מכריע!

אמר ליה:

רבן גמליאל לאו מכריע הוא, טעם דנפשיה קאמר.

ואיבעית אימא:

רב דאמר כי האי תנא,

דתניא:

"ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מבערין את הכל מלפני השבת,

ושורפין: תרומות טמאות,

תלויות,

וטהורות,

ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות,

כדי לאכול עד ארבע שעות,

דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא, שאמר משום רבי יהושע.

אמרו לו: טהורות לא ישרפו, שמא ימצאו להן אוכלין!

אמר להן: כבר בקשו ולא מצאו.

אמרו לו: שמא חוץ לחומה לנו?

אמר להם: לדבריהם,

אף תלויות לא ישרפו, שמא יבא אליהו ויטהרם.

אמרו לו: כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות,

ולא בערבי ימים טובים,

מפני הטורח.

אמרו: לא זזו משם עד שקבעו הלכה,

כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא, שאמר משום רבי יהושע."

מאי לאו, אפילו לאכול.

אמר רב פפא משמיה דרבא:

לא, לבער.

ואף רבי סבר להא דרב נחמן.

דאמר רבין בר רב אדא:

מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקייה מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה,

ונקבוה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא,

ובא לפני רבי.

שעה ראשונה - אמר לו: המתן.

שניה - אמר לו: המתן.

שלישית - אמר לו: המתן.

רס"י

חמישית. דמהשתא תו לא אכיל ליה:

אמר לו צא ומוכרן בשוק. בעוד שהוא מותר בהנאה:

לא לישראל. וכי מאיר והכי קאמר ליה אי שהייתו הא שעתא לא משכחת ישראל דזבין ליה:

נישקליה לנפשיה. ויאכלנו ויתן דמין לבעלים למה לו לטרוח ולילך בשוק אחרי שנותן לו רשות למכור:

פורטין. פרוטות של נחשת שגבו לצדקה וכשמהיין אותם מחלידות צריך לפורטין בכסף:

תמחוי. מאכל לחם ומיני מאכל שגובין לחלק:

ואין מוכרין לעצמן. שמא יחשדום שלקחום בזול:

בפירוש אמרת לן כו. רב יוסף חלה ושכח תלמודו ולאחר זמן כשהיה מחליף דבריו היו מזכירין אותו תלמידיו כך לימדתנו בראשונה:

כמאן אזלא הא דרבי. שהורה למכור פקדון מפני שאבד:

אבודין. נחסרין והולכין:

בכדי חסרונו. כשאין נחסרין אלא כדרך חסרון של פירות הקצוב בב"מ בהמפקיד (ד' מ.) לחטין ולאורו תשעה חצאי קבין לכור:

דקא פסיד לגמרי. שנאסרים בהנאה:

רביעית - אמר לו: המתן.
חמישית - אמר לו: צא ומוכרה בשוק.
מאי לאו, לגוים, כרבי יהודה.

אמר רב יוסף:
לא, לישראל, כרבי מאיר.

אמר ליה אביי:
אי לישראל, נישקליה לנפשיה!

משום חשדא.

דתנא:

"גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - פורטין לאחרים, ואין פורטין לעצמן. גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים, ואין מוכרין לעצמן, משום שנאמר: 'והייתם נקים מה' ומישראל'"⁷² (במדבר לב, כב).

אמר ליה רב אדא בר מתנה לרב יוסף:
כפירוש אמרת לן: צא ומוכרן לגוים, כרבי יהודה.

אמר רב יוסף:

כמאן אזלא הא שמעתא דרבי?
כרבן שמעון בן גמליאל.

דתנן:

"המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הו אבודין - לא יגע בהו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרן בבית דין, מפני השבת אבידה."

אמר ליה אביי:

ולאו איתמר עליה:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

לא שנו אלא אבכדי חסרונו,

אבל יותר מכדי חסרונו - מוכרן בבית דין, וכל שכן הכא, דהא פסיד לגמרי.

יגב

⁷² ונכבשה הארץ לפני יהוה ואחר תשיבו נקים מזהו ומישראל והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני יהוה

רפ"י

על גב האיציטבא. על הכסא
ממש:
וכי להצניעם הוא צריך. והלא
למראה העין הם ניתנות שם:
גג האיציטבא. גג היה בנוי
למעלה מפני הגשמים:
סטיו כפול היה. האיציטבא
סביב סביב מקפת ובתוך אותו
הקף עוד אחר:

41. יג, ב

"ועוד אמר רבי יהודה: שתי חלות של תודה פסולות מונחות על גב האיציטבא."

תני תנא קמיה דרבי יהודה:
"על גב האיציטבא".

אמר ליה:
וכי להצניען הוא צריך?!!
תני: "על גג האיציטבא".

אמר רחבא אמר רבי יהודה:
הר הבית סטיו כפול היה.

תנא נמי הכי:
"הר הבית סטיו כפול היה."
רבי יהודה אומר:
איסטונונית היתה נקראת,
סטיו לפנים מסטיו".

42. יג, ב - יד, א

רָס"י

מתוך שהן מרובות. לחמי תודה בשלשה עשר בניסן שכל מי שיש לו להביא תודה ברגל מביאה בשלשה עשר:

נפסלות בלינה. לבוקרו של י"ד לחמי תודה מ' חלות וי' מהן חמץ שנא' (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ:

אין מביאין קדשים לבית הפסול. אין מביאין קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו שקבעה לו תורה ונמצא בא לידי נותר ותודה נאכלת ליום ולילה ואם יביאום ביי"ד אינן נאכלות של חמץ אלא עד ששעו:

וכולי עלמא בי"ג מייתי להו. כל מי שעליו תודה מביאה בי"ג לפי שלא יקריבנה למחר וכ"ש בפסח:

נפסלות בלינה. שאין להם אוכלין כל כך ומשום דפסולות ועומדות היו ניתנין שם דאם היו כשירות לא היו נותנין אותן שם כדי לפוסלן בידים שמנחות שם עד זמן הביעור ונשרפות:

כשירות היו. כלומר אפילו לא היה להן פסול גדול כלינה שהן כבר לשריפה אפ"ה מאחר שאין להם תקנה ליאכל ואפילו הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן להו התם והיכי דמי. כגון שלא נשחט עליהן הזבח ויש להן קדושת דמים משהוקדשו ואין להן היתר עד שישחט עליהן הזבח ויזרק הדם דלחמי תודה אין קדושת קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח כדתניא במנחות על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחת התודה והאי קדוש קדושת הגוף קאמר דהא משעה שאמר הרי (עלי) לתודתי חל עליהם שם הקדש אבל אין קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין עד שישחט הזבח עליהן וכשם שהזבח מקדשן כך בזריקת הדם ניתרין הם לאכילה כבשר התודה עצמו דהואיל ותלויין בה הרי היא כמוה וזריקת הדם מתרת קדשים דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל:

אין מביא תודה אחרת. על אותו לחם ופדין אותו ויוצא לחולין דלחם גלל תודה וכיון דהוקבע לזו פסול לאחרת אבל בדמים יקח תודה או לחם תודה אחרת:

ואין תודה גלל לחם. שהיא עיקר: **ונפרקינהו.** דכל זמן שלא קידשו לגופן יש להם פדיון והואיל ויש להם תקנה בכך למה אנו מפסידין קדשים:

אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח. דשוב אין להם תקנה:

וכגון שנשפך הדם. ומיהו עדיין אינן טעונות שריפה וצריכות לעבר צורתן דתנן בכיצד צולין (לקמן פב.) כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה ואפ"ה מזלזלינן בהו ויהבינן להו התם:

כמאן. קאמרת דבשחיטה לחודה קדוש גופו שלא לפדות עוד:

"ועוד אמר רבי יהודה:

שתי חלות של תודה פסולות מונחות על גב האי צטבא, כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין, ניטלה אחת - תולין, לא אוכלין ולא שורפין, ניטלו שתיהן - התחילו כל העם שורפין."

אמאי "פסולות"?

אמר רבי חנינא:

מתוך שהיו מרובות - נפסלות בלינה.

דתניא:

"אין מביאין תודה בחג המצות, מפני חמץ שבה."

פשיטא!

אמר רב אדא בר אהבה:

הכא - בארבעה עשר עסקינן, וקסבר: אין מביאין קדשים לבית הפסול.

וכולי עלמא בשלשה עשר מייתי להו, ומתוך שהן מרובות - נפסלות בלינה.

משום רבי ינאי אמרו:

כשירות היו,

ואלא אמאי קרי להו "פסולות"? שלא נשחט עליהן הזבח.

ונשחוט!

שאבד הזבח.

וניתי זבח אחר, ונשחוט!

דאמר: "זו תודה וזו לחמה",

וכדרבה,

דאמר רבה:

אבד הלחם - מביא לחם אחר, אבדה תודה - אין מביא תודה אחרת. מאי טעמא?

לחם גלל תודה, ואין תודה גלל לחם.

וניפרקינהו ונפרקינהו לחולין!

אלא:

לעולם שנשחט עליהן הזבח, ונשפך הדם.

וכמאן?

כרבי.

דאמר רבי:

שני דברים המתירין - מעלין זה בלא זה.

דתניא:

"כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה.
ביצד?

שחטן לשמן, וזרק דמן לשמן - קידש הלחם,

שחטן שלא לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - לא קידש הלחם,

שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - לחם קדוש, ואינו קדוש,

דברי רבי.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

לעולם אינו קדוש הלחם, עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן."

אפילו תימא: רבי אלעזר ברבי שמעון,

הכא במאי עסקינן: כגון שנתקבל הדם בכוס ונשפך,

ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר ליה כאבונה, דאמר: כל העומד לזרוק - כזרוק דמי.

תנא:

"משום רבי אלעזר אומר:

כשירות היו,

כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין,

ניטלה אחת מהן - תולין, לא אוכלין ולא שורפין,

ניטלו שתיהן - התחילו בולן שורפין."

תניא:

"אבא שאול אומר:

שתי פרות היו חורשות בהר המשחה,

כל זמן ששתיהן חורשות - כל העם אוכלין,

ניטלת אחת מהן - תולין, לא אוכלין ולא שורפין,

ניטלו שתיהן - התחילו כל העם שורפין."

ידא,

רש"י

שחיטה זריקה. הן מתירין את הזבח ואת התלוי בו:

מעלין. מעלין אותנו מעלה אחת ליקדש בגופו ואע"פ שאינו נותר עד שתבוא השניה:

שתי הלחם של עצרת תלויין

בשני כבשי שלמים. דכתיב (ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה לזבח השלמים והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגמרינן להו מלחמי תודה שאין קדושים אלא בזבחה במנחות בפרק התכלת:

קדוש. ליפסל ביוצא ושלא יפדה עוד:

ואינו קדוש. ואינו נותר באכילה ואף על פי שהכבשים עצמן מותרין דקיימא לן כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשירין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ותניא בפרק שני דביצה (ד' כ:): כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן הדם יזרק והבשר יאכל אינהו הוא דמתאכלי כשלמים בעלמא אבל לחם כיון דכבשים אין שמן עליהן דהא לא עלו לשם חובה אלא לשם שלמי נדבה עליהן מי יתירנו:

כאבונה. בב"ק בפרק מרובה (ד' עו:):

העומד ליזרוק. שאינו מחוסר אלא זריקה:

כזרוק דמי. לחול עליו כל שם פסול קדשי קדשים אבל לאישתרוי לא מישתרי עד דזריק:

שתי פרות היו חורשות. אותו היום לסימן:

בהר המשחה. הוא הר הזיתים:

43. יד, א

ר"י

משנה

רבי חנינא סגן הנהנים אומר:

מימיהם של כהנים,

לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה,

עם הבשר שנטמא באב הטומאה,

אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.

הוסיף רבי עקיבא ואמר:

מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנופסל בטבול יום,

בנר שנטמא בטמא מת,

אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.

אמר רבי מאיר:

מדבריהם למדנו:

ששורפין תרומה טהורה עם הטמא בפסח.

אמר רבי יוסי:

אינה היא המדה.

ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע: ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה.

על מה נחלקו?

על התלויה ועל הטמא,

שרבי אליעזר אומר:

תשרף זו לעצמה וזו לעצמה,

ורבי יהושע אומר:

שתייהן באחת.

גמרא

מכדי "בשר שנטמא בוולד הטומאה" מאי הוי? שני,

כי שריף ליה בהדי "בשר שנטמא באב הטומאה" מאי הוי? שני,

שני ושני הוא,

מאי "מוסיף לו טומאה על טומאתו" איכא?

אמר רב יהודה:

הכא - בוולד וולד עסקינן, דהוי ליה שלישי,

וקסבר: שלישי מותר לעשותו שני.

והא אין אוכל מטמא אוכל!

דיתניא:

"יבול יהא אוכל מטמא אוכל?

תלמוד לומר: "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם" (ויקרא יא, לח),

"הוא" - טמא,

ואין עושה פיוצא בו טמא."

הניחא לאבוי,

דאמר: לא שנו אלא בחולין, אבל בתרומה וקדשים - עושה פיוצא בו,

ולרב אדא בר אבהו משמיה דרבא נמי,

דאמר: לא שנו אלא: חולין,

ותרומה,

אבל בקדשים: עושה פיוצא בהן - שפיר.

אלא לרבינא משמיה דרבא,

דאמר: מקרא מלא דיבר הכתוב,

לא שנא חולין,

לא שנא תרומה,

מתני'

מימיהם של כהנים. הכא נקט לה משום סיפא

דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה כו':

מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה.

שנגע בשר קודש זה בראשון לטומאה והייל

איהו שני ולא נמנעו מלשרופו עם חמור ממנו

ממי שנגע באב הטומאה דהואיל ואף זה הקל

לשריפה עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר

ממה שהי' ובגמרא פריך מאי תוספת טומאה

איכא הלא גם בראשונה בוולד טומאה נגע

ועכשיו חוזר ונוגע בוולד הטומאה:

מלהדליק שמן. של תרומה:

שנפסל בטבול יום. והוא שלישי דטבול יום

פוסל את התרומה מן התורה ביבמות פרק

הערל (דף עה). מבכל קודש לא תגע ויולדת

משטבלה לסוף ימי טומאה עד מלאת ימי

טהרה שלה טבולת יום ארוך היא שהרי אינה

ראוייה להביא כפרה עד יום שמונים ואחד

אלמא לא הוי הערב שמש דילה עד שקיעת

החמי' דשמוני':

בנר שנטמא בטמא מת. טמא מת אב הטומא'

הוא ומטמא כלים דכתיב (במדבר יט) וכל

אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת

תטמא עד הערב בפרשת פרה גבי טומאת מת

אלמא טמא מת מטמא אדם ועשאו הכתוב אב

הטומאה כשרץ ונבילה שמטמאין אדם ולא

כנוגע בהן שאין מטמא אלא אוכלין ומשקין

דכתיב בשרצים (ויקרא יא) כל אשר בתוכו

יטמא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו

מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי

יטמא אלמא לא מקבל טומאה מן הכלי

שקיבל טומאה מן השרץ אלא אוכל ומשקה

בלבד ולא אדם וכלים והאי נר הוי ראשון

ועכשיו יש כאן תוספת טומאה שמתחלה היה

שמן זה שלישי וחוזר ונעשה שני ע"י הנר

דהואיל ויש טומאה עליו לא חיישינן ליה

ומותר להוסיף בידים:

מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם

הטמא בפסח. עם זמן הביעור דהואיל

והולכת לאיבוד אף הטהורה ואסורה

מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע"ג

שמוזרחין אנו לשומרה בטהרה דכתיב (במדבר

יח) את משמרת תרומותי:

אינה היא המדה. אי אתה יכול ללמוד את זו

מדבריהן ובגמרא מפרש אמאי אינה היא

המדה:

ומודים ר"א כו'. ר' יוסי קאמר לה דאע"ג

דאיפלוג ר"א ורבי יהושע בשריפת תרומה

בהא מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה:

גמ'

שני ושני הוא. מתחלה היה שני ועדיין שני

הוא:

הכא בוולד וולד עסקינן. האי בוולד הטומאה

דקתני מתניתין וולד וולד קאמר דהיינו שני

ובשר שנגע בו הוה שלישי וכי הדר שרפי ליה

בהדי בשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון

חוזר ונעשה שלישי זה שני:

והא אין אוכל מטמא אוכל. וכיון דלא מטמא

ליה מאי תוספת איכא:

ואין עושה כיוצא בו. ואין מטמא אוכל כיוצא

בו:

הוא טמא. משמע מיעוטא:

אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בה. דילפינן

מנבואת חגי לחם ונזיד יין ושמן (חגי ב):

שפיר. דמתניתין בקדשים קיימי:

מקרא מלא. לא הוציא ממשמעו לא תרומה

ולא קדשים אלא דבר שלם דיבר דאין אוכל

מטמא אוכל לעולם ונבואת חגי טומאות דרבנן

נינהו וכבר נגזרו כדלקמן אבל דאורייתא לא

מטמא אלא אוכל משקה ומשקה אוכל לקמן

בפירקין (דף יח). יליף לה דאוכל מטמא משקה

ומשקה אוכל:

רש"י

דאיכא משקין בהדי בשר.
 כשנגע באב הטומאה היה משקה טופח עליה ונטמא עמה והוא אף המשקה ראשון וכשורפה עדיין הוא עליה ומטמא הבשר שנשרף עם זה מחמת המשקין ונעשה שלישי שני:
מדרבנן מטמא. וקא מוספי ליה טומאה מדרבנן:

לא שָׁנָא קְדוּשִׁים - אינו עושה כיוצא בו, מאי איכא למימר?

הכא במאי עסקינן:
 דאיכא משקין בהדי בשר, דקא מיטמא מחמת משקין.

אי הָיִי, האי "עם הבשר שנטמא באב הטומאה" - "עם הבשר ומשקין" מיבעי ליה!

אלא: נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מדרבנן - מיהו מטמא.

44. יד, א-ב

ר"י

מאי הוי שני. דנר הוי ראשון:

היינו הך. דר' חנינא דתריצנא בהכי ומאי הוסיף רייע דמשמע דהוסיף עדות על עדות חידוש על חידוש:

בחלל חרב. הקיש חרב לחלל מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו גזירת הכתוב הוא במתכת אצל טומאת מת ולא אצל שאר טומאות: **וה"ל.** נר אב הטומאה וכשנותן שמן שלישי לתוכו נעשה ראשון:

נוקמה בנר של חרס. דאינו אלא ראשון כנוגע בטמא מת ואשמעינן רייע דשלישי מותר לעשותו שני ודקשי' לך מאי הוסיף אדר' חנינא הוסיף טובא דאילו התם גבי בשר קדשים כי שריף שלישי בהדי ראשון ועשהו שני טמא היה מתחלה לטמא אחרים שהשלישי עושה רביעי בקודש ועכשיו כשהוא שני הוי טמא כלומר לא נשתנה שמו לקלוקל יותר מבראשונה ואלו גבי עדותו של רייע גבי תרומה קאי דאילו שמן קודש אינו אלא של מנחות ונאכל הוא ואינו ראוי להדליק נר ואם נטמא קודם שנתנו במנחה משקדש בכלי אין לו היתר לכהנים ונשרף בקודש בבית הדשן כשאר פסולי קדשי קדשים אבל שמן תרומה שנטמא כהנים מדליקין בו דכתיב נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסיקי' תחת תבשילך ביבמות בפי' הערל (דף עד.) ושמן שלישי של תרומה אינו טמא לטמא אחרים אלא פסול דאין שלישי עושה רביעי בתרומה וכי הדר עביד ליה שני ה"ל טמא:

מתני' קשיתיה. לרב יהודה מאי איריא דתני טמא מת אי בנר של חרס קאי ובראשון עסקינן למה לי דנקט שקיבל טומאה זו מאב הטומא' של מת ליתני שנטמ' סתם ואנן קי"ל דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ומה לי אב הטומאה דמת מה לי אב הטומאה דשרץ אלא מדנקט מת ש"מ בנר של מתכת עסקינן דיש חילוק בו בין נגיעת אב הטומאה דמת לאב הטומאה דעלמא ואשמעינן דבנר שהוא עצמו אב הטומאה קאמר:

ש"מ. מדקאמר הוסיף רייע קסבר טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא היא ודלא כהני תנאי דפירקין דאמר ליקמן שאין משקין מטמא אוכל מן התורה אלא מדרבנן דאי ס"ד דאין משקין מטמאין אחרים אלא מדרבנן מאי תוספת דאוסף רייע דאמר שהשמן שהיה שלישי עשאוהו ראשון ומה בכך האי נר אב הטומאה כי עשאו ראשון להאי שמן מאי מהני ליה אחרי שלא יטמא אחרים:

לאפסולי גופיה. הוא דמהני ליה הא פסול וקאי: **דילמא.** אהני ליה שיטמא אחרים מעכשיו מדרבנן: **אי.** תוספת דרבנן אתא לאשמעי' מאי איריא דנקט שמדליקין אותו בנר אב הטומאה שעושין אותו להאי שמן ראשון דאורייתא אי"נ אשמעינן שמדליקין אותו בראשון לטומאה או בשני לטומאה נמי תחלה הוי כלומר איכא נמי תוספת מדרבנן כי ההיא שנעשה ראשון מדרבנן ומטמא עוד שני ושלישי דהא גזור רבנן על המשקין שאפילו נגעו משקין בשני יעשו ראשונים:

דתנן כל הפוסל את התרומה. כל הני דמיייתין בפי' יציאות השבת (דף יג:) גבי שמונה עשר דבר שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה חוץ מטבול יום שפוסל לתרומה מן התורה וגזירת הכתוב היא ומי"מ איקלישא טומאה דידיה ולא גזרו ביה לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חיזוק ומשום דמשקין עלולים לקבל טומאה ומה היא עלילתן שמקבלין טומאה שלא בהכשר גזרו עליהן חומר הרבה שיהו כהנים נוהרין לשומרן:

אלא ש"מ. מדמהדר למעבדיה ראשון דאורייתא ש"מ לטמוי אחרים ולעשותן שני דאורייתא קאמר כל סדר טומאה דאב עושה ראשון ראשון שני בחולין ותו לא ושני שלישי בתרומה ושלישי רביעי בקודש כולה מדאורייתא הוא בפירקין:

"הוסיף רבי עקיבא:

מימיהן של בהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, בנר שננטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו."

מכדי "שמן שנפסל בטבול יום" מאי הוי? שלישי,

וכי מדליק ליה "בנר שננטמא בטמא מת" מאי הוי? שני,

מאי קא משמע לן? שלישי מותר לעשותו שני?!

היינו הך!

אמר רב יהודה:

הכא בנר של מתכת עסקינן,

דרחמנא אמר: **"בחלל חרב"**⁷³ (במדבר יט, טז) - חרב הרי הוא כחלל.

והויא ליה אב הטומאה,

וקסבר: שלישי מותר לעשותו ראשון.

ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמיה בנר של מתכת?

נוקמיה בנר של חרס,

ומאי "הוסיף"?

דאילו התם - טמא וטמא,

ואילו הכא - פסול וטמא!

אמר רבא:

מתניתין קשיתיה,

מאי איריא דתני: **"נר שננטמא בטמא מת"**? ניתני: 'שנטמא בשרץ'!

אלא: איזהו דבר שחלוקה טומאתו בין טומאת מת לשרץ?

הוי אומר: זה מתכת.

אמר רבא:

שמע מינה:

קסבר רבי עקיבא:

טומאת משקין לטמא אחרים - דאורייתא.

דאי סלקא דעתך: דרבנן - מכדי האי נר מאי קא מהניא להאי שמן?

אי לאיפסולי גופיה - הא פסיל וקאי!

ממאי?

דילמא לטמא אחרים מדרבנן!

אי מדרבנן - מאי איריא באב הטומאה?

אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי,

דתנן:

"כל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחלה,

חוץ מטבול יום" (פרה ת, ז).

אלא שמע מינה:

דאורייתא היא.

⁷³ וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים

45. יד, ב - טו, ב

רפ"י

נימא קסבר ר"מ. מדיליף מדבריהן קסבר מתני' דר' חנינא בשר שנטמא באב הטומאה דקתני באב הטומאה דאורייתא דכל אב הטומאה דאורייתא הוא אבל בשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא בוולד הטומאה דרבנן כגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי שאין אוכל נעשה אב הטומאה ורבנן גזרו שיהיו משקין מטמאין כלי משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו בפ"ק דנדה (דף ז:) והאי בשר נטמא באותו כלי דהוי וולד וולד דרבנן שהמשקין היו וולד הטומאה והכלי היא וולד וולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא והאי בשר שנעשה שלישי על ידו טהור גמור מן התורה הוא ואשמעינן ר' חנינא דכיון דאיכא עלה טומאה דרבנן מטמאין לה בראשון דאורייתא:

ומאי מדבריהם. דר' מאיר:

מדברי ר' חנינא. דתרומה טהורה בששעות דמיא לההוא דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן והא נמי שריא מדאורייתא עד תחילת שבע ואסירא מדרבנן וכיון דאשמעינן ר' חנינא דמטמינן טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל מטמינן נמי תרומה טהורה דאסירא מדרבנן בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא דלא מטמא לה אלא מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן:

ארשב"ל. לא תדחק לאוקמא הכי דמאי מדבריהן דקאמר מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע קאמר ולא אמתני' קאי ר"מ אלא בעלמא קאי והכי קאמר מדברי סופרים שמענו שורפין כו' ומאן נינהו סופרים רבי אליעזר ור' יהושע והאי עדות דר' חנינא ורבי עקיבא לא שייך גבי פסח ואיידי דבעי לאורויי ששורפים קדש טהור עם הטמא נקט לה:

שנולד. שאירע כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע:

התורפה. הפקר:

יניחנה במקום המוצנע. עדיין מוזהר על שמירתה וטעמא מפרש בבכורות בפי' (עד כמה) את משמרת תרומתי שתיים במשמע אחת טהורה ואחת תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור:

יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה יכול לגרום לה טומאה דקסבר יש אם למסורת ותרומתי כתיב אלמא שמעינן ליה לרבי יהושע דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה והא נמי אפי' טהורה בת ביעור היא ומטמאין אותה:

חבית של תרומה בגת העליונה. היינו עדשים של גת שקורין מייטיי { עֲרָבָה (חלק של הגת, שבו מניחים את הענבים) } שהענבים בתוכה:

והתחתונה. היינו בור שהיין יורד לתוכו:

טמאין. חולין טמאין יש בה וראויין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה ואם תפול תרומה זו לתוכו הי"ל מדומע טמא ולא חזי לישראל משום תרומה ואפי' טהורה ולא למכור לכהן דכיון דטמאה היא אסורה ביבמות בהערל (דף ענ:) נפקא לן שהאוכל תרומה טמאה עובר בעשה בשעריך תאכלנו לזה הטמא והטהור יחדו ולא לאחר:

מודה ר"א ור' יהושע. אע"פ שנחלקו באין יכול בסיפא מודין ושויין הן בכך שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה אם יכול לחזור אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתירד כולה לתוך הטמאין ויקבל הימנה רביעית הלוג:

יציל. יחזר אחריהן ואל יקבלנה בכלים טמאין כדי להציל את החולין שלא יתערב ממנה בהן ויאסרו ואע"פ שבתוך כך ירד ממנה לתוכם ויפסדם לא מטמאין לה לתרומה משום הצלת חולין:

ואם לאו. שלא ימצא כלי טהור וסוף סוף לטומאה אזלא כולה בזו נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר אומר אעפ"כ תרד ותטמא מאליו ויפסיד החולין ואל יטמאנה ביד כדי להציל ר' יהושע אומר יטמאנה ביד אלמא לרבי יהושע כיון דסופה לאיבוד שרי לטמוייה ביד ובפסח נמי לא שניא ר' מאיר מדרבי יהושע יליף:

ממחלוקתן למדנו. שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות דרבי אליעזר נמנו עליו שלא לקבוע הלכה כמותו מפני תנורו של עכנאי בב"מ (דף נט:):

"אמר רבי מאיר:

מדבריהם למדנו: ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח."

"מדבריהם" דמאן?

אילימא: מדברי רבי חנינא סגן הכהנים - מי דמי?!

התם - טמא וטמא, הכא - טהור וטמא!

ואלא: מדברי רבי עקיבא - מי דמי?!

התם - פסול וטמא,

הכא - טהור וטמא!

נימא קסבר רבי מאיר: מתניתין - באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן,

דמדאורייתא טהור מעליא,

ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי חנינא סגן הכהנים.

אמר ריש לקיש משום בר קפרא:

מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דאורייתא, ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע.

הי רבי יהושע?

אילימא: הא רבי יהושע,

דתנן:

"חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה,

רבי אליעזר אומר:

אם היתה מונחת במקום התורפה - יניחנה במקום המוצנע,

ואם היתה מגולה - יכסנה.

רבי יהושע אומר:

אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום התורפה,

ואם היתה מכוסה - יגלנה" (תרומות ח, ח).

מי דמי?!

התם - גרמא בעלמא,

הכא - בידים!

אלא, הא רבי יהושע,

דתנן:

"חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה,

ותחתונה חולין טמאין,

מודה רבי אליעזר ורבי יהושע:

שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה - יציל,

ואם לאו -

רבי אליעזר אומר:

תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

רבי יהושע אומר:

אף יטמאנה ביד" (תרומות ח, ט).

אי הכי, האי "מדבריהם" - 'מדבריו' מיבעי ליה!

הכי קאמר:

ממחלוקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע למדנו.

רש"י

דיקא נמי. דר"מ מדרבי יהושע יליף מדקא מהדר ליה רבי יוסי אינה היא מן המדה דמודה ר"א ורבי יהושע בזו ש"מ מינייהו הוה יליף לה ולקמיה פריך אמאי אינה היא המדה:

א"ר יוסי. לר"מ אין הנדון דומה לראיה נדון שריפת חמץ בפסח שאתה דן ולמד מאלו אינו דומה לדברים שאתה מביא ראה מהן עליו על מה העידו שתוכל ללמוד מהן:

זה טמא וזה טמא. שלישי בקודש טמא הוא והראשון שהוא נשרף עמו טמא הוא:

שמא יבא אליהו. לאחר זמן ויאמר טהורה היתה ונמצא למפרע שטימאנו תרומה בידים אף על פי שהיא טעונה שריפה מפני איסור חמץ אסור לטמאה בידים:

הפיגול. לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא:

הפיגול והנותר. של קדשים: **והטמא.** בשר קודש שנטמא דקיימא לן בפי אחרון (ד' קכ:). דגרו עליהן שיטמאו את הידים ואע"פ שאין אוכל מטמא אדם גזרו עליהן לטמא מיהת את הידים ולא לטמא את הגוף משום חשדי כהונה ועצלי כהונה כדמפרשין התם ואפילו הכי דאית עלייהו טומאה דרבנן אמרי ב"ש דאין שורפין פיגול ונותר שאין טמאים מן התורה עם הטמאה שהוא טמא מן התורה וכ"ש בתרומה טהורה וטמאה ואפי' ב"ה לא קשרו אלא משום דאית לפיגול ונותר טומא' דרבנן:

וא"ל. רבי יוסי לרבי מאיר כי ילפת ליה מדרבי יהושע נמי אינה היא המדה דמודין הן בזו ולקמן פריך אמאי אינה היא המדה:

מדה ומדה היא. דהא טהורה גמורה היא החבית הזאת ומשום דסופה לאיבוד שרי לטמוי בידים:

דעצים. שצריך להיסק שתי היסקות:

דיקא נמי,

דקתני: **"מודה רבי אליעזר ורבי יהושע"**,

שמע מינה.

וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דאורייתא, ומאי **"מדברייהם"**?

מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"אמר רבי יוסי:

אין הנדון דומה לראיה,

שנשהעידו רבותינו, על מה העידו?

אם על הבשר שנטמא בוולד הטומאה,

ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה - זה טמא וזה טמא!

אם על השמן שנטמא בטבול יום,

שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת - זה פסול וזה טמא!

אף אנו מודים:

בתרומה שנטמאת בוולד הטומאה,

ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה,

אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה?

שמא יבא אליהו ויטהרה.

הפיגול,

והנותר,

והטמא:

בית שמאי אומרים:

אין נשרפין באחת,

ובית הלל אומרים:

נשרפין באחת."

ואי סלקא דעתך: רבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר,

אמאי מהדר ליה רבי יוסי מרבי חנינא סגן הכהנים?

אמר ליה רב נחמן:

רבי יוסי לאו אדעתיה,

דהוא סבר: רבי מאיר מדברי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה,

ואמר ליה: אנא מדרבי יהושע קאמינא,

ואמר ליה: ואפילו לרבי יהושע נמי אינה היא המדה,

דהא מודה רבי אליעזר ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה.

ואמאי **"אינה היא המדה"**? מדה ומדה היא!

שאני התם, דאיכא הפסד חולין.

מתקיף לה רבי ירמיה:

מתניתין נמי, איכא הפסד דעצים!

אמר ליה ההוא סבא:

להפסד מרובה - חששו,

להפסד מועט - לא חששו.

טו,ב

46. טו, ב - טז, א

רפ"י

מחלוקת בשש. שעדיין אין על הטהורה אלא איסור דרבנן אבל בשבע שנסארה כבר מן הטהורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל אף לר' יוסי שורפין:

נימא קסבר ר' יוחנן. דמתני' דרבי חנינא בולד הטהומא דרבנן ור"מ מיניה יליף ודוקא נקט שש רבי יוחנן ומשום דאית עליה איסור דרבנן הוא טעמא דר' מאיר אבל אם בא לשורפי' בחמש וארבע מודה רבי מאיר דאין שורפין ואע"ג דסופה לאיבוד דלאו מדרבי יהושע קא יליף דטעמי דרבי יהושע התם משום הפסד חולין או דילמא לר' יוחנן נמי ר' מאיר מדרבי יהושע יליף וטעמא דרבי מאיר לאו משום איסורא דרבנן הוא דהוא הדין נמי לחמש וארבע והאי דקאמר ר' יוחנן שש אורחא דמילתא נקט:

א"ל אין. ודוקא שש קאמר ולקמיה פריד אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המדה:

נימא מסייע ליה. דבשבע מודה ר' יוסי: **הפיגול ונותר כו'**. רבי יוסי א"ל לעיל וקאמר ליה לר' מאיר בהא הוא דאמרי בית הלל נשרפין כאחת משום דפיגול ונותר אסירי מדאורייתא אבל באיסורא דרבנן לא שרו לטמוי בידיה שמעינן מינה מיהא דבאיסור דאורייתא מודה רבי יוסי ואע"ג דליכא שם טומאה עליה:

שאני התם כו'. מהא לא מיסתייעא לר' יוחנן ואפי' בשבע אימא לך דפליג ר' יוסי ואע"ג דאסירא הואיל ואין עליה שם טומאה לא מטמינן ליה והא דמודה בפיגול ונותר משום דאית עליהו שם טומאה דרבנן:

מטמאה טומאת אוכלין. הואיל ומתחלה נראית לאדם ידה לה תורת טומאה ואין עולה ממנה עד שתפסל מאכילת כלב:

ונשרפת עם הטמאה בפסח. ואפילו היא תרומה טהורה והא דאמר ר' יוסי קאמר לה דאי ר' מאיר אפילו פת מעלייתא שרי וש"מ דמודה ר' יוסי היכא דלאו בת אכילה היא והוא הדין לפת מעלייתא בשבע שעות:

אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף מאי מודה ר' אלעזר דקאמר ליה ר' יוסי הא קא יליף רבי מאיר מדרבי חנינא מהדר ליה איהו מדרבי אלעזר ורבי יהושע: **הכי קאמר ליה**. הא דקא ילפת מדרבי חנינא אינה היא מן המדה כדמפרש לקמיה ואפילו לרבי יהושע נמי דשמעינן ליה דמיקל טפי גבי חבית דקאמר יטמאנה ביד מודה בשריפה בפסח דאין שורפין דהתם משום הפסד חולין הוא וכי איכא למימר דמיקל בשריפה בתלויה וטמאה הוא דאיכא למימר דמיקל כדשמעין ליה גבי חבית שנוולד לה ספק טומאה דאמר יגלנה ותנא גרמא והוא הדין בידיה אבל בטהורה ליכא למימר דמיקל:

אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא דהא בשש איכא איסורא דרבנן על הטהורה כי התם דאיכא טומאה דרבנן והא ר' יוסי לא שני ליה בין שם טומאה לשם איסור דהא אמרת דמודה רבי יוסי בשבע הואיל ואיכא איסור דאורייתא ואע"פ דליכא עליה שם טומאה אלמא לא שני ליה וכיון דלא שני ליה שפיר יליף רבי מאיר מדרבי חנינא דאמר דמטמאינן טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא הכא נמי מטמינן איסור דרבנן בטמא טומאה דאורייתא:

המשך רשי בעמוד הבא:

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת - בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

אמר ליה רבי יזרא לרבי אסי: נימא קסבר רבי יוחנן: מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, ומאי "מדבריהם"? מדברי רבי חנינא סגן הכהנים.

אמר ליה: אין.

איתמר נמי:

אמר רבי יוחנן:

מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי חנינא סגן הכהנים.

ומחלוקת - בשש,

אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

לימא מסייע ליה:

"הפיגול והנותר והטמא -

בית שמאי אומרים:

אין נשרפין כאחת,

ובית הלל אומרים:

נשרפין כאחת"?

שאני התם, דאית להו טומאה מדרבנן,

דתנן:

"הפיגול והנותר - מטמאין את הידים" (קכ:).

לימא מסייע ליה:

"הפת שעירפשה ונפסלה מלאכול לאדם,

והבלב יכול לאכלה,

מטמאה טומאת אוכלין בבביצה,

ונשרפת עם הטמאה בפסח"?

שאני התם, דעפרא בעלמא הוא.

אי הכי, מאי "מודה"?

הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר:

אפילו לרבי יהושע דמיקל, כי מיקל - בתלויה וטמאה,

אבל בטהורה וטמאה - לא.

אי הכי,

אמאי "אינה היא המדה"? מדה ומדה היא!

אמר רבי ירמיה:

הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ,

ואזדא רבי מאיר לטעמיה,

ורבי יוסי לטעמיה.

כ"י

א"ר ירמיה הכא. בבשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא במשקין שנטמאו בשרץ:

ואזדא ר' מאיר לטעמיה. דאמר משקין אין מטמאין אחרים ואפילו אוכלין אלא מדרבנן והוה ליה מדאורייתא טהור מעליא ושרפי ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה דטמא מדאורייתא וגבי תרומה טהורה בשש דאיכא נמי איסור דרבנן עלה לא שנא:

ורבי יוסי לטעמיה. דמשקין טימאוהו לבשר זה מדאורייתא הלכך אינה היא מן המדה דטמא וטמא הוא ולר' ירמיה איכא לאקשוויי אי"כ בין לר"מ בין לר' יוסי מאי מוסיפין לו טומאתו קא מסהיד ר' חנינא מעיקרא בראשון נגע והי"ל שני והשתא נמי בהדי ראשון שרפינן להו ונראה בעיני דרבי ירמיה אוולד וולד דקאמר רב יהודה סמיך ולא חש למידק כולי האי ונקט מילתיה בתר לישנא דמתני דתני בוולד הטומאה ולעולם בבשר שנטמא במשקין שנטמא בכלי שנטמא בשרץ דהוה להו משקין שניים והוא שלישי ואשמעינן דשלישי מותר לעשותו שני. ואכתי איכא לאקשוויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן מאי קא מהני ליה האי בשר ראשון לבשר שלישי אי לשויה שני מדרבנן מעיקרא נמי שני מדרבנן הוה דאילו משקין שנגע בהן תחלה היו מדרבנן דהא נגע בראשון ואפי" עיי שני הן נעשין תחלה אלא על כרחך ר' ירמיה כרב אדא או כאבני ס"ל דאמרי קדשים עושין טומאה כיוצא בהן ואשמעינן ר' חנינא דשני דרבנן עבדינן ליה שני דאורייתא ולר' מאיר שמעינן מינה דשני דרבנן דהוה טהור מעליא דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא והוא הדין לתרומה טהורה ששפרת עם הטמאה ולר' יוסי אשמעינן דשני דרבנן דהוה שלישי דאורייתא עבדינן שני דאורייתא הלכך אינה היא מן המדה ורבינא דאית ליה מקרא מלא דבר הכתוב לא ס"ל דרבי ירמיה ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן דמתניתין כדאוקימנא ברישא ומאי מדבריהן מדברי ר' אליעזר ורבי יהושע:

ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור. כשנולד ספק במשקה בתחילת טומאתו כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע זהו ספק משקה ליטמא שנולד לו ספק טומאה טמא מן הספק דקסבר טומאת משקין להיות עצמן טמאין דאורייתא היא דכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' הלכך הויא ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ספק משקה לטמא אחרים כגון הית' מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגעה ספק לא נגעה זה הוא ספק משקה לטמא אחרים כך. היא שנויה במסכת טהרות: טהור: אותן הככרות טהורות הן דקסבר משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא ולא מדאורייתא ולא דורש יטמא דכתיב גבי משקין בלשון יטמא הלכך. הויא ליה ספיקא דרבנן ולקולא וגירסא הכי איתא ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחר' טהור: רבי אלעזר גרסי:

לכל טמא. אספק משקה. לטמא אחרים קאי כשנולד ספק נגיעת שום דבר טהור במשקין טמאין בין שנולד ספק זה בכלים בין שנולד באוכלין הרי הוא טמא מספק דקסבר משקין מטמאין כלים מן התורה ויליף טעמא מאשר ישתה בכל כלי יטמא ודריש יטמא יטמא ומדסמכיה לכלי משמע יטמא את הכלי והכי דרשינן ליה בתורת כהנים הלכך כי הוי ספק הוי ליה ספיקא דאורייתא וברה"י ספיקו טמא: ר' יוסי ור' שמעון אומרים לאוכלין טמאין אם נולד ספק זה באוכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הככרות ספק נגעו ספק לא נגעו טמאין דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא הלכך ספק נמי ברשות היחיד טמא:

לכלים טהורים. אבל אם נולד ספק זה בכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכלים ספק נגעו ספק לא נגעו טהורין דקסברי משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן ועל ספיקו לא גזרו ורבי יוסי ור"ש דרשי יטמא יטמא כרבי יהודה ומיהו כלים לא כדיליף בפירקין יטמא לטמא את האוכלים או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת לא כך היה:

"רבי מאיר לטעמיה", דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים - דרבנן.

"ורבי יוסי לטעמיה", דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים - דאורייתא.

דתניא:

"ספק משקין ליטמא - טמא,

לטמא אחרים - טהור,

דברי רבי מאיר,

וכו היה רבי אלעזר אומר בדבריו.

רבי יהודה אומר: לכל טמא.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לאוכלין - טמאין,

לכלים - טהורין".

טזא

47. טז, א

רס"י

טומאה בעולם. מדאורייתא ואפילו לטומאת עצמן :
ר' אלעזר אומר אין טומאה למשקין. מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן והאי כל משקה אשר ישתה מוקי לה לקמן לענין הכשר בשמעתין :
תדע. דאין להם טומאה מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן :
שהרי העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא דכן. מין חגב שמו איל קמצא דכן שהוא טהור וכשר לאכילה :
ועל משקה בית מטבחיא דכן. על משקין של בית . המטבחים שבעזרה כגון הדם והמים שהן דכן שאינן מקבלין טומאה אלמא טומאת משקין דרבנן ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים דאי דאורייתא היכי מצו רבנן לטהרינהו :
הא ניחא. הא דאמרת ר' אלעזר יש להן טומאה לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים קאמר אבל טומאת עצמן יש בהן מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר לטמא אחרים קאמר דהא מעדותו דיוסף בן יועזר מביא ראייה לדבריו ויוסף בן יועזר לטמא אחרים קאמר :
אלא לרב דאמר דכן ממש. קאמר יוסף בן יועזר ואפי' מטומאת עצמן על כרחך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר :
אחדא. הא דקאמר ר' אלעזר כדבריו דרבי מאיר אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי אבל לטמא טמא לא סבירא ליה כוותיה :
ה"ג והא כדבריו דנפשי קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא. דנפשי כלומר כדבריו לשון דברים רבים משמע :

["ספק משקין לטמא - טמא, לטמא אחרים - טהור, דברי רבי מאיר, וכן היה רבי אלעזר אומר בדבריו. רבי יהודה אומר: לכל טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: לאוכליו - טמאין, לכלים - טהורין"].

וסבר רבי אלעזר: משקין אית להו טומאה בעולם?! והתניא:

"רבי אלעזר אומר:

אין טומאה למשקין כל עיקר,

תדע, שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרידה על איל קמצא - דכן,

ועל משקין בית מטבחיא - דכן!"

הניחא לשמואל, דאמר: דכן מלטמא טומאת אחרים,

אבל טומאת עצמן - יש להן,

שפיר.

אלא לרב, דאמר: דכן ממש - מאי איכא למימר?

אמר רב נחמן בר יצחק:

אחדא.

והא "בדבריו" קאמר, דנפשי!

ועוד,

והא "וכן" קתני!

קשיא.

48. טז, א - יז, א

רס"י

קסבר. יוסף בן יועזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן:

ושמואל אמר כו'. קסבר יוסף בן יועזר טומאת משקין. דאורייתא לעצמן מן וכל משקה אשר ישתה אבל לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים במשקין בעלמא אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן דהא מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה:

קרי כאן והבשר אשר יגע כו'. ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין מיהו גבי קדשים אשר יגע בכל טמא כתיב וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא:

מידי דהוה ארביעי בקודש. דהוא עצמו פסול ואינו מטמא קודש:

רביעי בקודש לא איקרי טמא. ומקי' {מ"ק: פ"ג} י' הוא דנפיק לן ביה פסולה לקמן. הלכך כי נגע ביה קודש לא קרינן ביה הבשר אשר יגע בכל טמא:

ת"ש וכל משקה אשר ישתה כו'. דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ וכתב כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל וגוי' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא וגוי' וקס"ד דהכי קאמר אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו יטמאו ונהי דלא דרשת יטמא יטמא מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו:

מאי יטמא הכשר. והכי קאמר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי הוה הכשר ויטמא האוכל מחמת אויר כלי חרס טמא:

בכל כלי. היינו משקין תלושין: **דאחשבינהו.** הואיל ומלאן גילה דעתו שהוא צריך להם וזהו חשיבתן:

גופא:

רב אמר:

דכן ממש.

ושמואל אמר:

דכן מלִטְמַא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן - יש להן.

"רב אמר: דכן ממש",

קסבר: טומאת משקין - דרבנן,

וכי גזור רבנן - במשקין דעלמא, ובמשקין בית מטבחיא - לא גזור.

"ושמואל אמר: דכן מלִטְמַא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן - יש להן",

קסבר: טומאת משקין עצמן - דאורייתא,

לטמא אחרים - דרבנן,

וכי גזור רבנן - במשקין דעלמא, במשקין בית מטבחיא - לא גזור.

וכי לא גזור רבנן - לטמוני אחרים, אבל טומאת עצמן - יש להן.

אמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה:

כי עיילת לקמיה דרב פפא, רמי ליה:

מי אמר שמואל: דכן מלִטְמַא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן - יש להן?!

קרי כאן: **"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"**⁷⁴ (ויקרא ז, יט)!

אמר רב שישא בריה דרב אידי:

מידי דהוה ארביעי בפקדש.

מתקיף לה רב אשי:

רביעי בפקדש - לא איקרי טמא,

האי - איקרי טמא!

קשיא.

תא שמע:

"וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא"⁷⁵ (ויקרא יא, לד)!

מאי "יטמא"?

הכשיר.

"הכשיר" - מרישא דקרא שמעת ליה: **"מכל האכל אשר יאכל"** (ויקרא יא, לד)!

חד - בתלושין,

וחד - במחוברין.

וצריכי.

דאי אשמעינן בתלושין - משום דאחשבינהו,

אבל מחוברין אימא לא.

ואי תנא מחוברין - משום דקיימי בדיכתייהו חשיבי,

⁷⁴ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר

⁷⁵ מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים וטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא

רש"י

אך מעין ובור יהיה טהור. דאשמעינן הואיל ומחוברין נינהו לא מיטמו הא תלושין מקבלין טומאה וקשיא לרב: **יהיה טהור מטומאתו.** והכי קאמר אם יבא הטמא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור הואיל וטבל הא שאובין לא מטהרי ליה: **ותלושין מי מכשירי.** אמריס הוא דמתמה משום דמים תלושין לא חשיבי אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו: **אלא שאין מכשירים.** אלמא הכשר תלושין דרבנן הוא דאי מדאורייתא מאן שקליה ממשקי בית מטבחיא דלא ליכשרו: **תירגמא.** להא דקתני אין מכשירין אדם דמשקה בית מטבחיא ולא אמריס ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר כדרבי חייא: **שנשפך כמים.** דם חולין שאין חשין לקבלו בכלי מכשיר דאיתקש למים אבל דם קדשים מתקבל בכלי וצריך ממנו למזבח ואינו נשפך לאיבוד כמים אינו מכשיר דלא איתקש למים: **דם התמצית.** אינו ראוי לזריקה דכתיב כי הדם הוא (הנפש) בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר אלמא נשפך כמים אינו מכשיר כדרבי יוסי בר חנינא: **דאפי' בחולין לא מכשיר.** כדמפרש טעמא: **קיבלה מיניה ר' שמואל.** לפירושא דהאי טעמא מרבי זירא אמאי לא מכשיר דם התמצית לפי שאינו קרוי דם והקרוי דם קרוי משקי כדכתיב (במדבר כג) ודם חללים ישתה ומכשיר כדכתיב וכל משקה וגו' ואוקימנא אהכשר ושאינו קרוי דם אינו קרוי משקה: **הורצה.** קרבן לבעלים דמרצה ציץ כדלקמן: **במזיד לא הורצה.** להיות בשר קרבן נאכל לכהנים דקנסא הוא אבל בעלים נתכפרו כדאמרינן ביבמות בהאשה רבה (ד' ז.) דכיון דמדאורייתא מרצי נמי אמזיד לא מצו רבנן למימר ליה זיל אייתי חולין לעזרה קתני מיהת דם שנטמא אלמא דם קדשים שהוא משקין בית מטבחיא מקבל טומאה אלמא משקין טומאת עצמן דאורייתא ודכן דיוסף בן יועזר מלטמא אחרים הוא וקשיא לרב: **ומשני לעולם טומאת משקין דרבנן.** והך טומאת דם דרבנן היא ודקשיא לך הא העיד יוסף בן יועזר דגזירת רבנן לא אגזור אמשקי בית מטבחיא האי תנא לית ליה דיוסף בן יועזר: **על הדם ועל הבשר ועל החלב.** בין שנטמא הדם בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב הציץ מרצה ולא שיהא בשר טמא נאכל דאין ציץ מטהר ודוחה לא תעשה דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אלא לר' יהושע איצטריך דאמר בכיצד צולין (לקמן עז.) אם אין בשר אין דם וקאמר הכא ה"מ כשיצא בשר חוץ למחיצתו שאין ציץ מרצה על היוצא או שאבד הבשר אבל נטמא בשר קודם זריקת דם הציץ מרצה עליו להתיר דם לזריקה: **בין בשוגג בין במזיד.** והאי דתני לעיל בשוגג הורצה במזיד לא הורצה בכיצד צולין פליגי בה אמוראי חד אמר טומאתו בין בשוגג בין במזיד אבל זריקתו בשוגג אין במזיד לא וחד אמר איפכא:

אבל תלושין אימא לא.

צריכי.

תא שמע:

"אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור"⁷⁶ (ויקרא יא, לו)!

מאי "יהיה טהור"?

מטומאתו.

ו"תלושין" מי מכשירין?!

והאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

משקין בית מטבחיא - לא דין שהו דכו, אלא שאין מכשירין!

תירגמא: על דם,

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מזין לדם קדשים שאינו מכשיר?

שנאמר: **"על הארץ תשפכו כמים"**⁷⁷ (דברים יב, טז),

דם שנשפך כמים - מכשיר,

דם שאינו נשפך כמים - אינו מכשיר.

טז,

מתקיף לה רב שמואל בר אמי:

הרי דם התמצית דנשפך כמים,

ואינו מכשיר!

אמר ליה רבי זירא:

הנח לדם התמצית, דאפילו בחולין נמי לא מכשיר.

קבלה מיניה רב שמואל בר אמי,

דאמר רחמנא: **"רק חוק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש"**⁷⁸ (דברים יב, כג),

דם שהנפש יוצאה בו - קרוי דם,

דם שאין הנפש יוצאה בו - אינו קרוי דם.

תא שמע:

"דם שנטמא,

וזרקו בשוגג - הורצה,

במזיד - לא הורצה!"

מדרבנן,

ודלא כיוסף בן יועזר איש צרידה⁷⁹.

תא שמע:

"על מה הציץ מרצה?

על הדם,

ועל הבשר,

ועל החלב שנטמא,

בין בשוגג בין במזיד,

בין באונס בין בצון,

⁷⁶ אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא

⁷⁷ רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכו כמים

⁷⁸ רק חוק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר

⁷⁹ כגירסת לעיל ולקמן בגמרא, דקדוקי סופרים ורש"י [ולא תוס].

בֵּין בְּיַחֲדֵי בֵּין בְּצַבּוּר!

רָשׁ"י

בין ביחיד. בקרבן יחיד מזיד ורצון אחד הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רצון ושוגג ואונס תרי מילי נינהו וקתני מיהת על הדם אלמא דם קדשים מקבל טומאה וש"מ טומאת משקין דאורייתא ולא רצו רבנן לטהר משקי בית מטבחיא וקשיא לרב:

מדרבנן. וקסבר האי תנא דאמשקי בית מטבחיא נמי גזור. ודלא כיוסף: **ונשא אהרן.** בצ"ץ כתיב:

את עון הקדשים. פסול הקרבן יכשיר וירצה ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא דעון הקדשים כתיב ולא עון הכהנים:

איזה עון הוא נושא. איזה פסול הוא מכשיר אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה גרסי' בת"כ ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב והכי פי' אם עון פיגול והוא מחשבת חוץ למקומו שנקראת פיגול כדכתיב בקדושים תהיו ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה ומוקמינן לה בזבחים בפ"ב (דף כח:). אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו הרי כבר נאמר לא ירצה בקדושים תהיו כדפרשינן ואם עון נותר מחשבת נותר ששחטו על מנת להותיר ולאכלו חוץ לזמנו הרי כבר נאמר לא יחשב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' בפרשת צו את אהרן ואמרין בזבחים ובתורת כהנים במחשב לאכול שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר וכתביב לא יחשב לו אלמא לית ליה תקנתא ורובא גרסי איפכא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ומוקמינן ליה לפיגול חוץ לזמנו שכן לשונו בכל הגמרא ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה ומוקמינן ליה בנותר ממש ולא יתכן חדא דלא כתב לא ירצה אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו ועוד אי נותר ממש למאי לא ירצה אי לאכשורי קרבן הרי כשר ועומד הוא משעה שנעשו עבודות דמו בהכשר כדאמרין בתורת כהנים או אינו אלא באוכל מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר וכי אפשר לומר כן מאחר שהוכשר חוזר ויפסל ואם לא ירצה לא יתכפר האוכל נותר קאמר וכי יש כפרה לחייבי כריתות ועוד לא ירצה הקרבן משמע ותו מי איצטריך למימר דצ"ץ לא מכפר על המחייב כרת והא עון הקדשים כתיב ולא עון האוכלים וכלישנא קמא גרסי' בתורת כהנים ועיקר הוא והאי דקרי ליה להאי פיגול ולהאי נותר משום דתורת כהנים מדרש הוא ונקט לישנא דקרא:

הא. כמו הרי כלומר הרי יש לך להבין על כרחך שאין לך עון הקדשים שיוכל צ"ץ לרצות עליו אלא עון טומאה ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולין:

שהותרה מכללה בצבור. דנדחית מפני קרבן צבור דכתיב במועדו ואפי' בשבת ואפי' בטומאה וכיון דהיקלתה אצלה לכך היקלתה אף ביחיד שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא צ"ץ ירצה הצ"ץ עליה:

מאי עון טומאה. לאו טומאת דם דאין מצריך רצוי אלא א"כ נטמא דם שהכפרה תלויה בו אלמא דם מקבל טומאה:

לא טומאת קמצין. שהקומץ מתיר את המנחה כדם המתיר את הזבח וכל הכפרה תלויה בו והוא הדין דמצי לשנויי לא בטומאת בשר וחלב ואליבא דר' יהושע בעי צ"ץ דאמר אם אין בשר אין דם אלא ניחא ליה לאוקמיה כדברי הכל:

בשר קדש. שרץ לשון קדש היה בארץ (מלכים א' יד) טומאה והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שנים לדריוש שהיה בבנין בית שני לידע אם בקיאים בהלכות טומאה לפי שנשתכח מהן בגולה שלא נתעסקו בה בקדשים:

ונגע בכנפו. באותו כנף שהשרץ בו כלומר השרץ עצמו ועל כרחך הכי הוא דאי משום כנף שהוא ראשון כוליה בגד נמי ראשון הוי ומאי איריא דנקיט כנף אלא משום שרץ שהשרץ עצמו נגע אל הלחם והלחם אל הנזיד והנזיד אל היין והיין אל השמן או אל כל מאכל היקדש כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש דלחם ראשון ונזיד שני ויין שלישי ושמן רביעי נזיד תבשיל כמו ונזיד עדשים (בראשית כה) יין ושמן של נסכים:

ואמר רב. לקמן: **אישתבש כהני.** שטהרו רביעי בקודש אלמא יין ושמן דמשקי בית מטבחיא נינהו ומיטמאו ואי טומאת משקין דרבנן הא אמרת דלא גזור עליהו ואי נמי בטומאות דרבנן קא בדיק להו חגי לכהני וכבר נגזר טומאה על המשקין בימי חגי הנביא שהיה מאנשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא אמר דכן ממש וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב והא ליכא למימר מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר דאקרא לא פליג דמשמע דאית עליהו טומאה אי דאורייתא אי דרבנן:

מידי הוא טעמא אלא לרב. כלום אתה מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי בדרבנן בדיק להו וכבר נגזרה גזירת הטומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יועזר לא תיקשי דרב משקי בי מטבחיא תני בעדותו של יוסף משקה המטבחים דם ומים אבל משקה מדבחיא היין והשמן שהם משקה המזבח גזרו רבנן טומאה עליהו והיינו דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשקי' מטמא משקה דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה:

מדרבנן, ודלא כיוסף בן יועזר איש צרידה.

תא שמע:

"וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹן הַקֹּדְשִׁים" ⁸⁰ (שמות כה, לח),

וְכִי אֵיזָה עוֹן הוּא נוֹשֵׂא?

אם עון פיגול - הרי כבר נאמר: "לא ירצה" ⁸¹ (ויקרא יט, ז)!

אם עון נותר - הרי כבר נאמר: "לא יחשב" ⁸² (ויקרא ז, יח)!

הא אינו נושא, אלא עון טומאה,

שהותרה מכללה בצבור,

מאי לאו, טומאת דם!

אמר רב פפא:

לא, טומאת קמצים.

תא שמע:

"הוּ יִשָּׂא אִישׁ בְּשֵׁר קֹדֶשׁ בְּכַנְף בְּגָדוֹ,

וְנִגַע בְּכַנְפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנֶּזֶד וְאֶל הַיַּיִן וְאֶל שֵׁמֶן,

וְאֶל כָּל מֵאֲכָל הַיְקֹדֶשׁ?

וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא" ⁸³ (חגי ב, יא-יב).

ואמר רב:

אישתבש כהני!

יא,

מידי הוא טעמא אלא לרב?

רב, "משקי בית מטבחיא" תני,

אבל משקי בי מדבחיא - מטמא.

⁸⁰ והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יהוה

⁸¹ ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה

⁸² ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פיגול והיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא

⁸³ יא מה אמר יהוה צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמרו. יב הו ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא

49. יז, א

רש"י

מי כתיב ונגע כנפו. אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם הוי ראשון מה שנגע בכנפו נגע ללחם דה"ל לחם שני:

טמא נפש. קס"ד טמא מת שהוא אב הטומאה כשרץ: **בכל אלה.** כסדר שפירשנו טמא מת בלחם ולחם בניזיד וכו':

מדהכא לא אישתבש. דאמרו ליה רביעי טמא כדכתיב ויאמרו יטמא הכא נמי לא אישתבש ואיהו במה שנגע בכנפו אמר להו דה"ל שמן חמישי ומשום הכי אמרי ליה טהור אלא לרב דאמר גבי שרץ נמי רביעי בעא מיניהו מאי שנא דאמרו ליה טהור:

בקיאיין הן בטומאת מת. ויודעים שהשלישי עושה בה רביעי ולא היו בקיאיין בטומאת שרץ וסבורין שאין שלישי עושה בה רביעי:

רבינא אמר. לא היו בקיאיין ברביעי בקודש כלל וגבי מת שלישי בקודש בעא מיניהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אבי אבות ולחם אב וניזיד ראשון ויין שני ושמן שלישי:

ויען חגי ויאמר וגו'. סיפיה דקרא וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא:

בשלמא לרב. דאמר אישתבש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא:

איתמוהי קא מתמה. מאחר שבקיאיין הן בהלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: **וכן.** לאו תמיהא משמע:

שקלקלו מעשיהם. לאחר זמן היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן בבית שני בשאר עבירות:

["כה אמר ה' אבאות:"]

שאל נא את הפהנים תורה לאמרו.

הן ישא איש בשור קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הניזיד ואל היין ואל שמן. ואל כל מאכל, היקדש?

ויצענו הפהנים ויאמרו לא" (חגי ב, יא-יב).

גופא:

רב אמר:

אישתבש כהני,

ושמואל אמר:

לא אישתבש כהני.

"רב אמר: אישתבש כהני" - רביעי בקדש בעא מיניהו, ואמרו ליה: טהור.

"ושמואל אמר: לא אישתבש כהני" - חמישי בקדש בעא מיניהו, ואמרו ליה: טהור.

בשלקמא לרב - היינו דכתיב ארבעה: "לחם" ו"ניזיד" ו"יין" ו"שמן".

אלא לשמואל - חמשה מנא ליה?

מי כתיב: 'ונגע כנפו'?! 'ונגע בכנפו' כתיב!

במה שנגע בכנפו.

"ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה, היטמא?"

ויצענו הפהנים ויאמרו ויטמא" (חגי ב, יג).

בשלקמא לשמואל - מדהכא לא אישתבש, התם נמי לא אישתבש.

אלא לרב - מאי שנא הכא דאישתבש, ומאי שנא התם דלא אישתבש?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

בקיאיין הן בטומאת מת,

ואין בקיאיין הן בטומאת שרץ.

רבינא אמר:

התם - רביעי,

הכא - שלישי.

תא שמע:

"ויצענו חגי ויאמר פו העם הזה וכן חגי הזה לפני נאם ה'"⁸⁴ (חגי ב, יד),

בשלקמא לרב - היינו דכתיב "טמא",

אלא לשמואל - אמאי "טמא"?

איתמוהי קא מתמה.

והא "וכן כל מעשה ידיהם" (חגי ב, יד) כתיב!

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי:

מתוך שקלקלו את מעשיהם,

מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה.

⁸⁴ ויען חגי ויאמר פו העם הזה וכן חגי הזה לפני נאם ה' וזהו וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא

50. יז, א-ב

רפ"י

ולוי. דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמאו הא ניחא אי סבר ליה בהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יעוזר דכן מלטמא אחרים הן אבל טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אם יגע טמא נפש בכל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולוהו בראשון ולא אסדרא קמא נקט ולא אישתבש כהני שבתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמאו לשמן שאין משקין בי מדבחיא מטמאין שום דבר ולבסוף שאלם אם יגע הטמא עצמו בכל אלה כלומר או בזה או בזה ואמרו ליה יטמא:

אלא אי סבר ליה כרב דאמר דכן ממש היכי משכחת לה. להאי יטמא דקרא בשלמא לרב גופיה לא קשיא דאיהו תני מטבחיא אלא ולוי קשיא: **ולשמואל.** דאמר לא אישתבש ופריש למילתיה משום דחמישי הוה השמן דמה שנגע בכנפו כתיב הא אי רביעי הוה האי שמן הוה טמא ואע"ג דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים:

הא ניחא. אי תנא בעדותו של יוסף משקה מטבחיא אבל משקה מדבחיא אפילו אחרני נמי מטמאו היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיבוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי הא אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלוי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד:

משקי בי מדבחיא. כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מזבח כגון דם לזריקה ומים ויין לנסך ושמן למנחות:

שנטמאו בפנים. בעזרה והוציאן לחוץ ונפסלו ביוצא שאין ראויין עוד למזבח:

טהורין. מלטמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עצמן ודאי טמאין כנבואת חגי:

אבל נטמאו בחוץ. קודם שיהא שם מדבחיא עליהן והכניסן לפנים טמאין ואפילו לטמא אחרים דטומאתן כבר ירדה בהן ומי הפקיעה:

איני. ארישא פריך דקתני הוציאן לחוץ טהורין ולא אמרינן תחול טומאתן למפרע:

אלא במקומן. בפנים:

לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן לפנים. כדמתרץ לישנא בסיפא דמילתא דהכי משמע אלא כשנטמאו במקומן ומשום דלא סיימיה לפרושא דמילתא פריך ליה והא במקומן קאמר דמשמע כל זמן שהן במקומן טהורין ותו לא:

(רבן) שמעון אומר בכלים טמאין. (רבן) שמעון לטעמיה דאמר לעיל טומאת משקין דאוריין ואפי' לטמא אחרים כדתניא גבי ספק משקה לטמא אחרים (רבן) שמעון אומר באוכלין טמא הלכך במשקי בית מטבחיא לא מצו רבנן לטהורינהו:

בקרקע טהורין. ולקמן מתרגם ליה אמים ודאיכא רביעית דאיכא תורת מקוה עלה למחטין וצינורות דמדאורייתא לא מקבלי טומאה כדכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור ורביעית הויה מקוה מדאורייתא דכי כתיב ארבעים סאה באדם הוא דכתיבי דנפקא לן מאת כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן אבל לכלים קטנים אין צריך אלא כדי שיתכסו במים ובציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיהוי מקוה וכיון דבעלמא מדאורייתא לא מיטמו ורבנן הוא דבטלו רביעית דמקוה שלא יטבילו כלים בפחות מארבעים סאה כדאמרינן בניזיר (דף לח.) עשר רביעיות הן ופרכינן והא איכא רביעית דמקוה ומשינין בר מינה דההיא דבטלו רבנן בפרק שלשה מינין ותניא נמי זה הכלל כל שאדם טובל בו ידים וכלים טובלי' בו וגזרו טומאה אף על המשקין שבקרקע כל כמה דהוי בציר מארבעים סאה והכא גבי מטבחיא אוקמוה אדאורייתא וטהורים:

גופא:

רב תני: "משקי בית מטבחיא", ולוי תנא: "משקי בי מדבחיא".

לוי, הניחא אי סבירא ליה כשמואל, דאמר: "דכן" - מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, משכחת לה דנגעי כולוהו בראשון. אלא אי סבר ליה כרב, דאמר: "דכן" - ממש, היכי משכחת לה?

על כרחוק: כשמואל סבירא ליה.

ולשמואל, הניחא אי סבר לה כרב, דתני: "משקי בית מטבחיא", אבל "משקי בי מדבחיא" אחרני נמי מיטמאו - רביעי הוא דלא עביד חמישי, הא שלישי עביד רביעי. אלא אי סבר ליה כלוי, דתני: "משקי בי מדבחיא" - מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי? אפילו שני ושלישי נמי לא עבדי!

על כרחיק כרב סבירא ליה.

תניא כוותיה דרב,

תניא כוותיה דלוי.

תניא כוותיה דלוי:

"הדם והיין והשמן והמים, משקי בי מדבחיא, שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ - טהורין. נטמאו בחוץ והכניסם בפנים - טמאין".

איני?!

והאמר רבי יהושע בן לוי:

משקי בי מדבחיא -

לא אמרו "דכן", אלא במקומן.

מאי לאו, למעוטי נטמאו בפנים והוציאן לחוץ!

לא, למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן בפנים.

והא "במקומן" קאמר!

הכי קאמר:

לא אמרו "דכן", אלא שנטמאו במקומן.

תניא כוותיה דרב:

"הדם והמים, משקי בית מטבחיא, שנטמאו, בין בכלים בין בקרקע - טהורין. דבי שמעון אומר:

בכלים - טמאין,

בקרקע - טהורין".

יב,

51. יז, א-ב

רפ"י

הלכתא גמירי לה. מסיני דלא מיטמאו:

מי גמרינן מינה. דטומאת שאר משקין לאו דאורייתא הא אמרת אפילו היא דאורייתא גמירי בהני דטהורין והיכי מייתי ר' אליעזר טעם למילתיה מהכא:

והא רבי שמעון. דמשום דסבירא ליה טומאת משקין דאורייתא קאמר הכא בכלים טמאין משום דבשאר משקין דאורייתא ובקרקע הוא דטהורין משום דגבי שאר משקין דרבנן אלמא לאו הלכה למשה מסיני הוא וקשיא לרב פפא דאי הלכתא היא מה לי בכלים דגבי שאר משקין דאורייתא מה לי בקרקע:

קשיא. גרסינן הא דרב פפא לאו מילתא היא וכי אמרה לאו אדעתיה ולא היה זכור למשניות הללו:

א"ר פפא הא דאמרת. לרבי שמעון בקרקע טהורין לא שנו אלא מים דאיכא שם מקוה עליהן במחובר:

אבל דם. אין בו חילוק בין קרקע לכלים דטומאה דידיה דאורייתא אף בקרקע ולר"ש כי איתמר דכן דיוסף בן יועזר אמים לחודייהו איתמר דהוי רביעית כדפרשינן:

צינורות. שטווין בהם זהב: **אבל לית בהו רביעית.** דמדאורייתא לא חזו למקוה ומדאורי"י טמאין אף במחובר ה"י טמאין ודקימא לן שיעור טומאת משקין ברביעית הני מילי לטמא אחרים אבל לעצמן טמאין בכל שהן כדתנן בטהרות (פ"ג מ"ג) ומייתנין לה בגמרא דכל שעה (דף לג:) טמא מת שחט כו' כיון שיצתה טפה ראשונה נטמאת בכביצה:

אמר רב פפא:

אפילו למאן דאמר: טומאת משקין - דאורייתא, משקי בית מטבחיא - הלכתא גמירי לה.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא:

ואלא הא דאמר **רבי אלעזר:**

"אין טומאה למשקין כל עיקר,

תדע, שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צידה על משקי בית מטבחיא - דכן".

ואי הלכתא גמירי לה - מי גמרינן מינה?!

אמר ליה רבינא לרב אשי:

והא רבי שמעון דאמר: טומאת משקין - דאורייתא,

דתניא:

"רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לכלים - טהורין,

לאוכלין - טמאין".

והכא קאמר רבי שמעון:

"בכלים - טמאין,

בקרקע - טהורין".

ואי הלכתא היא - מה לי בכלים מה לי בקרקע?

קשיא.

אמר רב פפא:

הא דאמרת בקרקע טהורין - לא שנו אלא מים,

אבל דם - לא.

ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית, דחזי להטביל ביה מחטין וצינורות,

אבל לא הוי רביעית - טמאין.

52. יז, ב - יח, א

רש"י

אמר מר רבי יהודה אומר. גבי ספק משקה לטמא אחרים לכל טמא ואפילו לכלים אלמא ודאי נגיעתן מטמא כלים מדאורייתא מדמטמינן ספק דידהו :
שיש להם אחורים ותוך. שראויין להשתמש בהן בתוכן ובאחוריהן :
מרצופין. של עור :
נטמאו במשקין. דטומאתן לאו דאורייתא לכלים ורבנן הוא דגזור בהו משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה ועבדי בהו רבנן היכירא שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו כי היכי דלידעי דהך טומאה לאו דאורייתא דלא לשרפו עליה תרומה וקדשים כדאמרינן בבכורות (דף לח.) בעדותו של חזקיה אבי עקש :
אבל מחמת שרץ. דטומאתן דאורייתא :
חזר בו ר' יהודה. מההיא דלעיל :
הא במשקין הבאין מחמת ידים. שגזרו חכמים טומאות שניות על ידים סתם וגזרו עליהן שיטמאו משקין להיות תחלה וההיא דרבנן הוא :
אי הכי. הא דתני אבל נטמאו מחמת שרץ וכי דלא אשכח נטמא גבו נטמא תוכו אלא בנגעו בשרץ עצמו לישמעין אפילו משקין :
אבל באוכלין. כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה דמשקין מטמאין אוכלין מדאורייתא :
כרבי מאיר. דאמר לא מיטמא אפי' אוכלין אלא מדרבנן :
פרה. של זבח או של חולין :
ששתתה מי חטאת. ושחטוה בעודן במעיה :
בשרה טמא. שמקבלת טומאה מהן דמי חטאת מטמאין אפי' אדם וכלים כדכתיב (במדבר יט) והנוגע במי הנדה וגו' :
בטלו במעיה. דאינן ראויין למי חטאת ואין עוד שמן עליהן ואי אית ליה לרבי יהודה משקין בעלמא מטמאו אוכל נהי דבטלי מתורת מי חטאת לענין דלא הוי טמא אב הטומאה לטמא אדם וכלים שם משקה טמא מי ליכא עליהו כשאר משקין לטמא בשר זה שהוא אוכל ואמאי בטלו במעיה לגמרי אפילו מלטמא בשר זה דהיינו טומאת אוכלין קלה נהי דטומאה חמורה לא מטמאו אם נגעו אדם וכלים בהן בתוך המעים דהא אין שם מי חטאת עליהן טומאה קלה כגון את הבשר לטמאו דהא משקין בעלמא נינהו ושם טומאה לא פקע מינייהו דניטמאו מחמת עצמן דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעין בעצמן וכי אזיל שם מי חטאת מינייהו הוו להו משקין שנגעו במי חטאת אלא ש"מ מכולהו הדר ביה וכיון דבחוץ לא מטמאו משקין אוכלין אלא מדרבנן הכא דמילתא דלא שכחא לא גזור :

אמר מר:

**"דבי יהודה אומר:
 לכל טמא"**

למימרא דסבר רבי יהודה:

טומאת משקין לטמא טומאת כלים - דאורייתא? והתניא⁸⁵ :

"כל הכלים שיש להם אחורים ותוך,

כגון: הכרים,

והנסתות,

והשקין,

והמרצופין,

נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו - לא נטמא תוכו.

אמר רבי יהודה:

במה דברים אמורים: שנטמאו מחמת משקין,

אבל נטמאו מחמת שרץ: נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו - נטמא תוכו."

ואי סלקא דעתך: טומאת משקין לטמא כלים - דאורייתא,

מה לי נטמא מחמת משקין,

מה לי נטמא מחמת שרץ?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

חזר בו רבי יהודה.

רבינא אמר:

לעולם לא הדר,

הא - במשקין הבאין מחמת ידים,

הא - במשקין הבאין מחמת שרץ.

אי הכי, אדתני: **"במה דברים אמורים: שנטמאו מחמת משקין,"**

ליפלוג וליתני בדידה:

"במה דברים אמורים: במשקין הבאין מחמת ידים,

אבל במשקין הבאין מחמת שרץ: נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו נטמא תוכו!"

אלא מחזורתא כדשנין מעיקרא: חזר בו רבי יהודה.

איבעיא להו:

מכלים - הוא דהדר ביה, אבל באוכלין - כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה,

או דילקא:

לגמרי הדר ביה כרבי מאיר?

אמר רב נחמן בר יצחק:

תא שמע:

"פרה ששתתה מי חטאת - בשרה טמא.

רבי יהודה אומר:

בטלו במעיה" (פרה ט, ה).

יחא

⁸⁵ הנוסח על פי רוב כתב"י, ורש"ש כאן. ברייתא הדומה למשנה.

רפ"י

טומאה חמורה. אדם וכלים
 טומאה קלה אוכלין:
והא בשרה טמא קאמר. דלא
 טימא אלא את הבשר ולא תנא
 אדם וכלים הנוגעין בהן טמאין:
אבל טומאה חמורה. שיהא
 עדיין שמן עליהן לטמא אדם
 הנוגע בהן לא מטמאי שר'
 יהודה אומר בטלו במעיה
 מתורת מי חטאת:
רב אשי אמר לעולם לגמרי.
 דאפי' שם משקה בעלמא ליכא
 עליהו דה"ל משקה סרוח
 ותניא בת"כ וכל משקה אשר
 ישתה בכל כלי יטמא פרט
 למשקה סרוח: ר' יוסי תלמידו
 של ר' עקיבא היה כדתניא
 בלבמות בהבא על יבמתו (דף
 סב:) והיה העולם שמם עד שבא
 ר"ע אצל רבותינו שבדרום
 ושנאה להן ואלו הן ר"מ ורבי
 יהודה ור' יוסי ור"ש ור"א בן
 שמוע:

ואי סלקא דעתך: מכלים - הוא דהדר ביה,
 אבל באוכלין - פרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה,
 אמאי "בטלו במעיה" לגמרי?
 נהי דטומאה חמורה - לא מטמאו,
 טומאה קלה - מיהא ניטמאו!

מאי "בטלו במעיה" נמי?

בטלו מטומאה חמורה,
 אבל טומאה קלה - מטמאו.

מכלל דתנא קמא סבר: טומאה חמורה - נמי מטמאו?
 הא "בשרה טמא" קתני!

כולה רבי יהודה היא,
 וחסורי מיחסרא, והכי קתני:
"פרה ששתתה מי חטאת - בשרה טמא,
 במה דברים אמורים: טומאה קלה,
 אבל טומאה חמורה - לא,
 ש"רבי יהודה אומר:
בטלו במעיה".

רב אשי אמר:

לעולם בטלו במעיה לגמרי,
 משום דהוה ליה משקה סרוח.

53. יח, א - יט, א

רש"י

דריש יטמא. דכתיב גבי אוכלין טמאין יטמא ואיהו נמי דריש יטמא דכתיב גבי משקין טמאין יטמא:

בו ביום. ביום שמינו את ר"א בן עזריה לנשיאות:

אשר יפול מהם אל תוכו. ותניא בהכל שוחטין (חולין כד:) אע"פ שלא נגע אלא נתלה באוירו ה"ל כלי ראשון וכתיב כל אשר בתוכו יטמא מחמת הכלי הי"ל אוכל שני ואינו אומר טמא אלא יטמא לדרוש ביה יטמא:

לימד על ככר שני. דהא קרא משתעי באוכלין כדכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא אלמא ככר שני עושה שלישי ואף בחולין דקרא סתמא כתיב והא ליכא למימר דאוכלין שבו מקבלין טומאה מן השרץ דלהוי אויר כלי כמאן דמלי טומאה וניהו אוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמאו ובפרקין מפרשינן לה בהדיא דעל כרחך שני הוא ומן הכלי הוא מקבלה שמטמא את השלישי ואני שמעתי ככר עושה כיוצא בו ואית ליה לר"ע אוכל מטמא אוכל וא"י לומר כן משום דלא אשכחן לה בהדיא ועיי' הדחק נאמר וא"כ כי אקשי לעיל והא אין אוכל מטמא אוכל ודחיק נפשיה ואוקמה מדרבנן טמא נימא כר"ע ס"ל דהא ר"ע גופיה איירי ביה והוסיף עדות על עדותו ולקמן דקאמר לא כך היה ולא מצי לדחוייה אלא ע"י טעם זה לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה הרי מצינו לר"ע ועוד בהדיא אמר לקמן בההוא יטמא לטמא את המשקין ולא אוכל כיוצא בו:

והכא. גבי יטמא דמשקין דקאמר רבי יוסי דמטמא אוכל היכי דריש ליה רבי יוסי דמוקי ליה לטמא אוכל ולא לטמא משקה כיוצא בו ולא כלי:

וכל משקה אשר ישתה בכל כלי. אם היה המשקה הזה בתוכו של כלי חרס דהא עלה קאי יטמא ודריש ביה יטמא לטמא את האוכל:

לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בו. כדאמרינן לקמן דלהכי קרינא יטמא למימר דהוא טמא ואין עושה כיוצא בו: **ואי ס"ד.** האי יטמא דכתיב במשקה בסיפיה דקרא לטמא משקים קאמר ויטמא דרישא דכתיב גבי אוכל ע"כ לטמא משקין מוקמי ליה לקמיה דהכתיב לעיל מהאי קרא טמא הוא ואמרינן הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ומדאיצטריך למעוטי אוכל מכלל דמשקין מטמאי אי"כ יטמא יטמא למה לי לערבינהו ונכתבינהו כו':

ואימא. יטמא דסיפא לטמא את הכלים ואמאי קאמר רבי יוסי לכלים טהור: **ומה כלי.** שטימא את המשקה הזה לא יוכל לטמא את הכלי כדאמר לקמן כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכלין ומשקין מיטמאים מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס משקין אלו שבאין מחמת כלי אינו דין כו':

ואימא כי לא מטמאו משקין הבאים מחמת כלי. דבהאי קל וחומר הוא דנפקא לן דאין משקה מטמא כלי (אימא כי לא מטמאו משקין כלל) הני מיילי משקין הבאין מחמת כלי אבל משקין שנגעו בשרץ יטמאוהו:

ומשני משקין הבאין מחמת שרץ מי כתיבי. באוריית' ממשקין מחמת כלי הוא דאתו ומה כו' וכיון דמינייהו הוא דילפי דיו למשקין שנגעו בשרץ הבאין מן הדין דמשקין שנגעו בכלי להיות כנדון מה אלו אין מטמאין כלי אף אלו אין מטמאין כלי:

"רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לאוכלין - טמאין,

לכלים - טהורים."

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש:

רבי יוסי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה,

דדריש: **"יטמא"**⁸⁶ (ויקרא יא, לד) - 'יטמא'.

דתנן:

"בו ביום דרש רבי עקיבא:

"וכל כלי חרש אשר יפל מהם"⁸⁷ (ויקרא יא, לג),

אינו אומר: 'טמא' אלא: 'יטמא' - יטמא אחרים,

לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין" (סוטה כז:).

והכא היכי דריש?

"וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" (ויקרא יא, לד),

"יטמא" - לטמא טומאת אוכלין,

אתה אומר לטמא טומאת אוכלין,

או:

אינו אלא לטמא טומאת משקין?

אמרת: לא כך היה.

מאי "לא כך היה"?

אמר רב פפא:

לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה.

רבינא אמר:

מגופיה דקרא נמי לא מצית אמרת: **"יטמא" - לטמא טומאת משקין.**

דאי סלקא דעתך: **"יטמא" דסיפא - לטמא טומאת משקין,**

"יטמא" דרישא - נמי לטמא טומאת משקין,

ניערבינהו וניכתבינהו:

'מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא'!

תרי "יטמא" למה לי?

אלא: "יטמא" דרישא - לטמא טומאת משקין,

"יטמא" דסיפא - לטמא טומאת אוכלין.

ואימא: לטמא את הכלים!

ולאו קל וחומר הוא?!

ומה כלי שמיטמא משקה - אין מטמא כלי,

משקין הבאין מחמת כלי - אינו דין שלא יטמאו את הכלים?!

ואימא: כי לא מטמאו - משקין הבאין מחמת כלי,

אבל משקין הבאין מחמת שרץ - הכי נמי דמטמאו!

משקין הבאין מחמת שרץ, מי כתיבי?!

ולאו מקל וחומר קאתי?!

יח,ב

⁸⁶ מכל-האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל-משקה אשר ישתה בכל-כלי יטמא

⁸⁷ וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו

רש"י

יטמא דרישא. גבי אוכל היכי דריש ליה ר"ע:

משקה שטמא אוכל. כדאמרן לעיל אינו מטמא כלי כדאמרן אוכל שאין מטמא אוכל דאין טומאה עושה כיוצא בה אינו דין כו' והוא הדין דמצוי למימר נמי קל וחומר מיניה וביה כדאמרן גבי משקין דנימא הכי מה כלי שטמא את האוכל הזה אינו מטמא כלי אוכל שבא מחמת כלי כו' אלא משום דהדר מצטרף ליה למימר כדלעיל ואימא הני מילי אוכל הבא מחמת כלי אבל אוכל הבא מחמת שרץ לטמא כלי וניחא ליה למילף ממשקה דאוקימנא בהו דלא שני נגעו בשרץ לא שני נטמאו מן הכלי לא מטמאו כלי:

וכי תימא אוכל חמור. ממשקה דאילו משקה אין מטמא משקה ואילו אוכל קאמרת מטמא משקה הלכך אע"ג דאין משקה מטמא כלי יהא אוכל מטמא כלי:

ההוא. דאוקימנא האי יטמא דאוכל לטמא משקה חומרא דמשקין היא דעלולין לקבל טומאה:

יטמא דאין עושה כיוצא בה. כלומר השתא דרשינן יטמא יטמא והאי דקרינן בתרווייהו יטמא ללמדך מיעוט דאין מטמא כיוצא בו כגון אוכל אוכל ומשקה משקה:

הוא. מיעוטא ואוכל דכוותיה קא ממעט:

חד. למעוטי משקין הבאין מחמת שרץ אע"ג דלא כתיבי בהאי קרא משקין דכי יותן מים על זרע וגו' דמשמע אפילו שנגע בהן שרץ לאחר שניגבו מיהו גלי באוכל והוא הדין למשקה:

וחד במשקין הבאין מחמת כלי. ההוא יטמא דלעיל איירי בבאין מחמת כלי:

והא אמר רבא לא רבי יוסי. דלקמן דדריש ק"ו ממחוסר כפורים סבר לה כר' עקיבא שיהא שני עושה שלישי בחולין ולא רבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי במאי דמיתתי לקמן רביעי בקודש מקל וחומר ממחוסר כפורים ומלתייה דרבא פרשה רב אשי ורב כהנא לקמן בסמוך וכיון דאית ליה לרבי יוסי משקין מטמאין אחרים דאורייתא לא משכח רביה אלא מיטמא דדריש יטמא על כרחך אית ליה שני עושה שלישי בחולין דהא בין יטמא דאוכלין בין יטמא דמשקין אשני כתיבי:

ומה משקין הבאין מחמת כלי - מטמאין, משקין הבאין מחמת שרץ - לא כל שפון?! דיו לבא מן הדין להיות כגדון.

"יטמא" דרישא - היכי דריש?

"מכל האכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא"⁸⁸ (ויקרא יא, לד), **"יטמא" - לטמא את המשקין.**

אתה אומר לטמא את המשקין, או אינו אלא לטמא את הכלי? אמרת קל וחומר: ומה משקה שטמא אוכל - אינו מטמא כלי, אוכל שאין מטמא אוכל - אינו דין שלא יטמא כלי?!

הא מה אני מקיים **"יטמא"**? לטמא את המשקין, שהן עלולין לקבל טומאה.

מאי איריא משקין משום דעלולין לקבל טומאה? תיפוק ליה משום דליכא מידי אחרניא!

הכי קאמר:

וכי תימא: אוכל חמור דמטמא משקין, ניטמיה לכלי, ההוא חומרא דמשקין הוא, משום דמשקין עלולין לקבל טומאה. ומה היא עליתן? שמשקין עלולין לקבל טומאה שלא בהכשר.

"יטמא" - דאין עושה כיוצא בה.

מהכא נפקא?!

מהתם נפקא: **"וכי יתן מים על זרע ונפל מנובלתם עליו טמא הוא"**⁸⁹ (ויקרא יא, לח), **"הוא" טמא, ואין עושה טומאה כיוצא בה!**

חד - במשקין הבאין מחמת שרץ, וחד - במשקין הבאין מחמת כלי.

וצריכי.

דאי אשמועינן במשקין הבאין מחמת כלי - משום דלא חמירי, אבל במשקין הבאין מחמת שרץ, דחמירי - אימא: עושה טומאה כיוצא בה.

ולשמעינן: משקין הבאין מחמת שרץ, וכל שפון משקין הבאין מחמת כלי!

מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

והא אמר רבא:

לא רבי יוסי סבר כרבי עקיבא,

ולא רבי עקיבא סבר כרבי יוסי!

⁸⁸ מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישותה בכל כלי יטמא

⁸⁹ וכי יתן מים על זרע ונפל מנובלתם עליו טמא הוא לכם

רש"י

בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה. להא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מיבעי ליה למדרש יטמא יטמא אליבא דר"ע אמרה דדריש ליה גבי אוכלין וקא"ר יוסי הואיל ודריש ר"ע יטמא יטמא אית ליה דמשקין מטמאין אחרים דאורייתא אבל רבי יוסי לא סבירא ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ולא דריש יטמא יטמא:

בשלמא רבי יוסי לא סבר ליה כר"ע. דשני עושה שלישי בחולין: דתניא אמר רבי יוסי מניין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה. כדילפינן ביבמות פרק הערל (ד' עד): מקראי טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה כדכתיב וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחֲרָיִם יֹאכַל מִן הַקֹּדֶשׁ אֲסוּר בְּקוֹדֶשׁ כְּדִילְפִי הַתָּם מוֹכֵר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן וְטָהַר מִכֹּל שֶׁהִיא טְמֵאָה עַד עֲכָשָׁיו:

שלישי שפסול בתרומה. לרבנן דפליגי אדרי' עקיבא ונפקא לן בקל וחומר מטבול יום ומה טבול יום דמותר בחולין אסור בתרומה שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה במסכת סוטה בפרק כשם שהמים בודקין ובקודש דין הוא שיעשה בה רביעי מקל וחומר ממחוסר כפורים:

ולמדנו שלישי בקודש מן התורה. ודלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה תרומה עושה שלישי ותו לא אף זה קודש יעשה שלישי ותו לא דמשום שלישי לא איצטריך לן קל וחומר דמן התורה למדנו שלישי וכי אתא ק"ו לרביעי הוא דאתא דקיימא לן בב"ק פ' שני (ד' כה.) דהיכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו:

בכל טמא מי לא משמע נמי דאי נגע בשני. דהא שני נקרא טמא כל אשר בתוכו יטמא והשתא דשמעינן ליה לרי' יוסי בשלישי לתרומה ולא רביעי ורביעי לקודש ולא חמישי על כרחיך לית ליה שני עושה שלישי בחולין ולא דריש יטמא יטמא דאי אית ליה ליייתה לרביעי בתרומה בק"ו מטבול יום ומה טבול יום שמותר בחולין פסול בתרומה שלישי שפסול בחולין אין דין שיעשה רביעי בתרומה ודיו ליכא למימר דא"כ מפרך ק"ו דהא שלישי לתרומה נפקא לן מקרא כי היכי דנפקא לן שלישי בחולין ורביעי בקל וחומר וחמישי בקודש בק"ו ממחוסר כפורים אלא ודאי לית ליה לרבי יוסי שני עושה שלישי בחולין:

המשך רשי בעמוד הבא:

אמר ליה:

רבי יוסי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה, וליה לא סבירא ליה.

אמר ליה רב אשי לרב פהנא:

בשלמא "רבי יוסי לא סבר לה כרבי עקיבא", דתניא:

"אמר רבי יוסי:

מניין לרביעי בקודש שהוא פסול?

ודין הוא: ומה מחוסר כפורים:

שמותר בתרומה - פסול בקודש,

שלישי שפסול בתרומה - אינו דין שיעשה רביעי בקודש?!

ולמדנו שלישי בקודש מן התורה,

ורביעי מקל וחומר".

שלישי מן התורה,

יטא, דכתיב: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"⁹⁰ (ויקרא ז, יט),

מי לא עסקין דנגע בשני.

רביעי מקל וחומר, כדאמרינן.

ואי סלקא דעתך: סבר כרבי עקיבא,

ניתני נמי: רביעי בתרומה,

וחמישי בקודש!

אלא "רבי עקיבא לא סבר כרבי יוסי",

מנלן?

אמר ליה:

דלא לישתמיט תנא וליתני: רביעי בתרומה וחמישי בקודש,

ונימא רבי עקיבא היא.

ואנן אהכי ניקום ונסמוך?!

נפק רב אשי, ואיתימא רב פהנא,

דק ואשכח הא דתנן:

"הכלי מצרף את מה שבתוכו לקודש,

אבל לא לתרומה,

והרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה" (חגיגה כ:).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו.

דתניא:

"הוסיף רבי עקיבא:

הסולת,

והקטורת,

והלבונה,

והגחלים,

שאם נגע טבול יום במקצתן - פסל את כולן".

רביעי - אין, חמישי - לא,

שלישי - אין, רביעי - לא.

⁹⁰ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר

אלמא קסבר:

צירוף - דרבנן.

ופליגא דרבי חנין, דאמר:

צירוף - דאורייתא,

שנאמר: "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת" (במדבר ז, כ),

הכתוב עשה כל מה שצריך - "אחת".

רפ"י

אלא רבי עקיבא לא סבר לה כר' יוסי מנלן. דילמא ר"ע אית ליה נמי ק"ו דר' יוסי ומייתי ליה בהאי ק"ו רביעי בתרומה וחמישי בקודש:

א"ל. אם איתא דיש חולקים בדבר הזה וכי לא לישתמיט שום תנא וליתני רביעי בתרומה בחד דוכתא וכי תיקשי לך מני נימא ר"ע היא אלא ודאי לית ליה לר"ע ק"ו דר"י משום פירכא דדור אחרון כדאמר במסכ' סוטה (דף כז:). עתיד דור אחרון לטהר את השלישי בתרומה שאנו מטמאין אותו בקל וחומר מטבול יום כדאמרן ודור אחרון פריך מה לטבול יום שכן אב הטומאה הלכך לר"ע נמי דאית ליה שלישי בחולין לא מייתי שום מעלה טפי לתרומה בק"ו מטבול יום משום הא פירכא ושלישי בין בתרומה בין בחולין נפקא לן מקרא בהדיא דדריש יטמא יטמא ורביעי בקודש נמי מוהבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקינן דנגע בשלישי דהא לר"ע הואיל ודריש יטמא יטמא אשכחן שלישי דאיכרי טמא ומשכחת לה דאתי קודש לידי רביעי הכי שרץ טימא כלי וה"ל ראשון וכלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל דהא לר"ע טומאת משקין דאורייתא וחמישי בקודש לא מייתי בק"ו ממחוסר כפורים דאיכא למפרך מה למחוסר כפורים שכן אב הטומאה ומבעיא לן לר"י ור"א דאמרו בהדיא דמשקין אין מטמאין דבר אחר מן התורה ולרבי יוסי נמי דאוקימנא דליה לא ס"ל היכי משכחת קודש בא לידי רביעי שרץ כלי הוי ראשון וכלי אוכל הוי שני ואוכל משקה הוי שלישי והיאך יבא לידי רביעי ונ"ל דעל כרחיך לא משכחת לה אלא מדרבנן ותדע דקתני לה גבי מעלות דחומר בקודש (חגיגה כ:). דק"ל התם דכולהו מדרבנן נינהו וזהו מחמש מעלות האחרונות היא ואמר התם ה' אחרונות לית להו דררא דטומאה דאורייתא ובמסכת סוטה נמי סוגיא דשמעתא דרבי יוסי מדרבנן אזלא ואוכל שלישי לר' יוסי בקודש דקאמר לעיל ולמדנו שלישי בקודש מן התורה מהיכן קיבלה הואיל ואין משקה מטמא אוכל. על כרחיך מאוכל קיבלה וס"ל טומאה עושה כיוצא בה בקדשים ואוכל דמטמא משקה כיון דלא דרשי יטמא יטמא לא ידענא מהיכא נפקא להו אי לאו מהאי קרא וכי יותן מים על זרע וגו' ודרשינן הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו ומדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו מכלל דמטמא אחרים וכ"ת טמא הוא הרי הוא טמא ואינו מטמא אחרים א"כ לשתוק קרא מיניה ולכתוב טמא ומהיכא תיתי לן טומאה לאחרים ואי קשיא הואיל ומשקין לא מטמאי אחרים לרבי יוסי תו לא מיתוקמא מתני' כתרצתא דתריץ ר' ירמיה לעיל ואזדא ר' יוסי לטעמיה והדר קושיין לדוכתה אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא לא תיקשי דכי אוקימנא ואזדא רבי יוסי לטעמיה בטר טעמא דהא מתני' דר' יוסי אליבא דר"ע אוקימנא דדריש יטמא יטמא דהא מהא מייתנין סייעתא עליה ואני שמעתי דר' יוסי אית ליה יטמא יטמא גבי משקין והא דאמר לא ס"ל בהיכא דאוכלין דר"ע אמרן לענין טומאה עושה כיוצא בה ועכשיו אתה בא לידי רביעי שרץ כלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל ואי אפשר להעמידו מפני כמה תשובות ומיהו לר"י דאמר בהדיא טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא לא משכחת לה רביעי אלא מדרבנן:

ואנן אהכי נסמוך. משום דלא אשכחן תנא נימא דר"ע לית ליה ק"ו:

דק ואשכח. בהדיא דאמר ר"ע רביעי ולא חמישי:

הכלי מצרף מה שבתוכו. עריבה ארוכה ובה אוכלי קודש מכאן ואוכלי קודש מכאן ואין נוגעין זה בזה ונגע טמא באוכלין שבראש אחד ובכלי לא נגע ואוכל אין מטמא כלי אפי' מדרבנן ואפי' האוכלין שבשני ראשיה טמאים שהכלי מצרף:

מעדותו. ע"י עדותו:

הוסיף ר"ע. בעדותו:

לבונה וגחלים. אע"ג דלאו אוכלין נינהו חבית הקודש מכשרתן ומשויה להו אוכל בפי' כל שעה (לה):

פסל את כולן. אלמא מצרף כלי מה שבתוכו דאי משום דנגעי אהדי נהי דגחלת שנגע בה מטמא את חברתה אבל חברתה תו לא מטמא דא"כ ה"ל ששי ושביעי עד ק' ומאותו עדות נשנית משנה זו דהכלי מצרף וקתני בהדיא רביעי בקודש פסול אלמא דר"ע חמישי לית ליה שלישי בתרומה אין רביעי לא אלמא לית ליה לר"ע ק"ו דר' יוסי בלשון אחר שמעתי יורד לעמקי תהום וא"א להעמידו:

אלמא קסבר צירוף דרבנן. מילתא באנפי נפשה היא מדא"ר יוחנן מעדותו של ר"ע נשנית אלמא קסבר ר' יוחנן צירוף דכלי לקודש דקתני גבי מעלות לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן מעדותו של ר"ע דמדרבנן הוא דגחלים ולבונה לאו בני קבולי טומאה נינהו אלא מדרבנן ואע"ג דאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה אמרי' בכל שעה (שם) דמעלה מדרבנן היא:

ופליגא. דר' יוחנן אדר' חנין:

כף אחת. בקטורת כתיב דקודש הוא:

54. יט, א-ב

רפ"י

תנן התם. בעדיות ועל המחט העיד עם שאר עדיות שאם נמצאת בבשר קודש שהסכין שנגע בה והידיים של כהן שנגעו בה טהורין והבשר טמא ולקמיה מפרש האי מחט מאי טומאה הוה ביה:

זכינו. זכות וטובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים שלא נגזרה גזרת ידיים במקדש ליטמא בדבר שאין מטמא אדם דהאי מחט מוקמי ליה דלאו בר טמויי אדם הוא דאילו חוץ למקדש מטמאים ידיים בטומאה כל דהו אפילו סתמן משום ידיים עסקניות:

ונימא. נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש מדרבנן בדבר שאין מטמא מן התורה דאילו בחולין גזור רבנן ביה טומאה ואף על גב דמדאורייתא טהור כדתנן גבי י"ח דבר והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין והכא קתני סכין טהור:

ידיים קודם גזירת כלים נשנו. ליטמא מדרבנן וכשהעידו עדות זו עדיין לא נגזרה גזירת חכמים על טומאת כלים דרבנן לפיכך לא יוכל לומר זכינו שאין טומאת כלים במקדש דההיא שעתא אפי' בעלמא נמי לא הואי:

בו ביום. בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ביציאות השבת דתנן אלו פוסלין את התרומה: **הספר.** והתם מפרש טעמא משום תקנת ספרים שהיו מניחין את הספרים עם התרומה ועכברים אוכלים אותם:

והידיים. אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידיים: **והטבול יום.** והתם פריך הא דאורייתא היא ומשני סמי מכאן טבול יום:

אלא אמר רבא. ודאי כבר נגזרה על הכלים מדרבנן שיטמאו במשקין ומיהו הכא ליכא משקין והנח לטומאת סכין דאפילו בחולין שלא חשו להפסידן לא שייכא בהו הכא טומאה לסכין דהאי סכין דנגע במאי שיטמאוהו לא בשר ולא מחט אין יכולין לטמאו דאין אוכל ולא כלי שאינו אב הטומאה מטמאין כלים אפילו מדרבנן ולא גזרו חכמים מדבריהם טומאה על הכלים אלא שיטמאו מן המשקין ומשום משקה זב וזבה:

תנן התם:

"על מחט שנמצאת בבשר,

שהסכין והידיים - טהורות,

והבשר - טמא.

נמצאת בפירוש - הנל טהור.

אמר רבי עקיבא:

זכינו שאין טומאת ידיים במקדש" (עדויות ב, ג).

יט, ב

ונימא: "שאיין טומאת ידיים וכלים במקדש"!

אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא:

ידיים קודם גזירת כלים נשנו.

אמר רבא:

והא תרוייהו בו ביום גזרו,

דתנן:

"הספר, והידיים, והטבול יום, והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין" (זבים ה, יב)!

אלא אמר רבא:

הנח לטומאת סכין, דאפילו בחולין - נמי לא מטמא.

האי סכין דנגע במאי?

איתימא דנגע בבשר - הא אין אוכל מטמא כלי!

ואלא דנגע במחט - והא אין כלי מטמא כלי!

55. יט, ב

רש"י

מאי עבדתיה. דמטמא בשר: **ספק מחט.** לא ידעינן אי טמא אי טהור ושל מי היתה: **על ספק הרוקין.** לומר שמא של זב או של נדה הן ורוקין אב הטומאה הן לטמא אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב: **מחט של טמא מת.** שהוא אב הטומאה והמחט עצמו אב הטומאה דחרב הרי הוא כחלל ולקמיה פריך אמאי הסכין והידים טהורין אף גופו של כהן טמא הוא וצריך טבילה והערב שמש דאורייתא: **רבי יוסי בר' אבין אמר.** לעולם ספק מחט וכגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים דודאי מעלמא אתי דמשנכנסה לשם לא בלעתה דהווי להו ספק כלים של מקומות אחרים:

האי "מחט" - מאי עבדתיה?
 אי נימא: ספק מחט -
 והא איתמר:
רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא,
 חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים,
 וחד אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים!

אמר רב יהודה אמר רב:
 כגון: שאבדה לו מחט טמא מת, והכירה בכשר.

רבי יוסי ברבי אבין אמר:
 כגון: שהיתה פרה חסומה, ובאה מחוץ לירושלים.

56. יט, ב

כ"י

של שוק העליון. שם היו מתקבצין טמאין שלא לטמא את חביריהם:

ואע"ג דאיתחזק זב. שראינוהו עובר בשוק זה שנמצא בו חוק אשמעינן דלא גזרו דכולי האי לא שמענו ממתני:

בדרך אחת היו יורדין לבית הטבילה. ועוליך בדרך אחרת הנמצאין בדרך הירידה טמאין דמאי בעו התם אלא טמאין היו והיה רוצה להטבילן ונפלו ממנו:

דרך עליה טהורים. שהטבילן: ולטעמיך אימא סיפא כו'. ומהא ליכא למשמע מינה דאיכא למידק מרישא הכי ומסיפא הכי ואשמעינן הנך אמוראי דלעיל דאמרי לא גזרו דרישא דוקא דקתני בדרך ירידה הוא דמטמאין הא דכל העיר טהור וסיפא דקתני דרך עליה טהורין לא תידוק מינה הא דכל העיר טמאין אלא לאפוקי גזייתא מבואות קטנים שהיו סמוך לדרך ירידה ועליה ופעמים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים עוליך והנהו טמאין מספק שהרי מתחלה טמאין היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה ומספקא לא נפקי מטומאה אבל שאר כלים ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהן מספק:

גופא:

רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא:

חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים, וחד אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים.

"רוקין" תנינא!

"כלים" תנינא!

"רוקין תנינא",

דתנן:

"כל הרוקין הנמצאין בירושלים - טהורין,

חוץ משל שוק העליון" (שקלים ת, א)!

לא, צריכא, אף על גב דאיתחזק זב.

"כלים תנינא",

דתנן:

"כל הכלים הנמצאים בירושלים,

דרך ירידה לבית הטבילה - טמאין" (שקלים ח, ב),

הא דעלקא - טהורין!

ולטעמיך, אימא סיפא:

"דרך עליה - טהורין",

הא דעלקא - טמאין!

אלא, רישא - דוקא,

וסיפא - לאו דוקא,

ולאפוקי גזייתא.

רפ"י

כיון דאמר מר חרב הרי הוא כחלל. וזו נגעה בטומאת מת שהוא אב הטומאה ונעשה גם המחט אב הטומאה ואמאי הסכין והידים טהורות: **אדם וכלים נמי ליטמא.** דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים בין כלי את כלי בין אדם את אדם בין אדם כלי וכלי אדם בפרשה זאת חקת התורה בספרי: **עזרה רשות הרבים היא.** לטומאה ואדם וסכין ספק נגעו במחט זה ספק לא נגעו והויא לה ספק טומאה ברה"י דספיקו טהור:

ופרכינן הא רה"י הוי ספיקו טמא. הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין ול"ג האי מחט אלא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא ואי גרסי ליה הכי מפרשינן מכדי האי עדות דמחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין וכל מי שאין בו דעת לישאל כו' דכל ספק טומאה מסוטה גמרי מה סוטה רה"י ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאות ברשות היחיד ספיקו טמא ומינה מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו אף כל כיש בו דעת לישאל כגון אדם ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דיש בו דעת שיכולין לשואלו אם נגע והוא אינו יודע ספיקו טמא:

הבאה בידי אדם. אדם היה עסוק בה ואם נגע בו הסכין במחט על ידי אדם נגע בו הלכך אם עזרה רשות היחיד ספיקו טמא:

נשאלין עליה. כלומר חשבינן לה לטמא אותה כאילו יש בה דעת לישאל לשון אחר נשאלין לבי"ד מה תהא עליו וזו עיקר נשאלין עליה בעלים יהו נשאלין בעל כרחן בשבילה לבי"ד מה תהא עלה:

ואפילו הוא כלי מונח על גבי קרקע. כלומר אע"ג דכלי טהור זה שנולד בו הספק אין בו דעת לישאל ובו לא היה אדם עוסק שיחא מוליכו ומביאו בידו אבל אדם עסוק בטומאה שהיה נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי ספק לא נגע אם רה"י הוא ספיקו טמא:

57. יט, ב - כ, א

ולרב, דאמר: כגון שאבדה לו מחט טמא מת והפירה בבשר, כיון דאמר מר: **"בחלל הרב"** (כמדבר יט, טז) - חרב הרי הוא כחלל, אדם וכלים נמי ליטמא!

אמר רב אשי:

זאת אומרת: 'עזרה' - רשות הרבים היא,

והנה ליה ספק טומאה ברשות הרבים,

וקל ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור.

הא 'ברשות היחיד' - ספיקו טמא הוא.

מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא,

וקל דבר שאין בו דעת לישאל, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - ספיקו טהור!

משום דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם,

ואמר רבי יוחנן: ספק טומאה הבאה בידי אדם - ^אנשאלין עליה,

אפילו בכלי המונח על גבי קרקע, כדבר שיש בו דעת לישאל.

כא

58. כ, א

רס"י

האי בשר דאיתכשר במאי. ה"י מצוי בעי אקרא והבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר ואיכא למימר בשר דקרא פשיטא דאיכא הכשר טובא דבשר של שלמים נאכל בכל העיר ולכל אדם ושם מדיחין אותו ומבשלין אותו ואיכא הכשר טובא אבל בהמה זו שנמצאת בבשרה מחט בעזרה במקום שחיטה ומהיכן קבל הבשר הכשר דמה אינו מכשיר מדרי חייא בר אבא אי"ר יוחנן כו' :

משקה בית מטבחה. שהודחה בהן אינו מכשיר :

אלא דאיתכשר בחיבת הקודש. חיבת הקודש מכשרתה לבוא לידי טומאה דקיימא לן בפרק שני דשחיטת חולין חיבת הקודש משווה לה אוכל לקבולי טומאה :

למימני ביה ראשון ושני. שיהא הוא מטמא אחרים דקתני הבשר טמא ולא קתני הבשר פסול :

נמי. בתמיה אי"כ תיפשוט מדקתני טמא משמע מטמא אחרים משום הכשר חיבת הקודש תיפשוט דבעי ריש לקיש בשחיטת חולין :

צריד של מנחות. יבש של מנחות מקום שלא נגע לשם שמן :

צריד. לשון יבש ודומה לו גבי שופר (ר"ה ד' כו) : היה קולו דק או עבה או צריד. להכי נקט פרה של זבחי שלמים לפי שהעור והבשר לבעלים ומתעסק ליפות העור והבשר ומעבירה בנהר סמוך לשחיטה ומשקין אותה כדי שתהא נוחה להפשיט כדאמרינן בסיומא דביצה :

ועדיין משקה טופח עליה. ואי אפשר שלא יפול מן המשקה על הבשר כל שהוא בשעת הפשט :

על מחט שנמצאת בבשר,

שהסבין והידים - טהורות,

והבשר - טמא.

נמצאת בפרש - הכל טהור.

אמר רבי עקיבא:

זכינו שאין טומאת ידים במקדש" (עדויות ב, ג).

האי בשר דאיתכשר במאי?

אי נימא, דאיתכשר בדם.

והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מונין לדם קדשים שאינו מכשיר?

שנאמר: **"לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים"** (דברים יב, כד),

דם שנשפך כמים - מכשיר,

ושאינו נשפך כמים - אינו מכשיר!

ואלא, דאיתכשר במשקי בית מטבחה.

והא אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

משקי בית מטבחה - לא דיין שהן דכן, אלא שאין מכשירין!

ואלא, דאיתכשר בחיבת הקודש.

אימור דמהניא ליה חיבת הקודש לאיפסולי גופיה,

למימנא ביה ראשון ושני נמי?!

תיפשוט דבעי ריש לקיש:

צריד של מנחות - מונין בו ראשון ושני או לא!

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים, והעבירה בנהר ושחטה,

ועדיין משקה טופח עליה.

רש"י

59. כ, א

ונהדר פרש. דקא סלקא דעתך
 תורת משקה עליו שהרי בשעה
 זו השקה אותה:
בפרש עבה. דלאו משקה הוא:

"נמצאת בפרש - הכל טהור".

ונהדר פרש וניטמיה לבשר!

אמר רב אדא בר אבהו:
 בפרש עבה.

רב אשי אמר:
 אפילו תימא: בפרש רכה,
 משום דהוי משקה סרוח.

60. כ, א

כ"י

שרץ מטמא את המשקין. מקל וחומר מכלי כדלעיל ומשקין שבאו מחמת שרץ מטמאין כלי כדיליף מבבל כלי יטמא וקא סבר יטמא הכלי מן המשקה כדהוה דריש לה ר' יהודה מיקמי דהדר ביה ודריש ביה נמי להאי יטמא יטמא ויליף מיניה דחוזר כלי זה ומטמא את האוכלין כדאשכחן בהו דכלים מטמאין מכל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל משמע שנטמא האוכל מאויר כלי חרס ואוכלין את המשקין כו' ומיהו לא מיתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה לאו מכלי הבא מחמת משקה קאי אלא בבא מחמת שרץ ותנא תני למדנו שלש טומאות בשרץ דמשמע דטומאה הולכת מזה לזה ומזה לזה ומהכא הוה מצינו למיפרכיה למילתיה אלא דאקשי ליה קושיא אחריתי מפורשת טפי דקתני שלש וקא חשיב ארבע והיא היא:

ואוכלין מטמאין את המשקין. דדריש יטמא דגבי אוכלין יטמא לטמא אוכלין המשקין כדדריש ליה ר"ע והוא הדין דמצי למיתני וכלי מטמא את המשקין ומשקין מטמאין אוכלין כיון דאית ליה יטמא יטמא אלא חדא מינייהו נקט ותרווייהו לא מצי למיתני דנימא כלי מטמא את האוכלין ואוכלין את המשקין ומשקין שבאו מן האוכלין מטמאין את האוכלין דהא ליתא בקרא אפי' לר' עקיבא דהוה ליה שלישי עושה רביעי דוכל משקה אשר ישתה אתוכו דכלי חרס קאי שקיבל המשקה הזה טומאה מן הכלי וכי דרשת יטמא יטמא אכתי שני עושה שלישי משכחת מיניה אבל שלישי עושה רביעי לא ילפת מיניה:

הני ארבעה הויין. שלישי עושה רביעי לא משכחת ליה בקרא דכי כתיב אוכל הבא מחמת כלי מטמא משקה לאו בכלי הבא מחמת משקה כתיב אלא בכלי הבא מחמת שרץ ותנא גופיה חשיב ארבע ותני שלש:

גוז משקין דרישא. חתוך משקין הראשונים ואימא שרץ מטמא את הכלי והכלי את האוכל ואוכל את המשקה וכן הן סדורין במקרא ור' עקיבא הוא דדריש יטמא יטמא ושני עושה שלישי והוא הדין דמצי למיתני נמי שרץ כלי וכלי משקה ומשקה אוכל וחדא מינייהו נקט כדפרשין דתרווייהו לא מצי למתני והא אתא לאשמעין דשני עושה שלישי בחולין:

אדרבה גוז משקין דסיפא. ואימא שרץ משקה ומשקה כלי מבבל כלי יטמא כדהוה דריש ליה ר' יהודה וכלי אוכל דרוש ביה להאי יטמא דכלי יטמא ומשקין דסיפא לא תיתני משום דרביעי לא כתיב ואע"ג דאוכל ודאי מטמא משקה הכא לא תתנייה דהאי אוכל דהכא שלישי הואי:

אמר ליה לא אשכחן תנא כו'. ואי הכי תדרוש כמאן תוקמיה:

וסימניך. שלא תטעה בסדרן: **נזייתא.** סדר מטילי שכר שעורין תחלה נותנין כלי ואח"כ אוכל ואח"כ משקה:

תני תנא קמיה דרב ששת:
**"שרץ מטמא את המשקין,
 ומשקין מטמאין את הכלי,
 וכלי מטמא את האוכלין,
 והאוכלין מטמאין את המשקין,
 ולמדנו שלש טומאות".**

הני ארבעה הן!

גוז "משקין" דרישא.

אדרבה, גוז "משקין" דסיפא!

לא אשכחן תנא דאמר: משקין מטמאין כלי, אלא רבי יהודה, ויהדר ביה.

וסימניך:

נזייתא.

רפ"י

61. כ, א-ב

שרץ שנמצא בתנור. ולא נגע בפת הפת שבתוכו שני לטומאה ואינם מטמאים חולין לרבנן מפני שהתנור תחלה התנור קיבל טומאה מן השרץ והפת מן התנור:

וליחזייה להאי תנור כמאן דמלי טומאה. כיון דקיימא לן אויר כלי חרס מטמא מן השרץ אף על פי שלא נגע אלמא כמאן דמלי טומאה הוא דהא לא נגע בו ומטמאו ותיהוי נמי פת כאלו נוגעת בשרץ:

יכול יהו כל הכלים. אם כלי שטף נתון בתוך כלי חרס ושרץ באויר החיצון יכול יהא כלי עץ או כלי מתכת שבתוכו טמא משום דכתיב כל אשר בתוכו יטמא:

ת"ל וכו' וסמיך ליה מכל האוכל. כלומר האי כל אשר בתוכו שאמרתי לך באוכל אמרתי לך ואי כמאן דמלי טומאה חשיב ליה לחיצון נמצאת טומאה נוגעת בגבו של כלי שטף וכלי שטף מטמא מגבו אלא שמע מינה כל אשר בתוכו יטמא מחמת כלי הוא דמטמא ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דאשכחן דאין כלי ראשון מטמא כלי ואין אוכלין ומשקין מטמאין כלי כדיליף לעיל מקי {מ"ק: פרג} יו ואדם נמי שאינו אב הטומאה כגון נוגע בטומאת נבלה ובשרץ לא מטמא כלי דכתיב והנוגע בנבלתם יטמא ולא כתיב כבוס בגדים אבל גבי נושא גזירת הכתוב היא בטומאת משא שמטמא אדם לטמא בגדים שעליו בשעת משא ולא בגדים הבאין לאחר מכאן אלמא ולד הטומאה לא מטמא כלי חוץ מטמא מת שהוא אב הטומאה וכן אדם לא מצינו לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה כגון ע"י שרץ ונבלה ושכבת זרע ועל ידי זב ומעיינותיו ומדרסו ועל ידי נדה ומעיינותיה ומדרסה וע"י טמא מת:

תנן התם:

"שרץ שנמצא בתנור,

הפת שבתוכו - שניה,

מפני שהתנור תחלה" (כלים ת, ה).

אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא:

וניחזי להאי תנור כמאן דמלי טומאה דמי,

ותיהוי האי פת ראשונה!

אמר ליה:

לא סלקא דעתך,

דתניא:

"יכול יהו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס?

תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא"⁹¹ (ויקרא יא, לג),

וסמיך ליה: "מכל האוכל"⁹² (ויקרא יא, לד),

אוכל - מטמא מאויר כלי חרס,

ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס."

כב

⁹¹ וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו

⁹² מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא

62. כ, ב - כא, א

רש"י

שתייהן כאחת. בתלויה וטמאה
 בחמץ בפסח:
ורמינהו כו'. וקתני היאך ישרף
 אפילו תלויה עם הטמאה:
מתני' ר' שמעון היא ואלבא
דרבי יהושע. וברייתא רבי יוסי
 אמרה כדקתני אמר ר' יוסי אין
 הנדון כו' ולקמן פריך והא
 מתני' ר' יוסי נמי קאמר לה
 דתנן א"ר יוסי אינה היא
 המדה:
ושורפין תרומה תלויה וטמאה
וטהורה. הכל ביחד ר' מאיר
 לטעמיה דאמר מדבריהם למדנו
 ששורפין תרומה טהורה עם
 הטמאה בפסח: ה"ג לא נחלקו
 ר' אליעזר ור' יהושע על טהורה
 ועל טמאה שאין שורפין על
 התלויה ועל הטהורה ששורפין.
 דהואיל ולא הוחזק טמאה אין
 נראה כמטמא בידים:
על מה נחלקו על התלויה ועל
הטמאה. דהואיל ואין לה
 טומאה ודאית הרי היא מטמא
 בידים לר' אליעזר ור' יהושע
 סבר כיון דתלויה היא אי אתה
 מוזהר על שמירתה:
רמי תרומה אפיסחא. תרומה
 דעלמא אתרומה דפיסחא:

[על מה נחלקו?]

על התלויה ועל הטמאה,
שרבי אליעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה,
ורבי יהושע אומר: שתיהן כאחת".

רב חסדא רמי פיסחא אפיסחא,
 ומלשני.

מי אָמר רבי יהושע: "שתיהן כאחת"?!
 ורמינהו:

"אמר רבי יוסי:

אין הנדון דומה לראיה,
 בשהעידו רבותינו, על מה העידו?

אם על הבשר שנטמא בולד הטומאה, ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה -
 זה טמא וזה טמא!

אם על השמן שנפסל בטבול יום, שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת -
 זה פסול וזה טמא!

אף אנו מודים:

בתרומה שנטמאת בולד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה,
 אבל היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה? שמא יבא אליה ויטהרם!"

ומלשני:

הא - רבי שמעון, ואלבא דרבי יהושע,
 הא - רבי יוסי, ואלבא דרבי יהושע.

דתניא:

"ארכבעה עשר שחל להיות בשבת - מבערין את הכל מלפני השבת,
 ושורפין תרומות טמאות, תלויות וטהורות,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

טהורה בפני עצמה,

ותלויה בפני עצמה,

וטמאה בפני עצמה.

אמר רבי שמעון:

לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע:

על הטהורה ועל הטמאה - שאין שורפין,

על התלויה ועל הטהורה - ששורפין.

על מה נחלקו?

על התלויה ועל הטמאה,

שרבי אליעזר אומר: תשרף זו בעצמה וזו בעצמה,

ורבי יהושע אומר: שתיהן כאחת".

והא מתניתין רבי יוסי היא!

הכי קאמר רבי יוסי לרבי מאיר:

אפילו רבי שמעון ואלבא דרבי יהושע דמיקל,

כי מיקל - בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה - לא.

רבי יוסי ברבי חנינא רמי תרומה אפיסחא,
 ומלשני.

רפ"י

ומי א"ר יהושע שתיהן כאחת.
 דמותר לטמא תלויה בידיים :
בידיים לא. ואע"ג דתלויה היא :
הא. דקתני בידיים לא ר' יוסי
 היא ואלבא דר' יהושע דגבי
 תלויה דפיסחא נמי הכי אמר
 ואנן היאך נשרוף אפילו תלויה
 עם הטמאה :
מתני' נמי איכא הפסד עצים.
 ואמאי קאמר רבי יוסי אלבא
 דרבי יהושע דלא :
מודה רבי אליעזר כו'. אמסקנא
 קאי אאם לאו תרד ותטמא
 ולקמן פריך מודה רבי יהושע
 לרבי אליעזר מבעי ליה מכל
 מקום קתני גבי שמן דכולהו
 מודו שלא יטמאנה בידיים
 משום הפסד חולין דשמן חולין
 שנתערב תרומה בהן יאסרו
 לכהן ולזר משום טמאה
 דתרומה משום דהפסד מועט
 הוא כדמפרש דראוי להדליק :

מי אמר רבי יהושע: "שתיהן כאחת"?!
 ורמינהו:

"חבית של תרומה שנוולד בה ספק טומאה,
רבי אליעזר אומר:

אם היתה מונחת במקום התורפה - יניחנה במקום המוצנע,
 ואם היתה מגולה - יבסנה.

רבי יהושע אומר:

אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום התורפה,
 ואם היתה מכוסה - יגלנה" (תרומות ח, ח).

גרמא - אין,

בידיים - לא!

ומלשני:

הא - רבי שמעון אליבא דרבי יהושע,

הא - רבי יוסי אליבא דרבי יהושע.

רבי אליעזר רמי תרומה אתרומה,
 ומלשני.

מי אמר רבי יהושע: גרמא - אין, בידיים - לא?!
 ורמינהו:

"חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה, ותחתיה חולין טמאין,
מודה רבי אליעזר⁹³ **ורבי יהושע** שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה - יציל,
 ואם לאו -

רבי אליעזר אומר:

תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

רבי יהושע אומר:

יטמאנה ביד" (תרומות ח, ט)!

ומלשני:

שאני התם, דאיכא הפסד חולין.

מתקיף לה רבא:

מתניתין נמי, איכא הפסד עצים!

אמר ליה אביי:

להפסד מרובה - חששו,

להפסד מועט - לא חששו.

ומנא תימרא דלהפסד מרובה חששו,

ולהפסד מועט לא חששו?

דתניא:

"חבית של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה, ובתחתונה חולין טמאין,
מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה - יציל,
 ואם לאו - תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד".

מאי שנא שמן? דראוי להדליק!?

⁹³ ע"פ מסורת הש"ס וכן הגירסה לעיל

רש"י

לאו מילתא היא. לא חשיב והרי הפסידו:

שותין מלוג. שנמכר בסלע ומזלפין מלוג הנמכר בשתיים נוח לקנות לוג בשתי סלעים לזילוף מלקנותו לשתייה ומי שאינו עשיר יקח יין בזול לשתייתו לוג בסלע ויין ביוקר לזילוף:

בחדש. דאין ריחו נודף ואין ראוי לזילוף:

אתי ביה ידי תקלה. אם ישהנו אצלו עד שיתיישן אתי למשתי מיניה:

לזלף קבעי ליה. וצריך שיהא לו ריחו טוב ובכלי מאוס רמי ליה בתמיה:

ותקלה עצמה. אי חיישין לה ואסור לשהויי אי לא תנאי היא:

תשפך חבל. לשון חבילה כלומר תשפך יחד ולא לזלף דילמא אדמזלף קלי קלי אפילו בו ביום אתי למשתייה:

בשדה תשפך חבל. שאין מזלפין בשדה והא לא אמרינן שיביאנה בבית לזלפו דאדהכי אתי ביה לידי תקלה:

ואיכא דאמרי. לשהייה מועטת (לא חיישין) כי הא מן השדה לבית לא חיישין אלא בחדש תשפך חבל כו':

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי. כמה שנים אחר בית הלל ובייש היה:

אמרו לו. בני דורו:

אין הכרעת שלישיית מכרעת. דעת שלישיית היא זו שביט שמיא ובית הלל לא הזכירו לגלות דעתם דניהוי חיישין לתקלה כלל דאי הוו אמרו הכי בייש אומרים בין בבית בין בשדה חבל תשפך ובייה אומרים בין בבית בין בשדה תיעשה זילוף ואתה בא להכריע ולומר בבית כבייה בשדה כבית שמיא הויה הכרעה אבל השתא דלא הזכירו בית ושדה טעמא אחרינא הוא ולא משום תקלה ור' ישמעאל חייש לתקלה והיינו תנאי:

מחלוקת. ר' אליעזר ור' יהושע שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים שיש בגת התחתונה פחות ממאה חולין טמאים דאין תרומה בטילה בהן ופסדי לגמרי דתרומה צריך אחד ומאה לבטלה אבל היו בתחתונה מאה חולין מאה חביות כמו זו של תרומה דברי הכל לא יטמאה ביד הואיל ולא פסדי חולין דתרומה עולה בהן וחזו בימי טומאה כדמעיקרא לזר:

מודה ר' אליעזר כו'. קס"ד אמסקנא קאי אם לא דהא פלוגתייהו באם לאו הוא ולהכי פריך מודה ר' יהושע דאמר לעיל יטמאנה ביד לר' אליעזר דאמר לא יטמאנה ביד מיבעי ליה למיתני:

יין נמי ראוי לזילוף!

וכי תימא: זילוף לאו מילתא היא, והאמר שמואל משום רבי חייא: שותין - מלוג בסלע, ומזלפין - מלוג בשתיים!

בחדש.

והא ראוי לישנו!

אתי ביה לידי תקלה.

שמן נמי אתי ביה לידי תקלה!

דרמי ליה בכלי מאוס.

יין נמי רמי ליה בכלי מאוס!

לזילוף קא בעי ליה, בכלי מאוס רמי ליה?!

ו"תקלה" עצמה - תנאי היא. דתניא:

"חבית של יין של תרומה שנטמאת - בית שמיא אומרים:

תשפך חבל.

ובית הלל אומרים:

תעשה זילוף.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

אני אברי:

בשדה - תשפך חבל,

בבית - תעשה זילוף.

איכא דאמרי:

בחדש - תשפך חבל,

בישן - תעשה זילוף.

אמרו לו:

כא, אין הכרעת שלישיית מכרעת."

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

מחלוקת - שנפלה לפחות ממאה סאה חולין טמאין

אבל נפלה למאה חולין טמאין - דברי הפל תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

תניא נמי הכי:

"חבית שנשברה בגת העליונה, ותחתיה מאה חולין טמאין,

מודה רבי אליעזר לרבי יהושע:

שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה - יציל,

ואם לאו - תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד."

רס"י

63. כא, א

בכלי שתוכו טהור וגבו טמא. והאי מודה לאו אסיפא קאי אלא ארישא דקתני אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואפי' כלי זה שהוא בא להציל רביעית זו בתוכו תוכו טהור וגבו טמא ואשמעינן ליה לר' אליעזר דאמר אל יטמאנה ביד מודה הוא דמותר להציל בזה ולא חיישינן דילמא נגע גבו בתרומה ומטמא לה בידיים ובכלי שנטמא במשקין דטומאתן דרבנן היא דמשכחת לה כדתניא כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו או אוגנו או אזנו או ידיו טהורין:

האי "מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ" -
'מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר' מִיִּבְעֵי לִיה!

אָמַר רַבָּא:
אֵיפּוּךְ.

רַב הוּנָא בְרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:
לְעוֹלָם לֹא תִיפּוּךְ,
הָכָא בְמַאי עֲסָקִינָן:
בְּכָלֵי שְׁתוּכוֹ טָהוֹר, וְגָבוֹ טָמֵא.
מַהוּ דִתְיָמָא: נִיגְזוֹר דִּילְמָא נִגְעָ גָבוּ בְתַרּוּמָה,
קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

הדרן עלך אור לארבעה עשר